

BELEIDSPLAN SOCIALE VEILIGHEID

Vastgesteld door het College van Bestuur:	13 april 2018
Ter informatie richting Raad van Toezicht:	16 april 2018
Ter advisering voorgelegd aan de GMR:	28 juni 2018
Aanpassingen tav gegevens contactpersoon/vertrouwenspersoon: 17 februari 2021	

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	5
1.1 Leeswijzer	5
1.2 Contactpersonen en bereikbaarheidsgegevens (bestuurlijk)	6
1.3 Contactpersonen en bereikbaarheidsgegevens (per school)	6
2. PLICHTEN	8
2.1 Wettelijk kader	8
2.2 Doel van het sociale veiligheidsplan	8
2.3 Sociaal veiligheidsplan in relatie tot het Arbo-beleidsplan	8
3. BELEID EN REGELS	9
3.1 Visie	9
3.2 Een 'schoolbrede' aanpak	9
3.2.1 <i>Educatie en burgerschapsvorming</i>	10
3.3 Normen en regels	10
3.3.1 <i>Grensoverschrijdend gedrag</i>	11
3.4 Beroepscode en gedragscode voor professionals	11
3.5 Taken en verantwoordelijkheden	12
3.5.1 <i>Aandachtsfunctionaris sociale veiligheid (anti-pest coördinator)</i>	12
3.5.2 <i>Contactpersoon/vertrouwenspersoon</i>	12
3.5.3 <i>Aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling</i>	13
3.5.4 <i>Leerkracht</i>	14
3.5.5 <i>Preventiemedewerker</i>	15
3.6 Borging en monitoring	15
4. EDUCATIE	16
4.1 Methoden	16
4.1.1 <i>Lessen relaties en seksualiteit</i>	16
4.1.2 <i>Lessen sociaal emotionele ontwikkeling</i>	16
4.1.3 <i>Leerlingvolgsystemen</i>	17
4.2 Deskundigheid	19
4.2.1 <i>Leerkrachten</i>	19
4.2.2 <i>Aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling</i>	19
4.2.3 <i>Aandachtsfunctionarissen sociale veiligheid</i>	19
5. SCHOOLOMGEVING	20
5.1 Samenwerking met ouders	20
5.1.1 <i>Medezeggenschapsraad</i>	20
5.2 Samenwerking met externe professionals	21
5.2.1 <i>Extra zorg</i>	21
6. SIGNALERING	22
6.1 Dossiervorming	22

6.2 Leerlingenzorg in relatie tot de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling.....	23
6.2.1 Leerlingenzorg.....	24
6.2.2 De Meldcode	25
6.3 Crisismanagement	27
6.3.1 Acut handelen	27
6.3.2 Taken en verantwoordelijkheden	27
6.3.3 Weging gedrag	28
6.3.4 Weging onrust	29
6.3.5 Interne proces ondersteuning	30
6.3.6 Externe ondersteuning	31
6.3.7 Tijdelijke maatregelen	31
6.3.8 Privacy en toestemming.....	31
6.3.9 Evaluatie.....	31
6.4 Communicatie bij incidenten.....	32
6.4.1 Communicatie intern	32
6.4.2 MR/OR	32
6.4.3 Communicatie met direct betrokken ouders	32
6.4.4 Communicatie met indirect betrokken ouders.....	33
6.4.5 Inhoudelijke communicatie met ouders.....	33
6.4.6 Inhoudelijke en educatieve communicatie met leerlingen.....	34
6.4.7 Media.....	35
6.5. Omgaan met overlijden en rouw	35
BIJLAGE 1: SAMENVATTING BELEID T.B.V. SCHOOLGIDS	37
BIJLAGE 2: PROTOCOL SCHORSEN EN VERWIJDEREN VAN LEERLINGEN	42
BIJLAGE 3: STAPPEN BIJ MISBRUIK DOOR PROFESSIONALS	45
BIJLAGE 4: BEROEPSCODE SOCIALE VEILIGHEID	47
BIJLAGE 5: INCIDENTENREGISTRATIE SOCIALE VEILIGHEID	52
BIJLAGE 6: SOCIALE KAART	53
BIJLAGE 7: BALANSMODEL BAKKER	54
BIJLAGE 8: RAPPORTAGE MELDCODE.....	55
BIJLAGE 9: VRAGENLIJST LEERLINGEN SOCIALE VEILIGHEID.....	55
BIJLAGE 10: ACTIEPLAN BIJ EEN INCIDENT	57
BIJLAGE 11: HANDREIKING AANVULLENDE (TIJDELIJKE) OMGANGS-REGELS.....	60
BIJLAGE 12: LIJST CONTACTEN MET OUDERS (EVT. TELEFONISCH)	62
BIJLAGE 13: OUDERBRIEF ERNSTIG INCIDENT (BETROKKEN GROEP)	63
BIJLAGE 14: OUDERBRIEF ERNSTIG INCIDENT (OVERIGE GROEPEN).....	64
BIJLAGE 15: OUDERBRIEF GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG JONGE KINDEREN.....	65
BIJLAGE 16: PROTOCOL ‘OMGAAN MET AGRESSIE EN GEWELD’	66

BIJLAGE 17: PROTOCOL VOOR OPVANG PERSONEEL BIJ VOORVALLEN	69
BIJLAGE 18: PROTOCOL VOOR OPVANG LEERLINGEN BIJ VOORVALLEN	71
BIJLAGE 19: VERTROUWELIJK REGISTRATIEFORMULIER (INTERN GEBRUIK)	73
AI 1: EFFECTIEF ANTI-PESTBELEID	75
AI 2: WERKWIJZE VEILIG THUIS.	87
AI 3: PRAKTISCHE INVULLING VAN LEERLINGZORG TOT DE MELDCODE	90
AI 4: SIGNALLEN VAN KINDERMISHANDELING	95
AI 5: HET VLAGGENSYSTEEM.....	97
AI 6: OMGAAN MET MEDIA BIJ INCIDENTEN OP SCHOOL.....	98
AI 7: OVERWEGINGEN MET BETREKKING TOT OUDERAVONDEN	102

1. Inleiding

Er is zorgvuldig gestreefd naar een beleidsplan sociale veiligheid dat recht doet aan het veiligheidsplan van WIJ de Venen en de daarin geformuleerde uitgangspunten. In dit beleidsplan worden de kaders en uitgangspunten geschetst voor de sociale veiligheid op alle 14 scholen van WIJ de Venen.

Dit plan is onderdeel van het meer algemene integrale veiligheidsbeleid van WIJ de Venen dat staat beschreven in het Integrale veiligheidsplan. Het integrale veiligheidsbeleid sluit aan bij relevante wet en regelgeving en bij de Arbowet en gaat in op alle aspecten rond de veiligheid van leerlingen, personeel en gasten die op en rond de scholen vertoeven. Beleid op het terrein van agressie en seksuele intimidatie (AG&SI) maken hiervan onderdeel uit. Het integrale veiligheidsplan biedt algemene richtlijnen op het terrein van veiligheid.

Een samenvatting van het Beleidsplan Sociale Veiligheid ten behoeve van de schoolgidsen van de scholen is te vinden in **Bijlage 1**: Samenvatting beleid t.b.v. schoolgids.

1.1 Leeswijzer

Het beleidsplan sociale veiligheid is opgebouwd uit vier pijlers (gezonde school werkwijze¹). Hiermee werken scholen integraal aan sociale veiligheid. De pijlers, die in de hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 zijn uitgewerkt, staan hieronder uitgewerkt.

Hoofdstuk 3: Beleid en regels

Alle activiteiten en maatregelen rond sociale veiligheid zijn opgenomen in het integraal veiligheidsplan of het beleidsplan sociale veiligheid.

Hoofdstuk 4: Educatie

De school geeft structureel en planmatig les over sociale veiligheid. Daarnaast volgen schoolprofessionals, als nodig, verdiepende scholing rond dit thema.

Hoofdstuk 5: Schoolomgeving

Naast leerlingen en schoolprofessionals worden ook ouders actief bij het onderwerp sociale veiligheid betrokken.

Hoofdstuk 6: Signaleren

Het signaleren van sociale onveiligheid gebeurt actief binnen de school. Hiervoor zijn tools opgesteld en hebben schoolprofessionals training gevolgd.

In het beleidsplan is een aantal bijlages opgenomen. Deze zijn ter ondersteuning van het uitgewerkte beleid.

Verder is ook achtergrondinformatie opgenomen, dit betreft literatuurstudies of verdiepende informatie.

¹<https://www.gezondeschool.nl/primair-onderwijs/wat-is-gezonde-school>

1.2 Contactpersonen en bereikbaarheidsgegevens (bestuurlijk)

Crisismanagement

Betreffende crisismanagement is de contactpersoon binnen WIJ de Venen:

Mireille Mensink, bestuurssecretaris
Telefoon: 0172-726112
m.mensink@wijdevenen.nl

Communicatie bij incidenten/media

Betreffende de communicatie bij incidenten/media is de contactpersoon binnen WIJ de Venen:

Mireille Mensink, bestuurssecretaris
0172-726112
m.mensink@wijdevenen.nl

Borging en monitoring

Betreffende de borging en monitoring is de contactpersoon binnen WIJ de Venen:

Mireille Mensink, bestuurssecretaris
0172-726112
m.mensink@wijdevenen.nl

Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad (GMR)

Betreffende de GMR is de contactpersoon binnen WIJ de Venen:

Mireille Mensink, bestuurssecretaris
0172-726112
m.mensink@wijdevenen.nl

1.3 Contactpersonen en bereikbaarheidsgegevens (per school)

Crisismanagement

Betreffende crisismanagement is de contactpersoon binnen **NAAM SCHOOL**:

Naam, functie
Telefoonnummer
Mailadres

Communicatie bij incidenten/media

Betreffende de communicatie bij incidenten/media is de contactpersoon binnen **NAAM SCHOOL**:

Naam, functie
Telefoonnummer
Mailadres

Aandachtsfunctionaris sociale veiligheid (anti-pest coördinator)

De aandachtsfunctionaris sociale veiligheid binnen **NAAM SCHOOL** is:

Naam, functie
Telefoonnummer
Mailadres

Contactpersoon (intern)

De contactpersoon (intern) binnen **NAAM SCHOOL** is:

Naam, leerkracht
Telefoonnummer
Mailadres

Vertrouwenspersoon (extern)

De vertrouwenspersoon (extern) voor ouders en leerlingen van NAAM SCHOOL is:

GGD Hollands Midden, Secretariaat Jeugdgezondheidszorg

088 - 308 33 42

externevertrouwenspersoon@ggdhm.nl

De vertrouwenspersoon (extern) voor professionals (onder professionals verstaan we alle medewerkers die vanuit een bepaalde functie werkzaam zijn, inclusief uitzendkrachten/stagiaires en vrijwilligers) van NAAM SCHOOL is:

Portia Dozy – van Dorp. Zij is bereikbaar via Winston & Partners, 071-5132493

Ook kan er contact opgenomen worden met Winston & Partners 071-5132493 en kan men vragen naar de vertrouwenspersoon voor WIJ de Venen.

Aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling

De aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling binnen NAAM SCHOOL is:

Naam, functie

Telefoonnummer

Mailadres

Preventiemedewerker

De preventiemedewerker binnen NAAM SCHOOL is:

Naam, functie

Telefoonnummer

Mailadres

Medezeggenschapsraad

Betreffende de Medezeggenschapsraad is de contactpersoon binnen NAAM SCHOOL:

Naam, functie

Telefoonnummer

Mailadres

2. Plichten

2.1 Wettelijk kader

Sinds 1 januari 2006 zijn scholen verplicht om een veiligheidsplan op te stellen. Het plan rond sociale veiligheid hangt hiermee samen. Scholen krijgen een wettelijke zorgplicht om zorg te dragen voor sociale veiligheid op school. Monitoring hiervan komt bij de school te liggen. De onderwijsinspectie ziet toe op dit te voeren veiligheidsbeleid.

Dit plan beschrijft hoe alle betrokkenen met elkaar om zullen gaan in het kader van sociale veiligheid en hoe deze onderwerpen worden verankerd in de praktijk op school. Het doel van dit sociale veiligheidsplan is om een zo veilig mogelijke leer- en werkomgeving te creëren voor leerlingen, professionals en ouders/ opvoeders². WIJ de Venen wil in elk geval voldoen aan de wettelijke verplichtingen. Voor meer informatie omtrent het wettelijke kader verwijzen we naar de website van de rijksoverheid³.

2.2 Doel van het sociale veiligheidsplan

We streven naar een leef- en leerklimaat waarin ons personeel en onze leerlingen zich veilig voelen en zich positief verbonden voelen met de school. Een positieve sociale binding met onze school vormt een belangrijke voorwaarde voor een zo optimaal mogelijk werkklimaat voor ons personeel en leerklimaat voor onze leerlingen.

Het beleidsplan sociale veiligheid heeft als doel alle vormen van agressie, geweld, (seksuele) intimidatie, discriminatie en pesten binnen of in de directe omgeving van de school te voorkomen en daar waar zich incidenten voordoen adequate maatregelen te treffen om verdere escalatie te voorkomen. Dit plan beschrijft de maatregelen die WIJ de Venen getroffen heeft en zal uitvoeren om een sociaal veilig schoolklimaat na te streven voor alle betrokkenen.

2.3 Sociaal veiligheidsplan in relatie tot het Arbo-beleidsplan

Het sociale veiligheidsplan is onderdeel van het Arbobeleidsplan. Het beleidsplan sociale veiligheid onderscheidt zich doordat hierin alleen aandacht is voor de sociale kant van veiligheid (met uitzondering van Agressie & Seksuele Intimidatie). Fysieke veiligheid wordt losgekoppeld van sociale veiligheid, zoals dat ook gebeurt bij Arbobeleid. Vanzelfsprekend dient er afstemming plaats te vinden omtrent raakvlakken tussen fysieke en sociale veiligheid.

² In dit beleidsplan wordt gesproken over ouder(s). Waar ouder(s) staat kan ook verzorger gelezen worden.

³ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2017-01-01>.

3. Beleid en regels

3.1 Visie

Hoewel ieder mens uniek is en aanwijsbare culturele, sociale of fysieke verschillen kan ervaren, zijn er per ontwikkelingsfase gemeenschappelijke elementen herkenbaar. Met deze gemeenschappelijke kenmerken als basis willen we leerlingen leren omgaan met zichzelf en anderen, een positieve kijk op seksualiteit meegeven en waarden en normen vormen, zodat zij (later) verantwoorde keuzes maken in de omgang met anderen.

Door middel van de kernwaarden, educatie en regels over sociale- en seksuele ontwikkeling leren we de leerlingen, in samenwerking met hun ouders, normen en waarden. Vanuit het gedachtengoed dat we elkaar, respecteren, ongeacht ons uiterlijk, onze sociale of culturele achtergrond of onze seksuele geaardheid. Dat respect tonen we bijvoorbeeld door niemand uit te schelden en geen scheldwoorden te gebruiken. Zo helpen we de leerlingen zich veilig te ontwikkelen tot volwassenen met eigenwaarde, met respect voor verschillen en waarden die onze samenleving rijk is.

3.2 Een 'schoolbrede' aanpak

Onderzoek toont aan dat de sociale veiligheid wordt geoptimaliseerd als de school hier structureel aandacht aan besteedt. We richten onze aandacht hierbij op alle betrokkenen bij de school en verweven de aanpak met het curriculum en organisatie als geheel. Deze aanpak wordt ook wel de 'schoolbrede' aanpak genoemd. Binnen deze aanpak zijn duidelijke (school)regels en deze regels zijn geborgd in beleid. Alle betrokkenen zijn participant en worden geacht actief te zijn bij het bewaken van sociale veiligheid.

De school heeft een eenduidige aanpak betreft educatie (en voorlichting), omdat dit het preventieve kader is waarbinnen betrokkenen zichzelf begeven, gedrag vertonen en oefenen. School wil leerlingen, samen met hun ouders, leren hoe ze gewenst gedrag kunnen vertonen, in relatie tot groepsdynamiek en persoonlijke omstandigheden.

Onderzoek hiernaar toont het grootste effect aan bij langlopende initiatieven, waarbij zowel preventief als curatief gehandeld wordt. Ook zaken die pesten, uitsluiting en onbegrip kunnen veroorzaken, dienen structurele aandacht te krijgen in de vorm van burgerschapsvorming. Hierbij worden thema's behandeld als seksuele ontwikkeling en diversiteit, discriminatie, (v)chtscheiding, rouw, radicalisatie, cultuur en religieuze stromingen. Door alle informatie methodisch te laten aansluiten bij de belevingswereld en leeftijd van opgroeiende leerlingen wordt de informatie herkenbaar en toepasbaar voor leerlingen en ouders. Daarbij voorkomen we dat bepaalde initiatieven in elke klas worden herhaald, hetgeen mogelijk tot desinteresse en weerstand kan leiden.

Veel studies over pesten wijzen werkzame elementen aan, die pesten helpen terugdringen. Goede communicatie tussen alle betrokkenen is hierbij cruciaal. Het gaat dan om communicatie tussen leerkrachten en leerlingen, leerkrachten en leerlingen onderling en ouders. Hierbij is het van belang dat onderling contact laagdrempelig kan ontstaan doordat betrokkenen elkaar kennen. En er moet ruimte bestaan binnen de 'relatie' om met elkaar te praten over pesten, indien dit speelt. Op basis van de onderzoeken zijn er, naast communicatie, meer werkzame elementen aanwijsbaar. Hieronder worden elementen genoemd die de school toepast bij situaties waarbij de sociale veiligheid bedreigd wordt. Dit kan betrekking hebben op pesten en discriminatie, maar ook op andere gebeurtenissen zoals echtscheiding en rouw.

Werkzame elementen die in de school worden toegepast zijn:

- Duidelijke communicatie zowel tussen professionals onderling, als naar ouders en leerlingen.
- De duur en intensiteit van het programma voor leerlingen en leerkrachten.
- Disciplinerende methoden.
- Monitoren van veiligheid, documenteren en evalueren van pestincidenten .
- Toezicht op het schoolplein en andere vrije (speel)situaties.
- Een speciaal team waarin leerkrachten, leerlingen en eventueel externe professionals samenwerken, om pesten te stoppen.
- Training voor leerkrachten omtrent pesten.
- Oudertraining en bijeenkomsten voor ouders omtrent pesten.
- Activiteiten gericht op het opbouwen van een relatie tussen leerlingen.

- Video's die worden getoond om leerlingen meer inzicht te geven in (de gevolgen) van pesten.
- Actieve participatie van leerlingen bij de preventie van pesten.
- Begeleiding van leerlingen die gepest worden.
- Begeleiding voor pesters.

In **AI 1** (effectief anti-pestbeleid) is een literatuurstudie (van GGD HM) opgenomen naar pesten en werkzame elementen om sociale veiligheid te herstellen.

3.2.1 Educatie en burgerschapsvorming

In het beleid is opgenomen dat we jaarlijks minimaal 10 uur les geven over relaties en seksualiteit en 30 uur les geven over sociaal emotionele ontwikkeling in groep 1 t/m 8. Hierbij sluiten we aan bij de pedagogische doelstellingen van de school.

Ook is er aandacht voor burgerschapsvorming, waarbij er aandacht is voor diversiteit, discriminatie, (v)echtscheiding, rouw, radicalisering, cultuur en religieuze stromingen. Daarnaast geeft elke school in de schoolgids aan hoe de school aandacht aan deze onderwerpen besteedt en waarom de school dit doet.

3.3 Normen en regels

Binnen alle scholen van WIJ de Venen volgen we de volgende omgangsnormen:

- Iedereen is anders en we horen er allemaal bij.
- We helpen elkaar.
- We zorgen goed voor elkaar, onszelf en onze omgeving.

Vanuit deze normen hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Mannen en vrouwen (jongens en meisjes) zijn gelijkwaardig. Ook waar het omgang met leerlingen betreft. Er wordt in benadering, handelwijze en contact geen onderscheid gemaakt. We passen onze handelwijzen echter wel aan aan de persoon die voor ons staat, qua leeftijd, geslacht, taalniveau en cultuurachtergrond.
- In- en externe professionals, leerlingen en ouders dragen zorg voor een klimaat waarin iedereen zich veilig voelt.
- In- en externe professionals, leerlingen en ouders hebben respect voor elkaars waarden, mening, geloofsovertuiging en leefwijze.
- In- en externe professionals, leerlingen en ouders creëren ruimte waar het mogelijk is verschillend te zijn (deze verschillen kunnen betrekking hebben op persoonsgebonden of cultuurgebonden verschillen).
- In- en externe professionals, leerlingen en ouders weten over het algemeen welke gedragingen, taal, teksten en afbeeldingen worden gezien als onveilig, seksistisch, discriminerend, gewelddadig of welke als pestgedrag kunnen worden ervaren en spreken af deze niet te gebruiken.
- In- en externe professionals, leerlingen en ouders zien er samen op toe, dat ieder zich bewust is en wordt van gewenste gedragsregels en dat ze deze onderling toepassen.

Onder deze normen en uitgangspunten heeft elke school zijn eigen gedragsregels geformuleerd. Hierbij is rekening gehouden met de volgende aandachtspunten:

- Bij het vaststellen en handhaven van regels moet rekening gehouden worden met de aard en het sociaal-emotionele ontwikkelingsniveau van de betreffende leeftijdsgroepen.
- Gedragsregels mogen het spontane omgaan van alle betrokkenen met elkaar niet in de weg staan.
- Fysiek contact kan onderdeel zijn van het pedagogisch klimaat. Uitgangspunt daarbij is dat de algemeen geldende normen en waarden in acht worden genomen.
- Deze gedragsregels impliceren niet dat wat niet in regels is vastgelegd automatisch wel toelaatbaar is.

3.3.1 Grensoverschrijdend gedrag

Onder grensoverschrijdend gedrag worden nadrukkelijk alle gedragingen in woord en daad begrepen die een negatieve invloed hebben op het veiligheidsgevoel van alle betrokkenen. Hoe binnen WIJ de Venen omgaan wordt met agressie en geweld staat beschreven in **Bijlage 16**: Protocol 'omgaan met agressie en geweld'.

Leerlingen

Grensoverschrijdend gedrag kan door één of meer leerlingen vertoond worden, dit kan in de klas, in de gymzaal, op het toilet en/of tijdens het buitenspelen plaatsvinden. Leerlingen die gedrag vertonen dat als grensoverschrijdend wordt ervaren, worden hierop aangesproken door de schoolprofessionals, waarbij gewenst gedrag actief wordt aangeleerd zodat de leerling weet hoe het zich wél moet gedragen. Indien nodig wordt samenwerking met ouders gezocht (conform de Wet Meldcode).

Om adequaat te kunnen handhaven en reageren moet het team altijd geïnformeerd worden over wat er speelt rondom een leerling(en) en de hierbij gemaakte afspraken. Van herhaalde en ernstige gedragingen wordt tevens notitie gemaakt in het leerlingdossier.

NB: Bij ernstig grensoverschrijdend gedrag dat fysiek of emotioneel letsel veroorzaakt, kunnen stappen uit het protocol 'grensoverschrijdend gedrag, time-out, schorsen en verwijderen' worden overgeslagen ten behoeve van de veiligheid. Bij het nemen van passende maatregelen wordt rekening gehouden met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind.

Hierbij wordt van de professionals verwacht dat ze:

- Elke leerling zo neutraal mogelijk begeleiden. Een leerling die grensoverschrijdend gedrag vertoont blijft leerplichtig, en de school de partij die zorgdraagt voor de leerplicht.
- Zich onthouden van persoonlijke en emotionele uitspraken over de voorgevallen situatie naar betrokkenen, zoals leerlingen en/of ouders. Ook schriftelijke uitingen per e-mail of sociale media zijn niet toegestaan.
- Zich conformeren aan de afgesproken communicatieboodschappen richting leerlingen of ouders, ongeacht hun persoonlijke standpunt. Het handelen van de professional bij (vervolg)vragen van ouders en leerlingen dient consistent te zijn aan de uitgedragen boodschap.
- Geen uitingen (zoals interviews) doen naar pers en andere media.

Professionals

Grensoverschrijdend gedrag van of tussen in- en externe professionals wordt door bevoegd gezag met betrokkene(n) besproken. Hierbij worden relevante professionals betrokken.

Relatie professional - leerling

De wet 'bestrijding van seksueel misbruik en seksuele intimidatie in het onderwijs', bevat een aangifteplicht voor het bevoegd gezag en een meldplicht voor het personeel als er sprake is van seksuele intimidatie en seksueel misbruik, gepleegd door een professional van een onderwijsinstelling jegens een minderjarige leerling (**Bijlage 3**: Stappen bij misbruik door professionals).

Ouders

Ouders die hun kind inschrijven op een WIJ de Venen -school gaan akkoord met de normen en regels binnen de betreffende school. De normen en regels worden actief met 'nieuwe' ouders besproken. Grensoverschrijdend gedrag van of tussen ouders (in of rondom school) of tussen ouders en professionals wordt niet getolereerd en wordt door bevoegd gezag met betrokkene(n) besproken. Hierbij worden relevante professionals betrokken.

3.4 Beroepscode en gedragscode voor professionals

Uitgangspunt bij vorming van een sociaal veilig klimaat is de beroepscode (**Bijlage 4**: Beroepscode sociale veiligheid) waarover alle betrokken schoolprofessionals worden geïnformeerd. De beroepscode benoemt welk gedrag wenselijk is en hoe wordt omgegaan met ongewenste gedragingen. De beroepscode is leidend binnen alle scholen. De verklaring dient regelmatig, tenminste jaarlijks besproken te worden in eventuele teamvergaderingen en bijeenkomsten met andere professionals. Hierbij is het streven om de verklaring zo concreet mogelijk bespreekbaar te maken aan de hand van

casussen of praktijksituaties in de school. Hierbij kan, naast de attitude van leerkrachten, directie en management, ook zeker gedacht worden aan overblijfouders, ouderraadsleden en buitenschoolse opvang.

In bijlage 4 (beroepscode sociale veiligheid) staat een concrete uitwerking voor professionals van de beroepscode. Deze geeft per schoolsituatie aan wat er van professionals verwacht wordt in de omgang met leerlingen.

3.5 Taken en verantwoordelijkheden

De aanpak rond sociale veiligheid omvat een aantal nieuwe en bestaande taken. Hieronder is weergegeven welke rollen (taken) en verantwoordelijkheden er zijn. Daarbij wordt aangegeven bij welke functies de genoemde rollen en verantwoordelijkheden binnen WIJ de Venen zijn belegd.

3.5.1 Aandachtsfunctionaris sociale veiligheid (anti-pest coördinator)

Functie: directeur

(in samenwerking met een leerkracht (bijv. de kanjercoördinator) of een werkgroep van de school)

De bereikbaarheidsgegevens van de directeur staan vermeld in hoofdstuk 1.3.

Kennis van sociale- en seksuele ontwikkeling moet geleerd, gedeeld en geborgd worden. De borging vindt enerzijds plaats in beleid en handhaving en anderzijds via het organiseren van educatie, monitoring en analyse van de monitoring. De aandachtsfunctionaris heeft als taak: de implementatie en de borging van een preventieve aanpak. Verder is het van belang dat er een aanspreekpunt is in gevallen van calamiteiten. Op zulke momenten is het wenselijk dat er adequaat en kordaat gehandeld kan worden. Hiervoor is niet alleen daadkracht nodig, maar ook een functie die hiertoe legitimeert.

Taakomschrijving

- Ouders, leerlingen en externe professionals betrekken bij vorming en onderhouden van sociale veiligheid.
- (Herhaaldelijk) Bespreekbaar maken 'beroepscode sociale veiligheid'.
- Invoeren, bespreken en handhaven van schoolregels en gedragsregels.
- Vaststellen en monitoren doorgaande leerlijn omtrent sociale ontwikkeling en seksuele vorming (en eventueel hiervoor aanstellen van een coördinator).
- Beschrijven van schoolbeleid 'sociale veiligheid' in schoolgids, website en beleidsplan.
- Coördineren van deskundigheidsbevordering onder leerkrachten: kennis, vaardigheden, signalering, Meldcode.
- Verzamelen (en analyseren) signalen van sociale onveiligheid en fungeren als aanspreekpunt hieromtrent.
- Casemanagement bij calamiteiten.
- Indien nodig: doen van melding bij 'Veilig Thuis' in overleg met de aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Procesmanagement per leerling waar volgens de stappen van de meldcode gehandeld wordt
- Verzamelen en analyseren incidentenregistratie (**Bijlage 5: Incidentenregistratie sociale veiligheid**).

3.5.2 Contactpersoon/vertrouwenspersoon

De bereikbaarheidsgegevens van de contactpersoon/vertrouwenspersoon staan vermeld in hoofdstuk 1.3.

Contactpersoon

Functie: Leerkracht (minimaal één) en eventueel een ouder

De beoogde aanpak omtrent sociale veiligheid vraagt om professionals die kunnen reageren op situaties in en om de school die voortkomen uit sociale- of fysieke onveiligheid. Ouders, leerlingen en professionals hebben het recht op een objectieve gesprekspartner om hun verhaal te doen en advies te vragen.

De contactpersoon is verbonden aan de school. Deze persoon is laagdrempelig te benaderen en kent de school, de leerkrachten en de populatie. Deze persoon is benaderbaar voor ouders, leerlingen en leerkrachten (collega's) die een klacht hebben en die zich daarin onvoldoende gehoord voelen. De gesprekken met de contactpersoon zijn vertrouwelijk, binnen de kaders die de privacy wetgeving hiervoor stelt.

De contactpersoon kent de klachtenregeling en de stappen die daarin gezet kunnen worden. De contactpersoon adviseert welke stappen het beste ondernomen kunnen worden en verwijst door naar de externe vertrouwenspersoon. De contactpersoon draagt er zorg voor dat de klager gehoor vindt.

Externe vertrouwenspersoon

De externe vertrouwenspersoon functioneert als aanspreekpunt bij meldingen en klachten over machtsmisbruik. Hij gaat na wat de melder reeds heeft ondernomen om de klacht op te lossen. Samen met de melder zoekt hij naar een oplossing en ondersteunt de melder bij eventuele verdere stappen. Na toestemming van de melder kan hij contact opnemen met de aangeklaagde. De externe vertrouwenspersoon is onafhankelijk. De gesprekken met deze persoon zijn strikt vertrouwelijk.

Ouders en leerlingen

Voor ouders en leerlingen is de rol van externe vertrouwenspersoon belegd bij de GGD HM:

GGD Hollands Midden, Secretariaat Jeugdgezondheidszorg

088 - 308 33 42

externevertrouwenspersoon@ggdhm.nl

Professionals

Voor professionals is een overeenkomst afgesloten met Winston en Partners.

Piet de Boer (In voorkomende gevallen is zijn vervanger Marieke Brunings)

Telefoonnummer: 06-25042886

Ook kan er contact opgenomen worden met Winston & Partners 071-5132493 en kan men vragen naar de vertrouwenspersoon voor WIJ de Venen.

pdeboer@winstonpartners.nl.

3.5.3 Aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling

Functie: Intern Begeleider (IB-er)

De bereikbaarheidsgegevens van de Intern Begeleider staan vermeld in hoofdstuk 1.3.

De aandachtsfunctionaris kindermishandeling is een (verplicht) inhoudelijk geschoolde professional. De functionaris heeft een meerdaagse training gehad, beschikt over de benodigde vaardigheden en kennis om een zorgproces af te wikkelen volgens de Wet Meldcode.

Voor interne professionals functioneert de aandachtsfunctionaris als contactpersoon voor algemene informatie over de Meldcode, huiselijk geweld en kindermishandeling. Ook procesbegeleiding en (confrontatie)gesprekken met ouders maken hier onderdeel van uit.

De aandachtsfunctionaris maakt deel uit van een netwerk van aandachtsfunctionarissen kindermishandeling. Het netwerk is bij voorkeur lokaal georganiseerd in samenwerking met CJG(-partners), maar kan ook bestuursbreed plaatsvinden. Bijeenkomsten zijn onder andere gericht op casuïstiek-besprekingen, intervisie en deskundigheidsbevordering.

Een IB-er heeft expertise die zich richt op begeleiding en coaching van de leerkracht, case-management, leerling-observatie en advisering. Door deze positie kan een IB-er goed optreden als procesmanager van de Meldcode.

Taakomschrijving

- Draagt zorg voor het 'up to date' houden van zijn/haar kennis en expertise omtrent de Wet Meldcode, huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Herkent signalen die kunnen wijzen op huiselijk geweld en kindermishandeling en kent de acties van de Meldcode.
- Heeft voldoende kennis van en vaardigheden rond het voeren, documenteren en organiseren van (confrontatie)gesprekken.
- Heeft kennis van het netwerk van zorgverleners en ketenpartners, om zorg te organiseren en interne professionals te ondersteunen (**Bijlage 6**: Sociale kaart).

- Functioneert als vraagbaak binnen de organisatie voor algemene informatie over de Meldcode, huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Zorgt dat (nieuwe) in- en externe professionals afdoende kennis hebben van het onderwerp en zorgt dat het onderwerp geagendeerd blijft.
- Evalueert de werking van de Meldcode regelmatig om zo nodig acties in gang te zetten om de toepassing van de Meldcode te optimaliseren.
- Voert procesmanagement op het moment dat school overgaat tot melding (14.2 De Meldcode).
- Ziet toe op dossierontwikkeling en verslaglegging (als er melding wordt gedaan).
- Waakt over de veiligheid van de leerling bij het nemen van beslissingen (Bijlage 7: Balansmodel Bakker).
- Neemt contact op met 'Veilig Thuis' voor advies of melding (Al 2: Werkwijze Veilig Thuis).
- Evalueert de genomen acties met betrokkenen.
- Ziet toe op zorgvuldige omgang met de privacy van het betreffende gezin.
- Bewaakt beleid en afspraken over de wijze waarop de organisatie de verantwoordelijkheid opschaaft indien de signalering, ondersteuning en/of verwijzing voor een leerling stagneert.

3.5.4 Leerkracht

De leerkracht heeft als primaire taak het geven van een onderwijsaanbod over sociale veiligheid. Onder sociale veiligheid valt de sociaal emotionele ontwikkeling (groepsvorming, tegengaan pesten, sociale onveiligheid, enz.) en relaties en seksualiteit (vriendschap, verliefdheid, weerbaarheid). Daarnaast is de leerkracht de eerste verantwoordelijke voor het signaleren en bespreekbaar maken van signalen van huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel misbruik en sociale onveiligheid.

Daarbij doet de leerkracht de registratie in ParnasSys en bespreekt de signalen met ouders. De leerkracht deelt de zorgen over de leerlingen met collega('s) en zo nodig met de intern begeleider en de directeur. De leerkracht is geschoold op de genoemde gebieden en houdt kennis op peil.

NB: De leerkracht moet een vertrouwensband met ouders onderhouden, daarom ligt de verantwoordelijkheid voor het doen van een melding bij 'Veilig Thuis' bij de directeur, in overleg met de aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling.

Taakomschrijving

- Is het eerste aanspreekpunt voor ouders en leerlingen als er zorgen zijn rond sociale veiligheid.
- Creëert een pedagogisch klimaat waarin alle leerlingen zich veilig en gewaardeerd voelen.
- Speelt in de les in op de ontwikkelingen op terreinen als maatschappij en cultuur, gezondheid en milieu, politiek en levensbeschouwing.
- Draagt zorg voor het geven van onderwijs op het gebied van 'sociaal emotionele ontwikkeling' en 'relaties en seksualiteit' en is hierin voldoende geschoold.
- Houdt de sociaal emotionele ontwikkeling van leerlingen systematisch (minimaal 1x per jaar) bij middels een vragenlijst uit ParnasSys en bespreekt deze met interne betrokkenen en ouders/verzorgers. Hierbij signaleert en handelt de leerkracht bij sociaal pedagogische problemen en sociale onveiligheid onder leerlingen.
- Beschikt over voldoende kennis en vaardigheden voor het signaleren van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel misbruik en kan deze in kaart brengen middels een logboek of signalenlijst.
- Heeft voldoende kennis en vaardigheden om de stappen van de Meldcode te doorlopen.
- Maakt zorgen over een leerling bespreekbaar met interne professionals.
- Gaat in gesprek met ouders om de (eerste) zorgen over een leerling te delen.
- Gaat in gesprek met de leerling waar zorg over is, om een vertrouwensband op te bouwen en het welbevinden van de leerling te peilen.

Daarnaast beheerst de leerkracht ook de door de Onderwijscoöperatie (voorheen Stichting Beroepskwaliteit Leraren) vastgestelde zeven competenties:

1. Interpersoonlijk competent: Leiding geven en zorgen voor een goede sfeer van omgaan met en samenwerking tussen leerlingen.
2. Pedagogisch competent: Zorgen voor een veilige leeromgeving en bevorderen van persoonlijke, sociale en morele ontwikkeling of: bevorderen van de ontwikkeling tot een zelfstandig en verantwoordelijk persoon.

3. Vakinhoudelijk en didactisch competent: Zorgen voor een krachtige leeromgeving en bevorderen van het leren.
4. Organisatorisch competent: Zorgen voor een overzichtelijke, ordelijke en taakgerichte sfeer en structuur in de leeromgeving.
5. Competent in het samenwerken met collega's: Zorgen dat het werk afgestemd is op dat van collega's; bijdragen aan het goed functioneren van de schoolorganisatie.
6. Competent in samenwerking met de omgeving: In het belang van de leerlingen een relatie onderhouden met ouders, buurt, bedrijven en instellingen.
7. Competent in reflectie en ontwikkeling: Zorgen voor de eigen professionele ontwikkeling en de professionele kwaliteit van de beroepsuitoefening.

(Bron: <https://wij-leren.nl/SBL-competenties-leerkracht-primair-onderwijs.php>)

3.5.5 Preventiemedewerker

Voor deze taak is een contactpersoon vastgesteld. De contactpersonen en hun bereikbaarheidsgegevens zijn verzameld in hoofdstuk 1.2 en 1.3.

De preventiemedewerker maakt geen onderdeel uit van beleid rond sociale veiligheid. De taken van de preventiemedewerker zijn vooral gericht op de fysieke veiligheid in en rondom het gebouw en de arbeidsomstandigheden. Binnen de taak van de preventiemedewerker valt een wettelijk stuk Arbo, waar scholen aan moeten voldoen en.

De rol van preventiemedewerker kan belegd worden bij een interne professional met BHV-certificering. Waar sociale veiligheid en de fysieke omgeving raakvlakken hebben is afstemming vanzelfsprekend wenselijk. Zie voor een volledige en actuele beschrijving van taken het Integrale Veiligheidsplan.

3.6 Borging en monitoring

Voor deze taak of situatie is een contactpersoon vastgesteld. De contactpersonen en hun bereikbaarheidsgegevens zijn verzameld in hoofdstuk 1.2 en 1.3.

De verschillende rollen moeten geborgd worden binnen de school. Dit kan door de rollen actief te bespreken binnen eventuele teamvergaderingen, maar ook door in de praktijk de rol in te vullen. Zo is, voor zowel leerkrachten als ouders en leerlingen, duidelijk bij wie ze met welke vragen terecht kunnen. Het beleidsplan geeft duidelijke kaders en beschrijvingen van de taken en rollen die nodig zijn om sociale veiligheid te bereiken, te monitoren en te behouden.

Sociale veiligheid kan echter nooit worden gegarandeerd. Er kunnen zich altijd incidenten voordoen die de sociale veiligheid onder druk zetten. Hieronder kunnen gevallen van misbruik, huiselijk geweld, omvangrijke vormen van pesten, agressie en discriminatie worden verstaan. Ook valt hierbij te denken aan verwaarlozing en bedreiging. Voor gevallen waarbij de sociale veiligheid onder druk komt te staan is monitoring van belang. Monitoring is een eenvoudige manier om zicht te houden op de mate waarin incidenten plaatsvinden, de aard van de incidenten en de stappen die hierbij zijn genomen. In **Bijlage 5: Incidentenregistratie sociale veiligheid** worden alle signalen, die de sociale veiligheid onder druk zetten, verzameld. Doel van het document is het centraal monitoren van gevallen hieromtrent, om vroegtijdig trends te herkennen en soortgelijk gedrag centraal te documenteren. Incidenten worden chronologisch gedocumenteerd en structureel geanalyseerd, samen met de uitkomsten van de (jaarlijkse) monitoring door middel van vragenlijsten voor leerkrachten en leerlingen (**Bijlage 9: Vragenlijst leerlingen sociale veiligheid**).

Voor elk afzonderlijk en significant incident, met betrekking tot de Meldcode, wordt een rapportage ingevuld. Elke twee jaar bundelt de aandachtsfunctionaris sociale veiligheid alle incidenten. De tabellen worden achter elkaar in een document bewaard door de aandachtsfunctionaris sociale veiligheid. Deze tool dient als monitoringsinstrument om na te gaan in hoeverre scholen in aanraking komen met (noemenswaardige) incidenten rondom de Meldcode, wat de aard van deze incidenten is en in hoeverre de Meldcode, rollen en taken hierin voorzien. Zie voor het instrument **Bijlage 8**.

4. Educatie

4.1 Methoden

Om sociale veiligheid binnen de school te borgen maakt de school gebruik van effectieve methodes. Om dit laatste te beoordelen kijkt de school naar de vier pijlers van de Gezonde School, zoals in de inleiding beschreven. Voor meer informatie over de Gezonde School en de vier pijlers, zie <https://www.gezondeschool.nl/primair-onderwijs/wat-is-gezonde-school>. Naast het methodisch lesgeven, is het onderwerp sociale veiligheid ook in het dagelijks handelen van de leerkracht verweven.

De volgende methodes zijn op effect onderzocht en effectief bevonden (NJI of LoketGezondLeven), en worden door de scholen gebruikt (school maakt van één van deze methoden gebruik):

Lichamelijke en relationele ontwikkeling

- Lespakket 'relaties en seksualiteit' of digibordsoftware 'kriebels in je buik'

Sociale Veiligheid

- Kanjertraining
- PBS
- Leefstijl
- Kwink

4.1.1 Lessen relaties en seksualiteit

De school geeft structureel (ongeveer één uur per maand) les uit het lespakket 'kriebels in je buik' (Rutgers). Dit betekent dat minimaal elke maand een les (van ongeveer een uur) over het onderwerp wordt gegeven, waarbij lichamelijke ontwikkeling & zelfbeeld, voortplanting & gezinsvorming, sociale- & emotionele ontwikkeling en seksuele weerbaarheid aan bod komen.

Bron: <https://www.seksuelevorming.nl/onderwijssoort/basisonderwijs/lesmateriaal/lesmethode-kriebels-je-buik>

4.1.2 Lessen sociaal emotionele ontwikkeling

School maakt gebruik van één van onderstaande methodes. In de schoolgids is per school beschreven van welke methode ze gebruik maken. De school geeft structureel les over sociaal emotionele ontwikkeling middels een effectieve methode. Elke maand worden er minimaal drie lessen van ongeveer een uur gegeven.

Kanjertraining

Kanjertraining is een interventie waarvan het effect bewezen is. Het is een programma gericht op de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen. De doelen voor het onderwijs zijn:

- leerlingen durven zichzelf te zijn
- leerlingen voelen zich veilig
- leerlingen voelen zich bij elkaar betrokken
- leerlingen krijgen meer zelfvertrouwen
- leerlingen kunnen gevoelens onder woorden brengen

(Bron: <http://www.kanjertraining.nl>)

PBS

PBS staat voor Positive Behavior Support en is een effectief bewezen interventie. PBS is een schoolbrede aanpak waarbij een team zich richt op het stimuleren van gewenst gedrag van leerlingen. Dit doen zij door:

- de waarden van de school te bepalen en de gedragsregels hieraan te koppelen;
- de gedragsregels te visualiseren;
- door middel van lessen in goed gedrag de gedragsregels daadwerkelijk te oefenen;
- te werken aan een positieve schoolcultuur;
- het actief toezicht in de algemene ruimten verder aan te scherpen;
- afspraken te maken over ongewenst gedrag en de daaropvolgende consequenties;
- data te verzamelen en te analyseren.

Op deze manier ontstaat een veilig, voorspelbaar klimaat waarbinnen pro sociaal- en leerbevorderend gedrag systematisch wordt bekrachtigd en ongewenst gedrag eenduidig wordt omgebogen. De leerlingen weten wat er in de school van hen verwacht wordt en gedragen zich daarnaar. Voor verreweg de meeste leerlingen biedt deze sociale omgeving voldoende basis om zich goed te kunnen richten op de lesstof. Zo ontstaat meer effectieve leertijd, een grotere taakgerichtheid en minder verstoring in de klas. De leerprestaties verbeteren.

(Bron: <http://www.swpbs.nl>)

Leefstijl

Het programma Leefstijl leert leerlingen zich bewust te worden van de normen en waarden in de maatschappij. Dit leren ze niet op een theoretische manier maar in de praktijk. Samen met klasgenoten doen leerlingen allerlei activiteiten en opdrachten die het besef van 'goed met elkaar omgaan' versterken. Leefstijl is een interventie waarvan het effect bewezen is.

Het Leefstijl-programma voor primair onderwijs kent zes thema's die ieder jaar terugkomen. Hoe ouder de leerlingen, des te dieper wordt ingegaan op de thema's. Zo wordt er schoolbreed gewerkt en kan iedereen, ook op het plein, meepraten. De zes Leefstijlthema's voor primair onderwijs zijn:

- De groep, dat zijn wij! (over sfeer in de groep)
- Praten en luisteren (over communicatie)
- Ken je dat gevoel? (over gevoelens)
- Ik vertrouw op mij (over zelfvertrouwen)
- Iedereen anders, allemaal gelijk (over diversiteit)
- Lekker gezond (over gezondheidsvaardigheden)

(Bron: <http://www.leefstijl.nl>)

Kwink

Kwink is een preventieve interventie voor alle kinderen van groep 1 tot en met 8 in het primair onderwijs. Kwink biedt een doordacht programma voor de sociaal-emotioneel ontwikkeling, gebaseerd op de laatste wetenschappelijke inzichten. De interventie bestaat uit minimaal twintig lessen van 45 minuten per jaar. Door middel van digitale wereld en diverse werkvormen wordt verstrend gedrag in de klas voorkomen en wordt van de klas een positieve groep gemaakt.

Kwink bestaat uit jaarlijks twintig lessen. Er worden verschillende werkvormen ingezet, zoals een kringgesprek, een rollenspel of liedjes. Kwink sluit met de inhoud van de lessen naadloos aan bij de fases van de groepsvorming. Hierdoor krijgt een leerkracht handvatten om de groepsvorming te sturen en de klas een positieve groep laten worden. Voorwaardelijk is dat kinderen over hun innerlijke wereld leren praten.

(Bron: <https://www.kwinkopschool.nl/> en <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Kwink>)

De beslissing om één van bovenstaande interventies in te zetten is een keuze van de school zelf, e.e.a. is afhankelijk van de individuele omstandigheden van dat moment.

4.1.3 Leerlingvolgsystemen

Elke school heeft de wettelijke verplichting (wet sociale veiligheid) om leerlingen minimaal één keer per jaar te bevragen over hun veiligheidsbeleving op school, in ieder geval in de groepen 5 t/m 8. De meeste leerlingvolgsystemen hebben vragen hierover geïntegreerd in hun leerlingvolgsysteem.

De scholen maken gebruik van een op effect beoordeeld leerlingvolgsysteem. De scholen maken gebruik van één van de volgende systemen:

- SCOL
- ZIEN! (ParnasSys)
- KanVas
- Viseon
- KIJK
- Vensters

NB: Om aan de wettelijke eisen te voldoen stellen scholen in ieder geval de vragen uit **Bijlage 9: Vragenlijst leerlingen sociale veiligheid aan hun bovenbouw-leerlingen.**

SCOL (beoordelingsjaar: 2005)

De Sociale Competentie ObservatieLijst (SCOL) is een leerlingvolgsysteem voor sociale competentie. De SCOL bevat een scorelijst per leerling die tweemaal per jaar ingevuld wordt: één keer rond de herfstvakantie en de tweede keer in het voorjaar.

De leerkracht kent de leerlingen en weet hoe zij zich gewoonlijk in allerlei situaties gedragen. Hij kan het gedrag van de leerlingen goed plaatsen. Door de leerling voorafgaand aan het invullen nog eens bewust te observeren, wordt het oordeel van de leerkracht getoetst aan het gedrag van de leerling. De categorieën waarop de leerkracht observeert zijn:

- Ervaringen delen.
- Aardig doen.
- Samen spelen en werken.
- Een taak uitvoeren.
- Jezelf presenteren.
- Een keuze maken.
- Opkomen voor jezelf.
- Omgaan met ruzie.

ZIEN! (Parnassys) (beoordelingsjaar: 2009)

ZIEN! is een expertsysteem dat de leerkracht helpt bij het bevorderen van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Er wordt gebruik gemaakt van vijf vaardigheden die nodig zijn om op een adequate manier de sociaal-emotionele ontwikkeltaken te volbrengen:

- sociaal initiatief
- sociale flexibiliteit
- sociale autonomie
- impulsbeheersing
- inlevingsvermogen

De categorieën helpen de leerkracht om inzicht te krijgen in mogelijke oorzaken van een lagere betrokkenheid en/of welbevinden. Ze geven zicht op de sociaal-emotionele ontwikkelbehoeften van een leerling of groep. Dit stelt leerkrachten beter in staat om leerlingen adequaat te kunnen ondersteunen. Een belangrijk voordeel van de vijf vaardigheids categorieën is dat het hier gaat om direct te beïnvloeden leerlingkenmerken.

KanVAS (Kanjerttraining) (beoordelingsjaar: 2012)

KanVAS is het digitale Kanjer Volg- en Adviesstelsel dat het kenniscentrum van de Kanjertraining heeft ontwikkeld. Dit stelsel bestaat onder andere uit een sociogram, een leerlingenvragenlijst, een docentvragenlijst en een breed scala aan pedagogische adviezen. De leerlingenvragenlijst kan door scholen eveneens gebruikt worden om de sociale opbrengsten aan de onderwijsinspectie te verantwoorden.

Onderdelen volgsysteem:

- Leerlingenvragenlijst (COTAN-gecertificeerd).
- Vragenlijst voor leerkrachten en ouders.
- Sociogram.
- Pedagogische adviezen voor handelingsplannen.

KIJK

KIJK is een observatieprogramma, waarin leerkrachten en IB'er hun aantekeningen in kunnen registreren.

KIJK werkt vanuit vijf elementen:

- Dagelijkse observaties tijdens betekenisvolle speel/ werkmomenten worden geregistreerd.
- Twee keer per jaar registratie van de ontwikkeling van een leerling. Achtergrondliteratuur over de ontwikkelingsfasen zijn beschreven.
- Individuele rapportage van vooruitgang is per leerling en per leeftijdscategorie te vergelijken.
- Groepsrapportage
- Op basis van groepsrapportage kan een groepsplan opgesteld worden.

4.2 Deskundigheid

De teams van scholen willen zich blijven professionaliseren. Daarom wordt er jaarlijks een scholingsplan opgesteld. Hierin staat beschreven op welke gebieden zowel het team als de individuele leerkracht zich verder wil bekwamen. Dit kan zijn op het gebied van onderwijsontwikkeling en opbrengstgericht werken en het omgaan met digitale leermiddelen. Er vindt op deze wijze verdieping plaats van de kwaliteit van de school in samenhang met de vaardigheden van het personeel. Een bekwame leerkracht is de basis van elke school.

4.2.1 Leerkrachten

De deskundigheid van leerkrachten rond sociale ontwikkeling en seksuele- en relationele ontwikkeling is up-to-date. Dit betekent dat:

- de training 'relaties en seksualiteit' van GGD HM gevolgd is;
- de verdiepende training 'seksueel grensoverschrijdend gedrag en de meldcode' van GGD HM gevolgd is; (Ook wordt bekeken in hoeverre communicatietraining in gespreksvaardigheden nodig is om de Meldcode tot uitvoer te brengen)
- nascholing gevolgd is in PBS/ Kanjertraining/ Leefstijl.

De directeur is verantwoordelijk voor (na)scholing van (nieuwe) leerkrachten. Op bestuursniveau zijn middelen vrijgemaakt, zodat aan elke leerkracht scholing geboden kan worden. Daarnaast worden de trainingen, verzorgd door GGD HM, op bestuursniveau aangeboden aan leerkrachten.

4.2.2 Aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling

De aandachtsfunctionarissen kindermishandeling hebben de training 'aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling' van JSO gevolgd en succesvol afgerond. Het onderwerp 'sociale veiligheid' is regelmatig onderwerp van gesprek tijdens IB-netwerk overleg. Zo nodig worden professionals voor bijscholing uitgenodigd.

Daarnaast volgen ze (samen met de directeur) de training 'implementeren beleid 'sociale veiligheid''. Ook is, als ondersteuning, bestuursbreed een intervisiegroep opgericht. Tijdens deze intervisiebijeenkomsten vindt kennisuitwisseling plaats en worden casussen besproken.

4.2.3 Aandachtsfunctionarissen sociale veiligheid

Directeuren hebben de volgende trainingen gevolgd:

- Implementeren beleid 'sociale veiligheid' (voor directeuren en IB-er).
- Calamiteitenmanagement (voor directeuren en optioneel voor IB-er).

Daarnaast is het onderwerp 'sociale veiligheid' regelmatig onderwerp van gesprek, zowel op bestuursniveau als binnen de school.

5. Schoolomgeving

5.1 Samenwerking met ouders

Ouders zijn de primaire opvoeders. Daarbij zijn ze hoofverantwoordelijk om hun kind(eren) gezonde normen en waarden op sociaal gebied mee te geven. Een goede samenwerking tussen de school en ouders zorgt voor draagvlak om de sociale veiligheid binnen de school vorm te geven. WIJ de Venen hanteert een open communicatie met ouders, waarbij visie en beleid uitgedragen worden via verschillende media. Naast communiceren via deze media moeten ouders, leerlingen en leerkrachten ook in de praktijk ervaren waar de school voor staat en dat gedragsregels worden toegepast en gehandhaafd.

Deze samenwerking zorgt voor een betere afstemming tussen de opvoeding thuis en begeleiding op school. Ook geeft deze samenwerking duidelijk aan welke onderlinge verwachtingen er zijn rond het onderwerp. Daarbij scherpen kennis en ervaring zich voortdurend aan elkaar aan, waardoor opvoeding en ontwikkeling zo optimaal mogelijk zijn. Als ouders en school immers overeenkomstige normen en waarden uitstralen, bevordert dit het sociaal gezonde gedrag en de gehele sociale veiligheid van het kind.

In het contact met ouders hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Ouders en school zijn partners in de opvoeding en de ontwikkeling van de leerlingen bij ons op school. Wij hebben daarin een gezamenlijke verantwoordelijkheid.
- Opvoeding heeft invloed op de ontwikkeling van een kind. Daarom willen wij ouders hierbij ondersteunen en indien nodig in contact brengen met hulpverlenende en ondersteunende instanties.
- Ouders en leerkrachten dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor het kind.
- De communicatie met ouders wordt afgestemd op de specifieke doelgroep. Hierbij wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met het taalniveau van ouders.

Bovenstaande willen we bereiken door een goede relatie met alle ouders te onderhouden. Het uitgangspunt is dat ouders zich welkom en gewaardeerd voelen als ervaringsdeskundige met betrekking tot hun kind(eren). In het belang van de ontwikkeling van onze leerlingen vinden wij het belangrijk om elkaar tijdig op de hoogte te houden van gebeurtenissen, ontwikkelingen en vorderingen. De verdere uitwerking omtrent de communicatie met ouders staat uitgewerkt in de schoolgidstekst (**Bijlage 1: Samenvatting beleid t.b.v. schoolgids**).

5.1.1 Medezeggenschapsraad

Voor deze taak of situatie is een contactpersoon vastgesteld. De contactpersonen en hun bereikbaarheidsgegevens zijn verzameld in hoofdstuk 1.2 en 1.3.

Een medezeggenschapsraad (MR) tracht het overleg tussen team, ouders en bestuur te bevorderen in het belang van het goed functioneren van een school. De MR is voornamelijk toetsend en adviserend in beleidszaken en moet instemming geven over beleidswijzigingen. Zaken waarover de MR bijvoorbeeld adviseert en/of instemt zijn:

- Vaststellen of wijzigen schoolplan.
- Benoeming of ontslag schoolleiding.
- Fundamentele wijzigingen in de organisatie van een school.
- Vaststellen of wijzigen van het beleid met betrekking tot voorzieningen voor de leerlingen.
- Vaststellen of wijzigen van het beleid over besteding van door ouders of leerlingen bijeengebrachte gelden.

De MR leden worden gekozen via een openbare verkiezing en hebben dan drie jaar zitting. De MR bestaat uit een afvaardiging van de ouders (oudergeleding) en van het team (personeelsgeleding). Jaarlijks worden ouders d.m.v. een jaarverslag op de hoogte gebracht van de activiteiten van de MR.

Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad

Voor deze taak of situatie is een contactpersoon vastgesteld. De contactpersonen en hun bereikbaarheidsgegevens zijn verzameld in hoofdstuk 1.2 en 1.3.

Doorgaans heeft de medezeggenschapsraad van een basisschool een aantal bevoegdheden/taken overgedragen aan de gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR). Deze raad houdt zich bezig met schooloverstijgende zaken. Doorgaans zijn alle scholen van een bestuur vertegenwoordigd in de GMR. De GMR voert overleg met het bestuur van WIJ de Venen. Zij toetst het beleid van dit bestuur en vormt zo een belangrijke schakel tussen (de besluiten van) het bestuur en de scholen.

5.2 Samenwerking met externe professionals

School werkt, binnen het kader dat de wet op privacy hiervoor stelt, actief samen met externe professionals om de veiligheid van de leerling te waarborgen. Ze stemt af en werkt actief samen met (onder andere) onderstaande partijen:

- Jeugdarts
- Sociaal Team
- Centrum voor Jeugd en Gezin
- Tussenschoolse en naschoolse opvang
- Peuterspeelzaal en Kinderopvang
- Jeugd en Jongerenwerk

5.2.1 Extra zorg

Soms heeft een leerling meer zorg nodig dan de school kan bieden. Dan wordt contact opgenomen met externe professionals, zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), Jeugd- en Gezinsteam (JGT) of 'Veilig thuis'. In overleg met de ouders wordt besloten welke (extra) ondersteuning het kind kan gebruiken en hoe dit geregeld kan worden.

Het IB-netwerk, het breed overleg team (BOT), het CJG en JGT kunnen geraadpleegd worden om te bekijken welke (extra) ondersteuning mogelijk is.

In **Bijlage 6**: Sociale kaart is een sociale kaart te vinden met daarin de belangrijkste samenwerkingspartners.

6. Signalering

Beleid rond sociale veiligheid is erop gericht om de sociale veiligheid te bewerkstelligen, te vergroten en om deze te bewaken. Sociaal onveilige situaties zoals pesten, grensoverschrijdend gedrag of groepsdruk kunnen echter nooit worden uitgesloten. Enerzijds kunnen ze deel uitmaken van het ontwikkelproces van kinderen, anderzijds hangen ze samen met individuele omstandigheden van elk kind.

Kinderen groeien op in een gezin, buurt en leefklimaat dat zowel beschermende als risicofactoren kent. Beschermende factoren zoals positieve betrokkenheid, binding en duidelijke normen verhogen de veiligheid. Risicofactoren zoals echtscheiding, conflicten en antisociaal gedrag in de wijk brengen de veiligheid in gevaar.

De volgende hoofdstukken hebben als doel om de school te ondersteunen als de sociale veiligheid in gevaar komt. Samen met de achtergrondinformatie **AI 5** (het Vlaggensysteem), **AI 3** (praktische invulling van leerlingzorg tot de Meldcode), **AI 4** (signalen van kindermishandeling) en **AI 2** (werkwijze Veilig Thuis) geven ze concrete handreikingen over de gewenste aanpak en overwegingen die gemaakt kunnen worden.

6.1 Dossiervorming

Alle signalen (zowel op sociaal als op seksueel gebied) moeten in ParnasSys worden vastgelegd. Het leerlingdossier is inzichtelijk voor ouders. Dit betekent dat alle informatie zo feitelijk mogelijk in het dossier opgenomen moet worden. Ouders kunnen niet tegenhouden dat signalen in het leerlingdossier opgenomen worden. Wel kunnen ze het met de informatie uit het dossier oneens zijn. Dat kan worden vermeld, maar ouders hebben niet het recht informatie te (laten) wijzigen als deze feitelijk juist is. Het dossier vormt de basis om het gesprek met ouders aan te gaan.

Beschreven wordt in het leerlingdossier:

- Datum, plaats, situatie en overige aanwezigen (i.v.m. privacy alleen initialen).
- Welke signalen feitelijk worden geconstateerd, in omvang en aantal.
- Contacten die over deze signalen hebben plaatsgevonden met ouders/opvoeders.
- Afspraken die met betrokkenen zijn gemaakt om gedrag bij te sturen/te verbieden.
- Stappen die worden genomen, als afspraken niet worden nageleefd.
- Aantekeningen over het verloop.
- Of ouders zijn geïnformeerd.

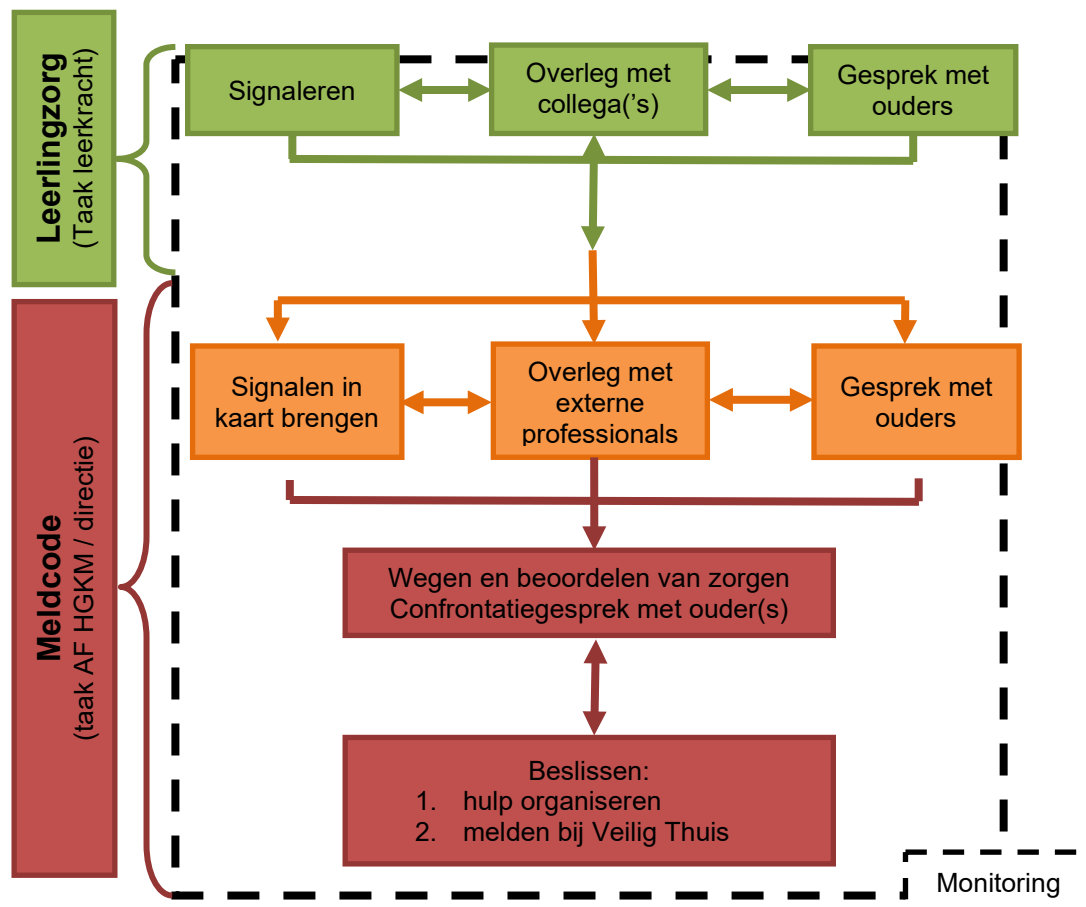
Concrete tips over het noteren van signalen:

- Beschrijf gedrag of uitspraken zo feitelijk mogelijk.
- Maak het heel duidelijk als het om 'verhalen' of vermoedens gaat.
- Vul niet zelf ontbrekende informatie in en trek geen conclusies indien deze niet feitelijk onderbouwd zijn.
- Blijf bij vervolgotities terugkijken, ook naar voorgaande jaren.
- Als eerdere verhalen of vermoedens worden bevestigd of ontkracht, noteer dat dan.
- Leg diagnoses omtrent gedrag, gebeurtenissen of behandeling alleen vast als ze zijn uitgevoerd en gesteld door een professional, die hierin geschoold is en BIG geregistreerd is (bijv. een orthopedagoog).
- Vermeld de bron als informatie van derden wordt vastgelegd. Indien een bron hiervoor geen toestemming geeft, kan deze informatie ook niet worden vastgelegd en daarmee ook niet worden gebruikt.

6.2 Leerlingenzorg in relatie tot de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

Per 1 juli 2013 is de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling van kracht. Deze wet stelt het gebruik van een Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling verplicht voor alle professionals die met jeugdigen en opvoeders werken.

In figuur 1 is het totale proces van leerlingenzorg tot en met de Wet Meldcode schematisch weergegeven (een uitgebreide beschrijving is te vinden in **AI 3** (Praktische invulling van leerlingenzorg tot de Meldcode)). Onderwijsprofessionals signaleren zorgen omtrent een leerling. De Wet Meldcode treedt direct in werking wanneer de zorgen dermate ernstig zijn, zoals in het geval van kindermishandeling, dat de psychische en/of fysieke veiligheid van het kind in het geding is. Lichte of enkelvoudige zorgen bespreekt de leerkracht met ouders. Als deze zorgen in omvang of vorm verergeren treedt de Wet Meldcode eveneens in werking.

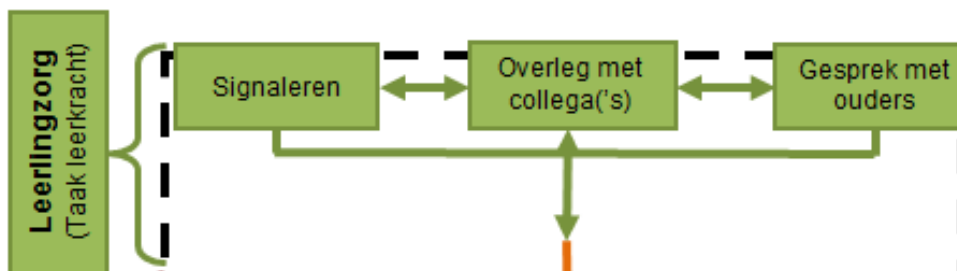
Figuur 1: Acties leerling zorg en meldcode schematisch weergegeven

Zoals in bovenstaande afbeelding te zien is, liggen de verantwoordelijkheden van de leerkracht op een ander gebied dan die van de aandachtsfunctionaris HGKM/directie.

6.2.1 Leerlingenzorg

Gezien het aantal contacturen met leerlingen is doorgaans de leerkracht verantwoordelijk voor het signaleren en verwerken van bedreigingen van de ontwikkeling. Echter ook onderwijsondersteuners, zoals klassenassistenten en invallers staan niet los van de Meldcode. In het kader van de Meldcode signaleren deze professionals.

Hieronder zijn de drie stappen van leerlingenzorg per stap beschreven.

De leerkracht brengt signalen in kaart

- Let op (o.a.): gedrag, verzorging, opvoeding, fysieke klachten, echtscheiding, leerproblemen en schulden.
- Stel vast of de leerling zelf last heeft van gesignaleerde zorg.
- Objectiveer signalen en leg vast in het leerlingdossier.
- Zoek in dossierhistorie naar eerdere/vergelijkbare signalen.

Let op:

Gedurende het proces van leerlingenzorg en (indien van toepassing) de Meldcode signaleert en registreert de leerkracht voortdurend, om de ontwikkeling van de leerling te volgen. Ook na het doen van een melding blijft de leerkracht signaleren en registreren.

Tools

- Signaleringslijst voor kindermishandeling (AI 4)
- Het Vlaggensysteem (AI 5: Het Vlaggensysteem)

Overleg met collega's

- Bespreek (indien wenselijk) de geobjectiveerde zorg met collega's.
- Stel vast of de zorg door hen (eerder) is gesignaleerd (naast bestaande dossierinformatie)
- Weeg de ernst van de zorg (referentiekader: school/ wijk) betrek desgewenst de AF HGKM voor weging ernst.

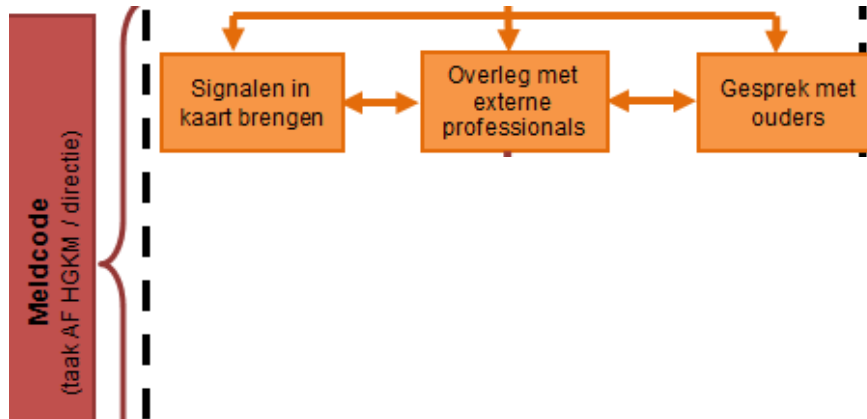
Gesprek met ouders

- Stel de zorg vast die je wilt bespreken. Benoem hierin de zorg zo objectief mogelijk.
- Bepaal welk doel je met het gesprek hebt.
- Houd rekening met de kwetsbare positie van ouders.
- Refereer aan dossierinformatie indien hierover eerder gesproken is.
- Maak afspraken over meetbare veranderingen met ouders.
- Maak een vervolgafpraak.
- Maak een verslag met daarin de afspraken en de vervolgafpraak.
- Verstrek een kopie aan ouders.
- Laat bij omvangrijke zorg ouders ondertekenen.

6.2.2 De Meldcode

De Meldcode ondersteunt beroepskrachten bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. De Meldcode treedt in werking bij zorgen over een leerling en zijn/haar gezin. Voorbeelden zijn vermoeden van kindermishandeling en/of de psychische en fysieke onveiligheid. De aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM) heeft in het proces de regie.

Signaleren, overleggen en bespreken

Aandachtsfunctionaris HGKM brengt signalen in kaart

De aandachtsfunctionaris HGKM

- Bekijkt de geschiedenis van de leerling.
- Observeert/ signaleert.
- Objectificeert en concretiseert signalen.
- Registreert in het leerlingdossier.

De aandachtsfunctionaris HGKM let op:

- Welke signalen zijn er / heb je gezien en/of gehoord?
- Hoe vaak komt dit voor?
- In welke situaties komt de zorg voor?
- Zijn er meer leerlingen bij betrokken?
- Hoe verhoudt het gedrag zich tot de normale ontwikkeling?
- Vertoonde de leerling hetzelfde gedrag al eerder?
- Bestonden dezelfde zorgen al eerder?

Tools

- Signalen van kindermishandeling (AI 4)
- Balansmodel van Bakker (Bijlage 7)

Overleg met externe professionals

De aandachtsfunctionaris HGKM

- Bespreekt het gedrag met interne en externe professionals.
- Vraagt de externe professional de gesignaleerde zorg te wegen en om advies.

In gesprek met ouders

De aandachtsfunctionaris (eventueel met collega) bespreekt met ouders:

- Het doel van het gesprek.
- De eerder gemaakte afspraken, maak hierbij gebruik van de feiten uit het dossier.
- Toont begrip voor emoties en spanningen.
- Maakt harde afspraken en legt uit dat school genoodzaakt is tot het doen van een melding, als er in de thuissituatie niks verandert.
- Legt de gemaakte afspraken vast in het dossier en laat dit tekenen door ouders.
- Registreert in ParnasSys.

Tool

- Handleiding in gesprek met ouders en kind. Te downloaden via: <http://www.nji.nl/nl/Kindermishandeling-Praktijk/In-gesprek-met-kind-en-ouders>

Wegen, beoordelen en beslissen

Wegen en beoordelen van zorgen, confrontatiegesprek met ouder(s)

De directie / Aandachtsfunctionaris HGKM:

- Raadpleegt dossier en verzamelt relevante informatie (geschiedenis).
- Stelt een intern onderzoek in en probeert onderstaande vragen te beantwoorden.
 1. Is er direct fysiek gevaar voor de leerling?
 2. Belemmert de opvoedingssituatie een veilige en gezonde ontwikkeling van de leerling?
 3. Zijn er risico's voor de veiligheid van de leerling in de nabije toekomst?
- Legt de uitkomsten van het onderzoek voor aan de externe professional(s) zoals CJG/JGT en Veilig Thuis.
- Gaat in gesprek met ouders van direct betrokken leerling(en).

Let op: Als er concrete aanwijzingen zijn, dat door het voeren van het gesprek de veiligheid van een van de betrokkenen in het geding zou kunnen komen, dan kan er van een gesprek met de ouders afgezien worden en zonder vooroverleg een melding gedaan worden.

Beslissen: hulp organiseren of melden

De directie / Aandachtsfunctionaris HGKM:

- Organiseert de hulp die nodig is.
- Volgt de effecten van deze hulp op het kind/gezin.
- Verzorgt, samen met instellingen, (indien gewenst) informatie voor ouders en betrokkenen.

Doet alsnog een melding als de signalen niet verminderen of verdwijnen.

Let op: Een melding wordt pas gedaan als ouders géén (externe) ondersteuning accepteren en de situatie van de leerling niet verbetert. Veilig Thuis maakt een taxatie van het gevaar en het risico

6.3 Crisismanagement

Voor deze taak of situatie zijn contactpersonen vastgesteld. De contactpersonen en hun bereikbaarheidsgegevens zijn verzameld in hoofdstuk 1.2 en 1.3.

Crisismanagement is nodig als een situatie rondom een groep (klas, ouderpopulatie, school) uit de hand loopt of dreigt te lopen. Een coördinator sociale veiligheid onderscheidt zich van de aandachtsfunctionaris kindermishandeling en huiselijk geweld, omdat deze zich met name richt op het managen van het collectief en niet van individuele casuïstiek. In het geval van een crisis is het van belang om een gedegen risicotaxatie te maken. Onder deze taxatie valt in de eerste plaats het vertoonde grensoverschrijdende gedrag van betrokkene(n). Verder is nog een aantal factoren aan te wijzen als risico of als ondersteunend. Zo werkt bestaand beleid op het gebied van bijvoorbeeld seksuele vorming en sociale omgang steunend, omdat het de ouders en professionals een referentiekader geeft om gedrag aan te relateren. Daarnaast geeft gedragen beleid aanleiding tot regelmatig gesprek over het onderwerp, waardoor het onderwerp laagdrempeliger bespreekbaar kan worden gemaakt. Ook parate kennis is een relevante factor. Indien professionals blijken te geven van de kennis om adequaat en acuut te kunnen handelen geeft dat ouders en betrokkenen vaak rust en richting van handelen.

Tot slot zijn er belangrijke basisvoorwaarden die positief of negatief kunnen bijdragen bij af- of aanwezigheid. Hierin is het belangrijk om te weten hoe in het verleden de samenwerking met ouders is verlopen. De school moet een neutraal tot positieve samenwerking hebben met ouders en er moet sprake zijn van wederzijds vertrouwen en draagvlak tussen de betrokken professionals. Indien er tussen school en ouders al zaken spelen die wantrouwen in de hand werken, is een toespelende op doofpotaffaires bij het beschermen van de privacy snel gemaakt. Een positieve samenwerking met ouders werkt ook in op het beperken van de omvang van de crisis. Des te meer ouders vertrouwen in de school(leiding) hebben, des te effectiever en kleinschaliger een crisis doorgaans op te lossen is.

6.3.1 Acut handelen

Indien een calamiteit op school plaatsvindt is doorgaans geen ruimte voor 'inlezen'. Directeuren hebben dan veelal behoefte aan praktische tips en overzicht van de te nemen stappen. In **Bijlage 10** (actieplan bij een incident) staat beknopt hoe de school moet handelen in het geval van een crisis. Het actieplan is ook digitaal beschikbaar via de hieronder beschreven toolkit.

Op de website www.schoolenseksualiteit.nl is een toolkit ontwikkeld waarin tips voor crisismanagement, praktische zaken zoals voorbeeldbrieven en een veiligheidsplan praktisch en digitaal zijn geordend. Ook staat hier (de actuele versie van) het 'actieplan calamiteiten' (**Bijlage 10: Actieplan bij een incident**). In het 'actieplan calamiteiten' staat beknopt hoe de school moet handelen in het geval van een crisis. De site bevat toelichting op het actieplan en uitgebreide beschrijvingen voor verschillende betrokken (school)professionals. Hier zijn tevens verwijzingen naar leermiddelen, landelijke sociale kaart en ondersteuningsmogelijkheden terug te vinden.

6.3.2 Taken en verantwoordelijkheden

Directie

Een directeur is eindverantwoordelijk voor bedrijfsvoering binnen de school. Hieronder valt ook het managen van de calamiteit rond grensoverschrijdend gedrag. Het begeleiden van het proces en de betrokkenen wordt doorgaans als zeer arbeidsintensief ervaren. Daarom worden hier de volgende tips op hoofdlijnen benoemd:

- Wat bedrijfsvoering op school betreft dient de directeur afstemming te zoeken met het bestuur, om de grootte van de calamiteit gezamenlijk af te wegen, en vraag tijdig om objectieve en gedegen ondersteuning in de vorm van administratieve ondersteuning of een communicatiemedewerker.
- Zorg voor een goede taakverdeling. Een calamiteit managen kost veel energie en kan niet worden overgedragen, omdat een directeur als een belangrijke en doorgaans betrouwbare gesprekspartner wordt gezien door de betrokken ouders en professionals. De directeur kan echter niet alles tegelijk: maak afspraken over wie de school runt en wie de crisis. Er kan tijdelijk behoefte zijn aan extra ondersteuning voor andere zaken.
- De impact van een gebeurtenis kan een team en betrokkenen ontregelen. Denk ook aan psychosociale ondersteuning van het personeel. Vraag hiervoor advies bij externe professionals (**Bijlage 6: Sociale kaart**) en/of huur hier -indien nodig- extra ondersteuning voor

in. Arrangeer daarom tijd en ruimte om ervaringen en gevoelens met elkaar te delen, zolang dit constructief bijdraagt.

- Houd er rekening mee dat er een stapeleffect kan optreden bij mensen die eerder emotionele gebeurtenissen hebben meegemaakt. Zo kan een persoon onverwacht een grotere impact van het incident ervaren dan vooraf ingeschat. Of kunnen soortgelijke gebeurtenissen, eerder in de tijd, weer komen bovendrijven.
- Houd een procesmatig logboek bij van gebeurtenissen en gesprekken. Bewaar brieven en e-mails die vanuit school zijn verzonden, uitingen op sociale media en correspondentie die vanuit ouders is ontvangen en/of vraag iemand dat te doen.

Professionals

Uitgangspunt bij het adequaat oppakken van een calamiteit is een team met competente professionals. Het is van belang dat alle betrokkenen hierbij weten welke attitude van hen wordt verwacht:

- Als professional wordt van hen verwacht dat ze elke leerling zo neutraal als mogelijk te begeleiden, ongeacht het grensoverschrijdend gedrag van de leerling.
- De professional dient zich in alle opzichten te onthouden van persoonlijke uitspraken over de voorgevallen situatie. Ook schriftelijke uitingen per e-mail of sociale media zijn niet toegestaan.
- Als de organisatie een eenduidige communicatie kenbaar maakt na een incident dient elke professional zich hier aan te conformeren, ongeacht zijn persoonlijke standpunt. Eventueel kan het bevoegd gezag deze verantwoordelijkheid over (laten) nemen. Los daarvan dient het handelen van de professional bij (vervolg)vragen van ouders en leerlingen consistent te zijn aan de uitgedragen boodschap.
- Uitingen naar pers en andere media (zoals interviews) worden altijd alleen gedaan door de bestuurlijk verantwoordelijke. Indien media uit eigen beweging professionals benaderen dient "geen commentaar" te worden gegeven.

6.3.3 Weging gedrag

Indien zich een calamiteit voordoet rond (seksueel) grensoverschrijdend gedrag is een gedegen weging van het gedrag erg belangrijk. Hiervoor wordt het Vlaggensysteem van Sensoa / MOVISIE gebruikt. De hierin geformuleerde criteria geven duidelijke handreikingen voor grensoverschrijdend gedrag op het gebied van seksualiteit en sociale veiligheid. Elke leerkracht van WIJ de Venen is getraind om dit systeem te gebruiken. Tevens worden de directie en IB-er altijd op de hoogte gebracht. De IB-er functioneert als procesbegeleider en coach van de betreffende leerkracht(en).

Wegen

Het Vlaggensysteem kan ingezet worden voor het wegen van gedrag, inzicht in mogelijke handelwijze en pedagogische reactie op het gedrag. Het doel van het systeem is om met betrokkenen op een effectieve wijze met het getoonde gedrag aan het werk te gaan. Het systeem helpt betrokkenen doorgaans opbouwend en begrenzend te handelen en is gericht op gewenst gedrag.

Voor het wegen van het gedrag dienen volgende gegevens in kaart te worden gebracht:

- Datum, plaats waarop de gebeurtenis(sen) plaatsvonden en wie daarbij aanwezig waren.
- Definieer concreet het (seksueel) grensoverschrijdende gedrag.
- Noteer (uit dossier) eventuele andere zaken die relevant kunnen zijn zoals isolement, pesten, huiselijk geweld of kindermishandeling.
- Let op! Onderscheid duidelijk of gedrag feitelijk door een volwassene is gezien of dat het bekend werd via een verhaal van een kind/volwassene.
- Bescherm de privacy van alle betrokkenen. Vaak ligt de ware toedracht genuanceerd of heeft gedrag een aanleiding, die vanuit een geheel andere situatie kan voortkomen.
- Let op: Waarheidsvinding is geen doel op zich. Spel van (jonge) kinderen is vaak lastig te herleiden.

Criteria

Bij het vaststellen van het grensoverschrijdend gedrag zijn er verschillende criteria waarmee rekening gehouden kan worden:

Individuele gedragingen:

- Zijn er zaken over de voorgeschiedenis van het individu bekend?
- Kan het zelfrespect van het individu als risicofactor aangemerkt worden?
- Sluiten de gedragingen aan bij de ontwikkeling van het individu?

- Maken locatie, cultuur, geloof of (afwijkende) normen en waarden het gedrag grensoverschrijdend?
- Zet (groeps-)druk of dwang het individu aan tot het gedrag?

Groepsgerichte gedragingen:

- Zijn de zaken over de voorgeschiedenis van élk betrokken individu bekend?
- Begrepen alle betrokkenen vooraf welk gedrag ze gingen vertonen en welke gevolgen dat kon hebben voor henzelf en anderen?
- Sluiten de gedragingen aan bij de ontwikkeling van élk individu?
- Zijn betrokken individuen onderling gelijkwaardig aan elkaar in ervaring, lichaamsomvang, positie in de groep, intelligentie en zelfrespect?
- Maken locatie, cultuur, geloof of (afwijkende)normen en waarden de gedragingen van de individuen grensoverschrijdend?
- Zetten (groeps-)druk of dwang, van betrokkenen of derden, de groep aan tot gedragingen?

Hiaten

Als alle beschikbare informatie in kaart is gebracht kan afgewogen worden of alle informatie compleet is, of dat er hiaten zijn die nader uitgezocht kunnen worden:

- Is van alle criteria duidelijk of ze al dan niet zijn overschreden?
- Let op: bij jonge kinderen is de ware toedracht soms moeilijk te achterhalen.
- Zijn er risico's voor fysieke en sociale veiligheid van betrokkene(n)?
- Kan het gedrag leiden tot (omvangrijke) onrust in de klas, school of leefomgeving?
- Zijn er criteria die met de betrokkene(n) kunnen worden opgepakt als ontwikkelpunt?

Besluit

Op basis van de weging wordt een besluit genomen over:

- De zwaarte: Is de sociale en/of fysieke veiligheid van betrokkenen in het geding of was het incident éénmalig en kleinschalig?
- Communicatie: Met welke ouders wordt er gesproken en wat wordt besproken?
- Toezicht: Is bestaand toezicht afdoende om deze situatie in de toekomst te begeleiden en/of te voorkomen?
- Aanvullende regels: Zijn er aanvullende regels nodig die veiligheid kunnen waarborgen (**Bijlage 11**: Handreiking aanvullende (tijdelijke) omgangsregels)?

6.3.4 Weging onrust

- Het komt regelmatig voor dat gedrag van kinderen op ouders of professionals veel heftiger overkomt dan het daadwerkelijk is. Ook kan gedrag daadwerkelijk ernstig zijn. (Seksueel) grensoverschrijdend gedrag kan in beide gevallen maatschappelijke onrust⁴ oproepen. Hiervoor is een aantal redenen aanwijsbaar, maar deze worden doorgaans niet onderschreven door de betrokkenen:
- Gebrek aan kennis: het komt regelmatig voor dat de betrokken volwassenen relatief weinig kennis hebben van het te verwachten seksueel gedrag van (jonge) kinderen. Ze reageren hierop veelal vanuit eigen ervaring, angst of verhalen uit de media.
- Ervaringen: persoonlijke ervaring met (seksueel) grensoverschrijdend gedrag, zoals pesten, misbruik of aanranding kan een sterke en begrijpelijke motivator zijn waardoor betrokken volwassenen heftig kunnen reageren op gedrag (dat al dan niet feitelijk plaatsvond). Hierbij kan meewegen dat de volwassenen het gevoel hebben te falen, omdat hun kind/leerling zaken meemaakt die ze zelf ook hebben ervaren.
- Emotionele reacties: gebeurtenissen die plaatsvinden staan vaak niet op zichzelf. Het komt regelmatig voor dat meer kinderen in één klas, school of gemeente op onderzoek uitgaan of daadwerkelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen. Of dat een groep leerlingen één andere leerling pest. Door emotionele reacties die ouders delen, als ze zoiets meemaken, kunnen zulke verhalen bij elkaar komen. Vaak worden hierbij vermoedens al snel feiten en denken ouders het verhaal beter te kennen dan de betrokkenen. Hierdoor lijkt

⁴ **Maatschappelijke onrust**: Als meer ouders(s)/ klas/ school/ gemeente emotioneel reageren op voorgevallen situatie en daar al dan niet op acteren en de sociale veiligheid van kind(eren), als gevolg van deze gebeurtenissen, in het geding komt.

losstaand gedrag soms kopieergedrag of worden individuele leerlingen soms aanstichter van verschillende seksuele spelletjes of sociale uitsluiting.

- (Sociale) media: in navolging van voorgaand punt doen sommige ouders (on)bewust uitingen op sociale media. Deze worden snel verspreid en doorgaans daarmee ook uit hun context getrokken. Soms is het dan een kwestie van tijd voor regionale of landelijke media zich hierover buigen.

Als er maatschappelijke onrust is, is het belangrijk dat men zich richt op 'damage-control'. Gebruik hiervoor het actieplan (**Bijlage 10**: Actieplan bij een incident).

- Maak een kort plan van aanpak waarin de weging, beoogde gesprekken en betrokkenen op een rij worden gezet (**Bijlage 10**).
- Streef er naar om informatie zo snel als mogelijk te delen en te bespreken met betrokken ouders (Hoofdstuk 6.4.5: Inhoudelijke communicatie met ouders). Je wilt voorkomen dat kinderen zelf met ouders praten, zonder de context die professionals kunnen bieden.
- Houd de gevoerde gesprekken bij in een logboek, zo blijft duidelijk met wie welke informatie gedeeld is.
- Bewaar e-mails en andere communicatie zo overzichtelijk mogelijk.
- **Bespreek nadrukkelijk met ouders dat elke vorm van negatieve aandacht over het onderwerp, de klas of het gedrag, de druk voor elke leerling verhoogt. Ouders hebben geen invloed op derden en media, maar wel op hun persoonlijke handelen.** Hier hebben alle kinderen (indirect) en ook hun kind (direct) last van. In meer dan 90% van alle gevallen raken kinderen getraumatiseerd door hoe volwassenen op het onderwerp reageren. Een veel kleiner percentage ondervindt daadwerkelijk schade van het gedrag zelf.
- Zeg nooit aan ouders of leerlingen toe dat informatie niet met andere professionals gedeeld zal worden. Het delen is juist belangrijk om ervoor te kunnen zorgen dat relevante partijen op de hoogte kunnen blijven.
- Deel informatie met het schoolteam en relevante professionals, met de toevoeging dat de informatie nodig is voor adequaat handelen. Spreek uit dat informatie niet door de professionals mag worden verspreid.
- Maak snel duidelijke afspraken met betrokken professionals en ouders over de gebeurtenis en handelswijze en leg deze schriftelijk vast. Ondertekening geeft hieraan extra nadruk!
- Maak altijd een vervolgsprake om eventuele vervolgstappen te monitoren en om inzichtelijk te maken hoe school de zaken heeft opgepakt.

6.3.5 Interne proces ondersteuning

Bij adequaat signaleren van grensoverschrijdend gedrag is afstemming en consultatie altijd nuttig en belangrijk in het kader van kennisdeling. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden binnen de school. Professionals kunnen deze mogelijkheden aanwenden om het gesignaleerde te wegen en gewenste vervolgstappen af te wegen.

Bij elk incidenteel gesignaleerd gedrag

Stimuleer collega's om signalen met elkaar te bespreken en dit te noteren in het leerlingdossier. Is het gedrag op zichzelf staand? Heeft de collega die deze leerling(en) vorig jaar les gaf deze signalen bemerkt? Welke acties zijn toen ondernomen? Heeft de betreffende collega adviezen over een effectieve aanpak in die tijd? Is het gedrag met ouders besproken en hoe is destijds gereageerd? Welke zaken staan in het dossier?

Bij herhaald gedrag of gedrag dat wordt ervaren als 'opvallend' of 'ernstig'

Bij herhaald gedrag of gedrag dat wordt ervaren als 'opvallend' of 'ernstig' is het relevant dat een professional een inhoudelijk geschoolde collega consulteert. Hieronder vallen de Intern Begeleider, aandachtsfunctionaris seksueel gedrag en de aandachtsfunctionaris kindermishandeling en huiselijk geweld. Deze professionals zijn op de hoogte van signalen van kindermishandeling, het proces van de Meldcode en hebben meer vaardigheden om met ouders in gesprek te gaan. Zij zijn in staat om coachend op te treden gedurende het proces dat een leerkracht met de betrokken leerlingen doorloopt. Ook kunnen ze vanuit hun rol met ouders in gesprek gaan over het gedrag en opvoeding in relatie tot de wet Meldcode. Tot slot hebben ze een rol in het monitoren van dit soort processen.

Bij veelvoorkomend gedrag, groepsproblematiek en/of gedrag dat ernstig en beschadigend is voor de betrokkenen én de omgeving

Bij veelvoorkomend gedrag, groepsproblematiek en/of gedrag dat ernstig en beschadigend is voor de betrokkenen en de omgeving kan worden besloten tot casuïstiek-overleg. Hierbij worden interne

professionals door de aandachtsfunctionaris bij elkaar gebracht om de casus door te spreken. In dit geval of bij twijfel dient de signalerende professional altijd de Intern Begeleider te betrekken. In dit overleg kunnen zowel een analyse als een plan van aanpak worden gevormd.

Als er externen bij dit overleg aanwezig zijn, kunnen de vastgelegde informatie en gemaakte afspraken aanzet zijn voor het opstarten van een groeidocument rond deze situatie. Voor het bespreken van privacygevoelige informatie over specifieke leerlingen (die met naam worden genoemd) in aanwezigheid van externen is wel toestemming van ouders nodig.

6.3.6 Externe ondersteuning

Als de zaak (te) groot wordt, of onzekerheid over de aanpak/omvang meespeelt, overleg dan met externe partijen en/of stel dan een team samen met school, bestuur en externe professionals om verdere acties uit te zetten. Dit team kan zowel advies geven over het proces, als doorverwijzen voor individuele hulpverlening voor betrokkenen. Laat deelnemers aan het overleg een lijst invullen met contactgegevens, zodat de school altijd over recente en directe contactgegevens van aanwezigen beschikt. Zie hiervoor de partijen op de sociale kaart (**Bijlage 6**: Sociale kaart).

6.3.7 Tijdelijke maatregelen

Indien de (sociale) veiligheid van leerlingen in het geding is kan besloten worden tot aanvullende, (tijdelijke) maatregelen (**Bijlage 11**: Handreiking aanvullende (tijdelijke) omgangsregels). Hierbij valt te denken aan toezicht op momenten gedurende de schooldag, op (semi-)openbare ruimten als het schoolplein en speelplekken. Ook vallen hieronder toiletbezoek en toezicht bij eventuele douchegelegenheid. Het is van belang om hierin realistisch te blijven. Het is onmogelijk om leerlingen voor 100% te beschermen of te begeleiden.

Natuurlijk is het wel belangrijk om verantwoord toezicht te organiseren. Soms kan een aanpassing in de fysieke ruimte nuttig zijn. Voorbeeld hiervan is het aanbrengen van een raam, zodat een kleuterleerkracht enig zicht kan houden op kleuters die het toilet bezoeken. Ook dient het uitbreiden van toezicht bij het buitenspelen en omkleden overwogen te worden.

Let op!

Schorsing van een leerling is ingrijpend voor het individu en zijn omgeving. Daarbij is moeilijk aantoonbaar op welk moment deze stap terug te draaien valt. Dit dient alleen te worden ingezet als verwacht wordt dat de veiligheid van het individu of andere leerlingen in het geding is. 100% zekerheid op het uitblijven van gedrag is bij geen enkel kind vast te stellen.

Indien ingrijpend handelen nodig is ten behoeve van veiligheid, is tijdelijke plaatsing van een leerling in een klas met oudere (meer weerbare) leerlingen een goede tussenoplossing, tot andere voorwaarden zijn geregeld.

6.3.8 Privacy en toestemming

In het kader van de Wet Bescherming Persoonsgegevens dient de privacy van elk individu beschermd te worden tegen zijn uitspraken en gedragingen. Dit staat haaks op de wens van veel betrokken ouders die precies willen weten wat er gebeurd is. Ervaring leert dat het in bijna alle gevallen onmogelijk is om een feitelijke gebeurtenis te achterhalen. Ondanks de druk van ouders is het niet toegestaan om de beschikbare informatie te delen, tenzij partijen een professionele relevante betrokkenheid hebben, die hen hiertoe legitimeert. Dit leidt soms tot grote frustratie van betrokken ouders. Het is van belang gehoor te geven aan deze frustraties, omdat uitingen over het gedrag op internet komen te staan. Deze kunnen vervolgens zeer langdurig invloed uitoefenen op betrokkenen en daarmee op ontwikkeling, gezin, leefomgeving en veiligheid.

Toestemming

Om externe ondersteuning aan te vragen voor een leerling dient conform de Wet Bescherming Persoonsgegevens toestemming te worden gevraagd aan ouders om informatie over de leerling te delen. Voor interne informatiedeling geldt dat niet. Ouders kunnen hier geen aanspraak op maken.

6.3.9 Evaluatie

Een incident geeft aanleiding voor de school om het bestaande beleid en visie te heroverwegen, zodat het incident in het vervolg (mogelijk) voorkomen kan worden. Door de emotionele betrokkenheid zullen ouders participatie hieraan waarderen. Het betrekken van ouders kan daarbij zorgen voor draagvlak en het terugbrengen van rust. Voorbeelden van evaluatie kunnen zijn:

- Een klankbordgroep waarin ouders die zich betrokken of verantwoordelijk voelen, signalen en zorgen kunnen inbrengen en kunnen bespreken welke stappen en ontwikkelingen ze wenselijk achten om soortgelijke situaties te voorkomen. Dit helpt ook bij het kanaliseren van gesprekken in de wandelgangen en op het schoolplein.
- Een procesevaluatie waarin de genomen besluiten en stappen worden nagelopen om lering te trekken van hetgeen gebeurd is. Daarbij kunnen ook externen worden betrokken die het proces kunnen analyseren of als objectieve gesprekspartner kunnen participeren.
- Een resultaat evaluatie waarin wordt besproken of het probleem of het gedrag is verholpen of geneutraliseerd. Hierin kan worden bekeken of zaken tijdelijk zijn opgelost of dat er structurele resultaten zijn behaald. De mate van onrust kan hierin ook een factor zijn die wordt gewogen.

6.4 Communicatie bij incidenten

Voor deze taak of situatie zijn contactpersonen vastgesteld. De contactpersonen en hun bereikbaarheidsgegevens zijn verzameld in hoofdstuk 1.2 en 1.3.

6.4.1 Communicatie intern

Intern is het delen van informatie van belang voor het behouden van draagvlak en een professionele attitude. Als een leerling grensoverschrijdend gedrag vertoont, kan dat plaatsvinden tijdens lesuren, op het toilet, maar ook tijdens het buitenspelen. Elke professional kan hiervan getuige zijn. Relevante professionals moeten daarom weten wat er speelt. Tevens moeten ze op de hoogte zijn van nieuwe ontwikkelingen en gemaakte afspraken en passend kunnen reageren op gedrag van de leerling(en). Zie hiervoor ook **Bijlage 4**: Beroepscode Sociale Veiligheid en hoofdstuk 3.3: Normen en regels.

6.4.2 MR/OR

Weeg bij het communiceren van een officiële boodschap aan ouders af of het goed is om de Ouderraad en/of Medezeggenschapsraad te informeren. Deze geledingen hebben een rol waar het gaat om het creëren en behouden van draagvlak binnen de school. Tegelijk kan een stap om deze geledingen te betrekken een aanpak zwaarder doen wegen. Vanuit dit perspectief kan deze afweging dus alleen lokaal gemaakt worden.

6.4.3 Communicatie met direct betrokken ouders

Na een incident is een gesprek met ouders op korte termijn nodig. In dit gesprek is het van groot belang de ouders enerzijds te erkennen in hun zorg en anderzijds het incident niet groter te maken dan dat het is.

Logboek, veiligheid en dossieropbouw

- Houd een logboek bij met daarin datum, gesprekspartners en gemaakte afspraken (**Bijlage 12**: Lijst contacten met ouders (evt. telefonisch)).
- Bewaar e-mails en andere communicatie hierover overzichtelijk.
- Voer gesprekken met ouders bij voorkeur met z'n tweeën.
- Als er meer ouders betrokken zijn kunnen zij worden geïnformeerd door verschillende personen. Ouders gescheiden spreken is nuttig omdat belangen van de verschillende ouders uiteen kunnen lopen. Daarbij kunnen ouders van een kind dat handelingen onderging zich anders opstellen dan ouders van een kind dat handelingen verrichtte.

Praktisch

- Nodig op zeer korte termijn ouders van betrokken leerlingen uit voor een gesprek waarin de zorg van de school (voor betrokken leerling en de veiligheid voor andere leerlingen) wordt gedeeld.
- In de gesprekken is het van groot belang de ouders enerzijds te erkennen in hun zorg en anderzijds e.e.a. niet groter te maken dan dat het is. Het kan hierbij helpen om het gedrag te relateren aan de seksuele ontwikkeling van kinderen.
- Spreek met de ouders af wat met hun kinderen besproken wordt en streef ernaar dat school en ouders hierin één lijn vormen.
- Bespreek met de ouders mogelijke oplossingen: bijv. een begeleid gesprek met beide leerlingen waarin excuses worden aangeboden en/of een actieplan waarin maatregelen en

afspraken worden vastgelegd, hulpverlening voor kind en/of gezin, tijdelijk extra toezicht in de klas.

Bejegening

Spreek in termen van 'betrokken leerlingen' en vermijd de termen 'dader/slachtoffer'. Spreek liever over de leerling die initiatief nam en het kind dat iets overkomen is. Je kunt ook aan ouders toelichten door te vertellen dat een kind dat initiatief neemt soms zelf eerder iets is overkomen.

Vermijd in de gesprekken en in alle communicatie het woord 'seksueel'. Dat is een lading die volwassenen geven. Voor kinderen speelt dit veel minder. Bruikbare termen zijn gedrag dat wel/niet past bij de ontwikkeling, 'intimiderend', 'ongepast' of 'grensoverschrijdend'.

Sociaal wenselijk

Kinderen geven op vragen vaak het antwoord waarvan zij denken dat hun ouders het willen horen. Dat levert vaak onduidelijkheid en onjuiste informatie op. Zeker bij jonge kinderen is het hierdoor heel moeilijk en vaak niet mogelijk om helemaal helder te krijgen wat er precies gebeurd is. Als ouders er met hun kind over praten, is het daarom heel belangrijk dat zij open vragen stellen en geen sturende of suggestieve vragen.

Beschermende factor

Het is belangrijk dat ouders weten dat hun reacties op de gebeurtenissen in hoge mate bepalend zijn voor de last die hun kind ervaart. Het heeft negatieve impact op kinderen als ouders, in het bijzijn van hun kind, erg overstuur en boos zijn. Als ouders rustig kunnen reageren en steunende informatie en handreikingen geven aan hun kind, dan heeft dat een sterke invloed op het herstellend vermogen van het kind.

6.4.4 Communicatie met indirect betrokken ouders

De zwaarte van het incident bepaalt de manier van communiceren van ouders. De school kan alleen contact opnemen met de betrokkenen, maar ook met de ouders van de betrokken klas of de gehele school. Duidelijke, tijdige en frequente communicatie kan zorgen dat ouders het vertrouwen in de school behouden. In dit geval is een zorgvuldige afweging cruciaal. Het is in het belang van de betrokkenen om het incident zo klein mogelijk te houden. Dus soortgelijke stappen dienen alleen genomen te worden bij een omvangrijke calamiteit of bij een situatie die zoveel onrust geeft, dat de betrokken ouderpopulatie hiervan reeds kennis heeft genomen, of dat op korte termijn zal doen.

Ouderavond

Bij ernstige incidenten kan de school overwegen om een ouderavond te organiseren, samen met vertegenwoordigers van GGD, CJG/wijkteam en politie. Er moet dan voldoende informatie te geven zijn over wat er gebeurd is en wat de school heeft gedaan in reactie hierop. Hoewel een ouderavond voor veel scholen een bekende activiteit is, past hier tevens een zorgvuldige overweging. De vertrouwensinspectie waarschuwt voor het risico van escalatie. U kunt meer lezen over het informeren van ouders in **Al 7** (Overwegingen met betrekking tot ouderavonden) of via het draaiboek van PPSI "Moet iedereen het weten?" (meer informatie: <http://www.ppsi.nl/shop>).

6.4.5 Inhoudelijke communicatie met ouders

Ouders willen vaak geïnformeerd worden over het precieze verloop van het incident. Ervaring leert dat het in veel gevallen onmogelijk is om een feitelijke gebeurtenis te achterhalen. Tegelijkertijd zorgt de Wet Bescherming Persoonsgegevens ervoor dat elk individu beschermd dient te worden omtrent zijn uitspraken en gedragingen. Dit leidt soms tot grote frustratie van betrokken ouders. Het is belangrijk om aan ouders mee te geven dat 100 % veiligheid een illusie is.

Zaken om aan ouders kenbaar te maken:

- Informeer betrokken ouders zo spoedig mogelijk via een zakelijke brief/e-mail (**Bijlage 13**: Ouderbrief ernstig incident (betrokken groep), **Bijlage 14**: Ouderbrief ernstig incident (overige groepen) en **Bijlage 15**: Ouderbrief grensoverschrijdend gedrag jonge kinderen). Geef daarin beknopte informatie over het incident en de maatregelen die getroffen zijn. Maak hierbij eventueel onderscheid tussen bijvoorbeeld de ouders van de klas waar het gedrag heeft plaatsgevonden en de rest van de school. Laat weten wanneer/of hier weer over gecommuniceerd wordt.

- Benoem dat het onderzoeken van de gebeurtenis, door professionals, vaak spanning oplevert voor de betrokkenen. Doorgaans heeft dit een negatief effect. Kinderen worden angstiger, durven zich niet meer te uiten over hun (seksuele) gevoelens en ze gaan sociaal wenselijke antwoorden geven.
- Vertel aan ouders hoe de leerlingen op school verteld is, of gaat worden, wat er gaande is.
- Vraag ouders om in het belang van de kinderen de rust te bewaren en geen uitspraken te doen naar de pers.
- Dat kinderen behoefte hebben om actief te leren welk gedrag we wél van hen verwachten. Waar mag je wel bloot zijn? Wie kan ik vragen over mijn lijf of dat van anderen stellen? Hoe kan ik zeggen dat ik niet mee wil spelen met een seksueel spelletje?
- Dat het uitvergrooten van een gebeurtenis mogelijk een verstorend effect kan hebben op de seksuele ontwikkeling van (betrokken) leerlingen en (indirect) hun schoolgenoten, als kinderen voelen en horen dat er hele negatieve of rare dingen zijn gebeurd, die mogelijk acceptabel waren, los van de plaats, of leeftijd van de betrokkenen.
- Geef ouders de gelegenheid een afspraak te maken om vragen te stellen.
- Houd als directie/bestuur een spreekuur waar ouders de gelegenheid krijgen tot het stellen van vragen.
- Richt een spreekuur in op school, bemenst door externe deskundigen, waar ouders terecht kunnen voor hulp/vragen over bijv. hun zorgen of normale seksuele ontwikkeling.

6.4.6 Inhoudelijke en educatieve communicatie met leerlingen

Communicatie over het incident

Het is van belang om bij communicatie met leerlingen bewust om te gaan met mogelijke foutieve informatie die in de school rondgaat. Leerlingen kunnen van klasgenoten en ouders soms informatie krijgen die onjuist is, of die gebaseerd is op angst of 'horen van'. Ook vangen kinderen soms thuis gesprekken en discussies op die ouders (te) openlijk voeren over dit onderwerp. Het is van groot belang om deze informatie alleen tegen te spreken waar het de veiligheid of anonimiteit van betrokken leerlingen betreft. Door ouders tegen te spreken vergroot de professional de afstand tussen ouders en school. Hierdoor ervaren kinderen mogelijk tweestrijd en kunnen ze zich genoodzaakt voelen om hierin keuzes te maken. Het is daarom belangrijk om tijdens individuele of groeps gesprekken vooral te praten over het gevoel dat deze gebeurtenis oproept en om vanuit dit onderwerp steunende adviezen en informatie te geven. Deze informatie dient vooral gericht te zijn op het voorkomen van een incident in de toekomst. Voorbeelden hiervan zijn: "Hoe kun je zorgen dat jou dit niet gebeurt?" Weet jij eigenlijk hoe je NEE moet zeggen als je iets niet wilt?"

Indien er over het incident gecommuniceerd wordt in één of meer klassen, is het van belang om deze informatie eerst schriftelijk weer te geven. Indien emoties een rol spelen kan de inhoudelijke boodschap maar beter goed en duidelijk op papier staan, zodat betrokken professionals houvast ervaren en duidelijk weten wat ze NIET moeten zeggen.

Educatie

Als een incident heeft plaatsgevonden in de klas is het verstandig om lessen over het onderwerp te intensiveren. Zeker als er waarde wordt gehecht aan het voorkomen van soortgelijk gedrag in de toekomst. Hierbij kan gedacht worden aan de methodes Kanjertraining, Leefstijl en Relaties en Seksualiteit. De lessen dienen zich te richten op welk (seksueel) gedrag normaal is, en wat we van leerlingen verwachten. Denk hierbij aan "Waar ben je bloot?" of "Hoe zeg je NEE?"

Let op!

Het is wenselijk dat de lessen (indien mogelijk) niet gekoppeld worden aan de calamiteit, als dat te voorkomen is. Soms kiest een school er daarom voor om een projectperiode te organiseren waardoor alle klassen en leerlingen betrokken worden. Dit leidt de aandacht af van de specifieke leerling(en) en/of de betreffende klas. Indien dit niet mogelijk is, dient de communicatie naar ouders hierover zich vooral te richten op het vergroten en versterken van beschermende factoren voor alle leerlingen uit de klas. U kunt ouders dan ook oproepen hieraan bij te dragen, ten gunste van hun eigen kind.

Ondersteunende groepsinterventie

Soms ontstaat de onrust doordat ouders zich geconfronteerd voelen met een onderwerp zoals grensoverschrijdend gedrag, terwijl ze hierop niet zijn voorbereid. Ze hadden er niet op gerekend dat dit gedrag nu al zou kunnen voorkomen en kunnen zelfs hun walging of afkeer uitspreken ten opzichte van het gedrag of de leerling. Hun handelsverlegenheid kan dan een ongunstig effect hebben op de

calamiteit. Als kinderen thuis immers vragen gaan stellen moeten ouders hier wel een antwoord op kunnen geven.

Het kan in dat geval wenselijk zijn om een ouder-workshop of een ouder-kind-workshop te laten verzorgen. Deze workshops richten zich op het vergroten en versterken van de vaardigheden van ouders om hun kind te ondersteunen. De workshop kan dus opgebouwd zijn als een vorm van kennisoverdracht. Het kan ook een workshop zijn waarbij een professional kind en ouder sámen in gesprek brengt, door middel van laagdrempelige werkvormen die vervolgens thuis kunnen worden voortgezet. Bij de laatste vorm is uitermate belangrijk dat ouders zich tijdens de workshop niet persoonlijk en negatief uitspreken in bijzijn van de kinderen. Daarbij dient elke aanwezige zich te conformeren aan het doel van de workshop.

6.4.7 Media

Voor de communicatie met de media worden de volgende stappen gevolgd:

1. Verwijzen naar de woordvoerder van de hulpdiensten
2. Uitnodigen media voor bijeenkomst op de volgende dag na overleg met de hulpverleners

Op de dag van een calamiteit voert de directeur op communicatiegebied onder andere de volgende acties uit:

1. Zo snel mogelijk melden bij de bestuurder.
2. Doorspreken van de calamiteit:
 - Directeur en bestuurder bepalen de vervolgacties voor korte termijn.
 - Zij bepalen wie nog meer ingeschakeld/betrokken moet worden bij het proces. Eventueel formeren van een begeleidingsgroep.
 - Bepalen van de vervolgacties.
 - Bepalen van de communicatie naar betrokkenen en omwonenden.
 - Opstellen van een persbericht.
 - Personeel verwijst de pers altijd door naar de directeur en onthoudt zich van het spreken met de pers.
 - Afspreken vervolgbijeenkomsten.
3. Afspreken evaluatiemoment.

Na schooltijd, in het weekend of tijdens de vakantie, als er geen leerlingen of leerkrachten aanwezig zijn, wordt in geval van brand of een ernstig delict de bestuurder gewaarschuwd door de directeur.

Belangrijk!

Wanneer afwikkeling van een incident klein gehouden kan worden (met alleen betrokken ouders), heeft dat *altijd* de voorkeur, in het belang van alle betrokkenen. Zeker in een tijd waarin via internet ook jaren later nog informatie over kinderen is terug te vinden. Ouders begrijpen dit heel goed. Met de direct betrokkenen wordt uiteraard wel heel open gecommuniceerd.

In principe wordt er niet met de media gecommuniceerd. Mocht dit toch aan de orde zijn, gebruik dan info uit “omgaan met media bij incidenten op school” (AL 6; Omgaan met media bij incidenten op school). Laat communicatie met media altijd plaatsvinden door een ervaren professional en stem soortgelijke communicatieboodschappen af met bestuur en (desnoods achteraf) met betrokken professionals. Persuities worden goed voorbereid en bij het verstrekken van informatie worden de belangen en privacy van alle betrokkenen afgewogen.

6.5. Omgaan met overlijden en rouw

Als iemand uit de schoolgemeenschap overlijdt, is dat een gebeurtenis die de hele schoolgemeenschap raakt. In zo'n situatie moet snel, tactvol en weloverwogen worden gereageerd naar de nabestaanden, de leerlingen en het personeel.

Het is belangrijk het slechte nieuws goed te vertellen en het opvangen van leerlingen goed te organiseren. Het begeleiden van leerlingen is echter niet alleen de taak van de school. De school kan

de ouders aanspreken en hen betrekken bij de situatie. De verantwoordelijkheid kan nooit alleen bij de school liggen. De school mag en moet zijn grenzen en wensen duidelijk aangeven.

Stappen die genomen moeten worden zijn:

- 1) Nagaan van berichtgeving. Afhankelijk van welke weg het bericht van overlijden binnenkomt in de school moet nagaan worden of berichtgeving juist is. In een enkele geval is er namelijk sprake van een valse melding (misplaatste grap, overspannen toestand).
- 2) Samenstellen van een sleuteltrio. Het sleuteltrio komt bij elkaar, stemt agenda's op elkaar af en zorgt ervoor dat en voor de eerste week een stappenplan gemaakt wordt. Hierbij moet duidelijk afgesproken worden wie welke verantwoordelijkheden heeft.
- 3) Het sleuteltrio onderneemt actie op het gebied van:
 - a. Informeren van het team.
 - b. Regelen van organisatorische aanpassingen.
 - c. Informeren en opvangen leerlingen.
 - d. Inrichten van een herinneringsplek.
 - e. Contact met de ouders/familieleden van de overledene.
 - f. Informeren van alle ouders.
 - g. Informeren van diverse instellingen.
- 4) Begeleiding in periode tussen overlijden en uitvaart. Het overlijden van een leerling of schoolprofessional roept veel op. Ruim daarom tijd in voor vragen, gesprekken en het uiten van emoties. Denk ook aan het wel/niet communiceren via sociale media, condoleancebezoek, voorbereiding op de uitvaart, dag van de uitvaart, dag na de uitvaart en hoe dan verder.
- 5) Individuele begeleiding van leerlingen indien gewenst. Kinderen kunnen naar aanleiding van een sterfgeval minder of meer ernstige problemen krijgen. Heb hier oog voor en organiseer ondersteuning waar nodig.
- 6) Nazorg voor het team. Ook met de teamleden kan het overlijden veel doen. Het bieden van een luisterend oor en oprechte aandacht zijn veel waard.
- 7) Administratieve zaken regelen. De naam van de overledene moet uit de officiële registers worden geschreven. Ook moeten gekeken worden naar de spullen die nog op school aanwezig zijn. Voor nabestaanden zijn dit vaak waardevolle zaken. Geef daar waar mogelijk de eigendommen persoonlijk af.
- 8) Terugkijken en evalueren. Het is aan te bevelen om ongeveer een maand na de uitvaart met het hele team terug te kijken op de gebeurtenissen en te evalueren. Tevens biedt zo'n bijeenkomst een goede gelegenheid om signalen te bespreken die zijn opgevangen tijdens de lessen en individuele gesprekken met leerlingen. Ook moet afgesproken worden wie namens de school nog een bepaalde tijd contact blijft houden met de ouders/familie. Zo'n contact wordt meestal zeer op prijs gesteld.

Het protocol 'Handreiking 'Als de dood ingrijpt...' ondersteunt directie en personeelsleden in het geval van een overlijden binnen de school.

Bijlage 1: Samenvatting beleid t.b.v. schoolgids

Het beleidsplan 'sociale veiligheid' is onderdeel van het meer algemene integrale veiligheidsplan van WIJ de Venen. In dit beleidsplan staan duidelijke richtlijnen waarlangs alle scholen gericht beleid voeren op het terrein van (fysieke) veiligheid.

Het doel van sociale veiligheid is om een zo veilig mogelijke leer- en werkomgeving te creëren voor leerlingen, professionals en ouders/verzorgers (hierna: ouders). Een leef- en leerklimaat waarin ons personeel en onze leerlingen zich veilig voelen en zich positief verbonden voelen met de school. We proberen hierdoor alle vormen van agressie, geweld, seksuele intimidatie, discriminatie en pesten in of binnen de directe omgeving van de school te voorkomen en daar waar zich incidenten voordoen adequate maatregelen te treffen om verdere escalatie te voorkomen.

De onderwijsinspectie ziet toe op dit te voeren beleid, omdat sociale veiligheid, naast onze wens, ook een wettelijke zorgplicht is.

Visie en kernwaarden

Hoewel ieder mens uniek is en aanwijsbare culturele, sociale of fysieke verschillen kan ervaren, zijn er per ontwikkelingsfase gemeenschappelijke elementen herkenbaar. Met deze gemeenschappelijke kenmerken als basis leren kinderen omgaan met zichzelf en anderen, een positieve kijk op seksualiteit meegeven en waarden en normen vormen, zodat zij (later) verantwoorde keuzes maken in de omgang met anderen.

Taken en verantwoordelijkheden omtrent sociale veiligheid

Op school zijn de taken en verantwoordelijkheden rondom sociale veiligheid weggelegd bij verschillende professionals en andere betrokkenen. Deze zijn geschoold door de GGD en/of JSO (Jeugd, Samenleving en Opvoeding).

Leerkracht

De leerkracht fungeert voor u als ouder altijd als eerste aanspreekpunt. De leerkracht heeft immers van alle schoolprofessionals het meest intensief contact met uw kind. De leerkracht geeft uw kind les, draagt bij aan de opvoeding en begeleidt uw kind bij zijn of haar persoonlijke ontwikkeling waar mogelijk. Daardoor kan de leerkracht, eventuele problemen in de klas direct aanpakken. En dat desgewenst samen met u.

Directeur

Kennis van seksuele ontwikkeling moet geborgd en gedeeld worden. De borging vindt enerzijds plaats in beleid en handhaving, en anderzijds middels educatie en signalering. De directeur heeft als taak om implementatie van een preventieve aanpak na te streven. Verder is de directeur aanspreekpunt voor 'als het misgaat'. Op zulke momenten is het wenselijk dat er adequaat en kordaat gehandeld kan worden. Hiervoor is niet alleen daadkracht nodig, maar ook een functie die hiertoe legitimeert.

Intern begeleider

De intern begeleider fungeert als aandachtsfunctionaris Huiselijk Geweld en Kindermishandeling en is een inhoudelijk geschoolde professional. De functionaris heeft meerdaagse training gehad, beschikt over benodigde vaardigheden en kennis om een zorgproces af te wikkelen volgens de Wet Meldcode. De intern begeleider heeft expertise die zich richt op begeleiding en coaching van de leerkracht, case-management, leerling-observatie en advisering.

Contactpersoon

Ouders, leerlingen en professionals hebben het recht op een objectieve gesprekspartner om advies te vragen over situaties in en om de school die voortkomen uit sociale- of fysieke onveiligheid. De interne en externe contactpersoon staan vermeld in de klachtenregeling.

Interne contactpersoon

De interne contactpersoon/vertrouwenspersoon (dit is een professional en/of ouder) is verbonden aan de school. Deze persoon is laagdrempelig te benaderen en kent de school, de medewerkers en de populatie. Deze persoon is benaderbaar voor u als ouder, maar ook voor leerlingen en medewerkers (collega's). De gesprekken met de interne contactpersoon/ zijn vertrouwelijk, binnen de kaders die de Wet Meldcode hiervoor stelt.

<SCHOOL VULT GEGEVENS CONTACTPERSOON/VERTROUWENSPERSOON IN>

Externe vertrouwenspersoon

De externe vertrouwenspersoon is onafhankelijk, de gesprekken met deze persoon zijn strikt vertrouwelijk.

Voor ouders en leerlingen is de rol van externe vertrouwenspersoon belegd bij de GGD HM:

GGD Hollands Midden, Secretariaat Jeugdgezondheidszorg

088 - 308 33 42

externevertrouwenspersoon@ggdhm.nl

Educatie

(per school zal tekst moeten worden afgestemd)

Om sociale veiligheid binnen de school te borgen maken wij gebruik van methodes die zich richten op:

- educatie
- houding/meningsvorming
- de school en
- haar sociale omgeving

Naast het methodisch lesgeven, is het onderwerp sociale veiligheid ook in het dagelijks handelen van de leerkracht verweven.

Jaarlijks geven we 10 uur les over relaties en seksualiteit en 30 uur les over sociaal emotionele ontwikkeling. Dit is structureel ingebed in ons schoolbeleid.

De volgende methodes zijn op effect onderzocht en effectief bevonden en worden door ons gebruikt:

Lichamelijke en relationele ontwikkeling

Lessen over relaties en seksualiteit.

Sociale Veiligheid (invullen welke door de school gebruikt wordt)

- Kanjertraining
- PBS (Positive Behavior Support)
- Leefstijl

Gedragsregels

Door WIJ de Venen zijn drie omgangsnormen geformuleerd, die op elke school van toepassing zijn.

- Iedereen is anders en we horen er allemaal bij.
- We helpen elkaar.
- We zorgen goed voor elkaar, onszelf en onze omgeving.

Onder deze normen hangen onze eigen gedrags- en schoolregels. Het verbieden van gedrag is niet constructief. Daarom zijn onze regels zo opgesteld dat gewenst gedrag wordt weergegeven. Binnen de aanpak voor sociale veiligheid krijgen ook leefklimaat en omgangsregels aandacht.

Meer informatie over gedrags- en omgangsregels vindt u op onze website. Deze zijn aangevuld met de huisregels die wij als school handhaven.

<SCHOOL VULT HIERBIJ EIGEN GEDRAGSREGELS IN>

WIJ de Venen hecht veel waarde aan een pedagogisch leer- en leefklimaat, waarin zowel leerlingen als personeel een gevoel van veiligheid en geborgenheid ervaren. Dit draagt immers bij aan een positieve ontwikkeling, functioneren en prestaties van alle betrokkenen.

Bij leefklimaat wordt de fysieke schoolomgeving beoogd. Hier wordt verantwoord toezicht georganiseerd, zonder de toenemende zelfstandigheid van de leerlingen in de weg te zitten.

Samenwerking school en ouders

Niet alleen de school is verantwoordelijk voor de vorming van sociale veiligheid. Wij verwachten van u als ouder een actieve rol bij de zorg van uw kind, zoals in de wet is vastgelegd. U bent er als primaire opvoeder hoofdverantwoordelijk voor dat uw kind(eren) gezonde normen en waarden op sociaal gebied meekrijgen. Een goede samenwerking tussen school en ouders vinden we daarom cruciaal.

SCHOOL MAAKT KEUZES UIT OA ONDERSTAANDE TEKST

Contact tussen school en ouders

Oudercontacten vormen de schakel tot het bieden van optimale ontwikkelkansen aan kinderen. Samen met ouders, vanuit openheid, transparantie en wederzijds respect, kunnen we de ontwikkeling van kinderen thuis en op school optimaal stimuleren. Ouders kunnen bij verschillende partijen terecht met hun vragen.

Gesprek met de leerkracht

Ouders die vragen hebben over hun kind kunnen altijd terecht bij de leerkracht. Hiervoor is buiten schooltijd gelegenheid. We raden ouders aan hiervoor een afspraak te maken.

Als er bijzonderheden zijn op school dan neemt de leerkracht contact op met de ouders/verzorgers. Andersom verwachten we dat als er bijzonderheden in de thuissituatie zijn dat ouders/verzorgers contact opnemen met de leerkracht.

Gesprek met de intern begeleider (IB-er)

Ouders kunnen ook terecht bij de intern begeleider. De taak van de intern begeleider is het ondersteunen van de leerkracht bij het begeleiden van de leerlingen. De leerkracht is bij dit gesprek aanwezig. De leerkracht zal vaak bij het gesprek aanwezig zijn, om gemaakte afspraken ook in de klas door te kunnen voeren.

Interne contactpersoon en externe vertrouwenspersoon

Ouders hebben het recht op een objectieve gesprekspartner om advies te vragen over situaties in en om de school die voortkomen uit sociale- of fysieke onveiligheid. Hiervoor kunnen ze ten alle tijden terecht bij de interne contactpersoon of de externe vertrouwenspersoon.

Directie

Komt een ouder er niet uit met de leerkracht dan kan altijd een gesprek aangevraagd worden bij de directie. Afhankelijk van het onderwerp van gesprek zal de IB-er of de leerkracht bij dit gesprek aansluiten.

Communicatiekanalen

Naast het persoonlijk contact tussen ouder en school hanteert de school diverse kanalen om algemene informatie met ouders te delen. Dit gebeurt via onderstaande kanalen:

Internetsite

Op de website kunt u informatie over de school vinden. Hierop staan onder andere de nieuwsbrieven, foto's, de schoolvakanties en belangrijke data van dit schooljaar. Ouders wordt geadviseerd om regelmatig op de schoolwebsite te kijken.

Sociale media

Via onze sociale media kanalen houden we ouders op de hoogte van kleine nieuwtjes en gebeurtenissen op school. Deze informatie heeft een aanvullend karakter.

Nieuwsbrief

De nieuwsbrief komt digitaal uit. Indien ouders niet over e-mail beschikken krijgen zij de nieuwsbrief op papier. De nieuwsbrief bevat allerlei informatie over schoolse zaken, afspraken, data, informatie van het team, de tussenschoolse opvang (TSO), de OR en de MR. Mocht u een nieuwsbrief missen, dan kunt u deze ook nalezen op onze site. Wanneer uw mailadres verandert, vragen we u dit tijdig aan te geven.

Signalering

Voor professionals die met kinderen en jongeren werken is het soms onduidelijk waar geaccepteerd gedrag grensoverschrijdend wordt en hoe men hier preventief op in kan gaan. Er is behoefte aan een duidelijk kader om af te wegen welk gedrag wel getolereerd kan worden, en waar grenzen nodig zijn. En vooral ook, waar kinderen zich in alle veiligheid en respect op sociaal en seksueel gebied kunnen ontwikkelen. Met behulp van ParnasSys en het Vlaggensysteem, wordt de sociale ontwikkeling van uw kind gemonitord.

ParnasSys

In het kader van monitoring wordt van herhaalde en ernstige gedragingen notitie gemaakt in het leerlingdossier.

Grensoverschrijdend gedrag van of tussen in- en externe professionals en ouders bespreekt het bevoegd gezag met betrokkene(n). Indien nodig worden hierbij relevante professionals ingezet.

Alle signalen worden in ParnasSys en het leerlingdossier vastgelegd. Denk hierbij aan:

- (leer)ontwikkeling en gebeurtenissen die deze kunnen beïnvloeden
- gedrag

Ouders/verzorgers mogen het leerlingdossier inzien. Gegevens worden zo feitelijk mogelijk weergegeven.

Scholen werken hierbij volgens de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze Meldcode treedt in werking zodra de (emotionele) veiligheid van een kind in het geding komt. Dat kan bijvoorbeeld in het geval van:

- echtscheiding
- overlijden
- verhuizing
- psychosociale problematiek zoals pesten

Vlaggensysteem

In het Vlaggensysteem worden de seksuele ontwikkeling en de motieven van seksueel gedrag van kinderen/jongeren uitgebreid besproken. Seksualiteit en grenzen worden onder de loep genomen aan de hand van zes criteria:

- Wederzijdse toestemming: beide partijen hebben duidelijk toestemming gegeven voor het gedrag.
- Vrijwilligheid: alle betrokkenen zijn vrij van dwang of verleiding in een seksuele interactie
- Gelijkwaardigheid: de partijen zijn voldoende gelijkwaardig.
- Ontwikkelingsadequaat: het gedrag komt overeen met wat van kinderen van die leeftijd wordt beschreven in de wetenschappelijke onderzoeksliteratuur.
- Contextadequaat: de context laat dit gedrag toe.
- Zelfrespecterend: het gedrag is niet zelfbeschadigend of vernederend voor het kind.

Aan de hand van deze criteria kan het seksueel gedrag gesitueerd worden op een lijn van acceptabel gedrag tot zwaar grensoverschrijdend gedrag.

Grensoverschrijdend gedrag

Ondanks afspraken, gedragsregels en omgangsregels kan het zo zijn dat er sprake is van grensoverschrijdend gedrag. Hiermee doelen wij op gedragingen in woord en daad die een negatieve invloed hebben op het veiligheidsgevoel van alle betrokkenen. Leerlingen die gedrag vertonen dat als grensoverschrijdend wordt ervaren, worden hierop aangesproken waarbij gewenst gedrag actief wordt aangeleerd. Afhankelijk van de situatie gebeurt dit individueel of in groepsverband. Hierin wordt desgewenst samenwerking gezocht met ouders (conform de Wet Meldcode).

Inzet externe professionals

Soms heeft een leerling meer zorg nodig dan de school in samenwerking met de ouders kan bieden. Dan wordt contact opgenomen met externe professionals, zoals de medewerkers van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) of 'Veilig thuis'. In overleg met u wordt besloten welke (extra) ondersteuning het

kind kan gebruiken en hoe dit geregeld wordt. Indien nodig wordt de intervisiegroep aandachtsfunctionarissen kindermishandeling en het Jeugd- en Gezin Team (JGT) geraadpleegd. Ook kan het voorkomen dat de leerkracht extra ondersteuning vraagt om een leerling met de juiste en vaak specifieke kennis en competenties als school te kunnen begeleiden.

Privacy en toestemming

In het kader van de Wet Bescherming Persoonsgegevens moet de privacy van uw kind beschermd worden als het gaat om uitspraken en gedragingen. Indien er grensoverschrijdende gebeurtenissen plaatsvinden zal de school altijd streven naar een discrete afhandeling hiervan in het belang van u, uw kind en andere leerlingen. Hoewel onrust op zulke momenten begrijpelijk is, is het de schoolprofessionals niet toegestaan om de beschikbare informatie te delen, tenzij partijen een professionele relevante betrokkenheid hebben, die hen hiertoe legitimeert.

Wij streven er in zulke situaties naar altijd in gesprek te blijven met u, om ervoor te zorgen dat de ontstane situatie zo min mogelijk invloed heeft op uw kind, andere leerlingen, de ontwikkeling, het gezin, de leefomgeving. Met als doel om de veiligheid te waarborgen en waar nodig, samen met u, te herstellen. In principe wordt er daarom niet inhoudelijk met de media gecommuniceerd.

Bijlage 2: Protocol schorsen en verwijderen van leerlingen

Algemeen

Elke school neemt in de schoolgids een tekst op over het schorsen en verwijderen van een leerling. Voor jonge leerlingen wordt een alternatief op schorsen en verwijderen aangehouden.

Wat zegt de wet PO over schorsen

- Artikel 40c lid 1. Het bevoegd gezag kan met opgave van redenen een leerling voor een periode van ten hoogste één week schorsen.
- Artikel 40c lid 2. Het besluit tot schorsing wordt schriftelijk aan de ouders bekendgemaakt.
- Artikel 40c lid 3. Het bevoegd gezag stelt de inspectie van een schorsing voor een periode langer dan één dag schriftelijk en met opgave van redenen in kennis.

Wat zegt de wet PO over verwijderen

- Artikel 40 lid 11. Voordat wordt besloten tot verwijdering hoort het bevoegd gezag de betrokken groepsleerling. Definitieve verwijdering van een leerling vindt niet plaats dan nadat het bevoegd gezag ervoor heeft zorg gedragen dat een andere school bereid is de leerling toe te laten. Onder andere school kan ook worden verstaan een school voor speciaal onderwijs, een school voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs of een instelling voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs.
- Artikel 63 lid 2. Indien het bevoegd gezag van een bijzondere school op grond van artikel 40 weigert een leerling toe te laten dan wel een leerling verwijderd, deelt het de beslissing daartoe, schriftelijk en met redenen omkleed, mede door toezending of uitreiking aan de ouders. Daarbij wordt tevens de inhoud van het bepaalde in het derde lid, eerste volzin, vermeld. Voordat het bevoegd gezag van een bijzondere school op grond van dat artikellid beslist tot verwijdering van een leerling, hoort het de ouders van de leerling, onverminderd het bepaalde in dat artikellid. Het bevoegd gezag neemt de beslissing, bedoeld in de eerste volzin, zo spoedig mogelijk.
- Artikel 63 lid 3. Binnen zes weken na de mededeling, bedoeld in het tweede lid, kunnen de ouders bij het bevoegd gezag schriftelijk hun bezwaren kenbaar maken tegen de beslissing. Het bevoegd gezag beslist binnen vier weken na ontvangst van de bezwaren. Alvorens te beslissen hoort het bevoegd gezag de ouders.

Protocol schorsing en verwijdering van leerlingen

Dit protocol treedt in werking als er sprake is van ernstig ongewenst gedrag door een leerling, waarbij psychisch en of lichamelijk letsel aan derden is toegebracht. Er worden drie vormen van maatregelen beschreven:

- Time-out
- Schorsing
- Verwijdering

Time-out

Een ernstig incident kan leiden tot een time-out met onmiddellijke ingang. Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- In geval van een time-out wordt de leerling voor de rest van de dag de toegang tot de school ontzegd. De time-out is geen officieel instrument, maar kan bruikbaar zijn bij onveilige situaties of bij het herstellen van de rust binnen de school. Het is een ordemaatregel in het belang van de school. De time-out maatregel kan alleen worden toegepast na goedkeuring door de directie van de school.
- Tenzij redelijke gronden zich daartegen verzetten worden de ouders/verzorgers onmiddellijk van het incident en de time-out, gemotiveerd, op de hoogte gebracht. Het besluit tot het ontzeggen van de toegang, wordt de ouders schriftelijk meegedeeld.
- Van het incident en de time-out wordt verslag gedaan in het dossier van de leerling.
- De time-out maatregel wordt na toepassing (schriftelijk) gemeld aan het bevoegd gezag.
- De time-out maatregel kan eenmaal worden verlengd met één dag. Bij verlenging van de time-out spreken we over schorsing en wordt de inspectie vanaf de tweede dag geïnformeerd.

- De ouders/verzorgers worden op school uitgenodigd voor een gesprek. Hierbij is de leerkracht en een lid van de directie van de school aanwezig. Van het gesprek met de ouders wordt een verslag gemaakt. Dit verslag wordt door de ouders voor gezien getekend en in het leerlingdossier opgeslagen. Daarna kan de leerling zo nodig langer worden geschorst. Deze schorsing, inclusief de time-out, bedraagt maximaal één week.
- Het bevoegd gezag van de school wordt voorafgaand aan de schorsing in kennis gesteld van deze maatregel en om goedkeuring gevraagd.

Schorsing

In geval het voorgevallen incident zeer ernstig is of bij een (volgend) ernstig incident kan worden overgegaan tot een formele schorsing. De wettelijke regeling voor het Bijzonder/Openbaar onderwijs is hierbij van toepassing.

Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- Het bevoegd gezag van de school wordt voorafgaand aan de schorsing in kennis gesteld van de maatregel en om goedkeuring gevraagd. Gedurende de schorsing wordt de leerling de toegang tot de school ontzegd. Voor zover mogelijk worden er maatregelen getroffen waardoor de voortgang van het leerproces van de leerling gewaarborgd kan worden.
- Schorsing mag niet betekenen dat het doen van toetsen (denk aan cito-entree of eindtoetsen) wordt belemmerd. Dit vraagt passende maatregelen, bijv. het wel tot de school toelaten voor het doen van deze toets. Daarnaast kan het beschikbaar stellen van (thuis)studiemateriaal tot de mogelijkheden behoren.
- De schorsing bedraagt maximaal één week. Ouders worden schriftelijk geïnformeerd over het besluit tot schorsing. Ook hier geldt dat vanaf dag twee de inspectie zal worden geïnformeerd.
- De betrokken ouders/verzorgers worden door de directie schriftelijk uitgenodigd voor een gesprek betreffende de maatregel. Hierbij dienen nadrukkelijk oplossingsmogelijkheden te worden verkend, waarbij de mogelijkheden en de onmogelijkheden van de opvang van de leerling op de school aan de orde komen.
- Van de schorsing en het gesprek met de ouders wordt een verslag gemaakt. Dit verslag wordt door de ouders/verzorgers voor gezien getekend en in het leerlingdossier opgeslagen.
- Het verslag wordt ter kennisgeving verstuurd aan:
 - het bevoegd gezag
 - de inspectie onderwijs
- Ouders kunnen beroep aantekenen bij het bevoegd gezag van de school. Het bevoegd gezag beslist uiterlijk binnen 14 dagen op het beroep.

Verwijdering

Bij het zich meermalen voordoen van een ernstig incident, dat ingrijpende gevolgen heeft voor de veiligheid en/of de onderwijskundige voortgang van de school, kan worden overgegaan tot verwijdering. De wettelijke regeling voor het Bijzonder/Openbaar onderwijs is hierbij van toepassing.

Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- Verwijdering van een leerling van school is een beslissing van het bevoegd gezag. Voordat men een beslissing neemt, dient het bevoegd gezag de betrokken leerkracht en de directie te horen. Hiervan wordt een verslag gemaakt dat aan de ouders ter kennis worden gesteld en door de ouders voor gezien wordt getekend.
- Het verslag wordt ter kennisgeving opgestuurd naar
 - de ambtenaar leerplichtzaken
 - de inspectie onderwijs
- Het bevoegd gezag informeert de ouders schriftelijk en met redenen over het voornemen tot verwijdering, waarbij de ouders gewezen wordt op de mogelijkheid van het indienen van een bezwaarschrift. De ouders krijgen de mogelijkheid binnen zes weken een bezwaarschrift in te dienen.
- Het bevoegd gezag is verplicht de ouders te horen over het bezwaarschrift.
- Het bevoegd gezag neemt een uiteindelijke beslissing binnen vier weken na ontvangst van het bezwaarschrift.

In grote lijnen zijn er vier gronden voor verwijdering van een leerlingen:

1. De school kan niet (langer) voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van de leerling. De verwijdering is dan vooral onderwijskundig en/of organisatorisch ingegeven. In dit geval is het van belang vast te stellen of de leerling formeel thuishoort in of toelaatbaar is tot het speciaal (basis)onderwijs of dat de leerling thuishoort in het regulier basisonderwijs. Een leerling is toelaatbaar tot het speciaal (basis)onderwijs als het samenwerkingsverband waartoe de school behoort de leerling toelaatbaar heeft verklaard of als het door een instelling van cluster 1 of 2 een toekenning heeft gekregen voor een intensief arrangement. Als die toelaatbaarheidsverklaring/ toekenning aanwezig is, maar de ouders of de speciale basisschool weigeren met de plaatsing in te stemmen, dan kan de basisschool alsnog tot verwijdering overgaan.
2. Verwijdering op basis van ernstig wangedrag van de leerling. Enkele voorbeelden van wangedrag zijn: overtreding van de schoolregels, agressief gedrag, bedreiging, vandalisme, seksuele intimidatie. Verder moeten lichtere maatregelen hebben gefaald en moet de leerling en/of zijn ouders zijn gewaarschuwd dat bij de eerstvolgende keer van wangedrag tot verwijdering wordt overgegaan. Overigens is in de praktijk gebleken dat verwijdering (formele maatregel) gebaseerd moet zijn op een schoolreglement dat duidelijke grenzen stelt aan het gedrag van de leerlingen (informele maatregelen).
3. Ook het gedrag van ouders of de relatie tussen de school en ouders kan reden zijn om tot verwijdering over te gaan. In dit geval is het van groot belang dat er gedragsregels zijn hoe de school met wangedrag omgaat en wanneer de grens van verwijdering is bereikt. Dit kan worden gepubliceerd in de schoolgids. Belangrijk is echter dat de voorzieningenrechter niet alleen verlangt dat het om een ernstig verstoorde relatie gaat, waarvan het niet aannemelijk is dat herstel te verwachten is, maar ook dat de verstandhouding een negatieve invloed moet hebben op 'het ordelijk functioneren van de school'. Het onderwijsproces zelf zal er dus onder te lijden moeten hebben en niet alleen voor de leerling zelf, maar ook breder.
4. Verwijdering vanwege gedrag dat in strijd is met de grondslag van de school.

Bijlage 3: Stappen bij misbruik door professionals

Als een medewerker van de school een minderjarige leerling seksueel of fysiek (heeft) misbruikt, intimideert of als een medewerker kinderporno in zijn bezit heeft dan zijn dit strafbare feiten. Deze vormen een directe bedreiging voor de sociale veiligheid op school.

Hieronder wordt kort en bondig weergegeven welke stappen de school acuut moet nemen.

Meldplicht voor alle professionals en overige uitvoerenden

Als een medewerker seksueel misbruik of seksuele intimidatie vermoedt, moet hij dit onmiddellijk bekend maken bij het schoolbestuur. Het is niet voldoende om een tussenpersoon te informeren, zoals een lid van de schoolleiding. Het personeelslid is ervoor verantwoordelijk dat de informatie het bevoegd gezag (directeur) bereikt.

De meldplicht geldt voor alle medewerkers op een school. Hieronder rekent de wet ook stagiaires, uitzendkrachten, vrijwilligers, externe schoonmakers. De meldplicht geldt dus ook voor interne vertrouwenspersonen die binnen hun functie informatie krijgen over mogelijk seksueel misbruik of seksuele intimidatie. Geen enkele medewerker of betrokkene kan in dit soort gevallen zich beroepen op de geheimhoudingsplicht.

Meldt een personeelslid dergelijke informatie niet, dan kan hij worden aangesproken op het verzaken van zijn plichten als werknemer. Dit betekent dat het bevoegd gezag disciplinaire maatregelen kan treffen. Het slachtoffer en de ouders kunnen ook een schadeclaim indienen tegen de medewerker.

Taken schoolbestuur

Het schoolbestuur moet een vermoeden van seksueel misbruik of seksuele intimidatie direct voorleggen aan de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs. Deze zal adviseren en informeren en stelt vast of er sprake is van een redelijk vermoeden van een strafbaar feit. Blijkt na het overleg met de vertrouwensinspecteur dat er een redelijk vermoeden is van een zedendelict, dan is het schoolbestuur altijd verplicht aangifte van misbruik te doen bij de politie. Ook als de betrokkenen hierover hun bedenkingen hebben. Het schoolbestuur informeert ook de betrokkenen over de aangifte. Wanneer het nodig is, biedt de vertrouwensinspecteur hulp als het schoolbestuur een formele klacht indient of aangifte doet.

Daarnaast kan het bestuur met afdeling Sociale Jeugd en Zeden van de politie, de gemeente en het calamiteitenteam van GGD HM overleggen. Deze partijen spelen allen een belangrijke rol bij strafrechtelijk onderzoek, openbare orde en veiligheid en maatschappelijke onrust. Zie voor contactgegevens de sociale kaart (Bijlage 6).

Noot: De vertrouwensinspecteurs zijn niet verplicht om aangifte te doen van seksueel misbruik of seksuele intimidatie. Zij zijn wettelijk verplicht geheim te houden wat leerlingen, ouders of personeelsleden van een school hun toevertrouwen.

Te nemen stappen kort samengevat:

1. Schoolleider/personeelslid/contactpersoon/interne vertrouwenspersoon krijgt informatie en meldt dit aan het bevoegd gezag.
2. Kennis van strafbaar feit.
3. Bevoegd gezag overlegt met vertrouwensinspecteur en eventueel Sociale Jeugd en Zedendienst van de politie.
4. Bij vaststelling van redelijk vermoeden van strafbaar feit.
5. Bevoegd gezag informeert (ouders van) klager en aangeklaagde dat aangifte wordt gedaan. Dit kan ook door de politie gedaan worden indien de situatie hier om vraagt.
6. Bevoegd gezag doet aangifte bij justitie of politie.

Vervolgstappen

Is het besluit tot aangifte genomen, dan moet nog een reeks van vragen worden beantwoord. Deze zaken kunnen nooit op voorhand worden vastgesteld omdat ze sterk kunnen wisselen en afhangen van de ernst, recidieven en de omvang. De vertrouwensinspecteur kan het bevoegd gezag adviseren bij het afwegen van onderstaande vragen:

- Bij wie wordt aangifte gedaan: regiopolitie/ officier van justitie?

- Wie informeert de betrokkenen over de aangifte?
- Wie ondersteunt de klager en de ouders tijdens het onderzoek? Dat kan een vertrouwenspersoon of de vertrouwensinspecteur zijn. Deze kan de klager desgewenst doorverwijzen naar gespecialiseerde hulpverlening.
- Wie ondersteunt de aangeklaagde tijdens het onderzoek: een vertrouwenspersoon of de juridische afdeling van een onderwijsvakorganisatie? Kan een beroep worden gedaan op een rechtsbijstandsverzekering van de aangeklaagde?
- Moet de school, zolang het justitieel onderzoek loopt, de aangeklaagde schorsen om te voorkomen dat de klager telkens wordt geconfronteerd met de aangeklaagde? De aangeklaagde zou bijvoorbeeld met andere taken kunnen worden belast. Ook het beperken van de maatschappelijke onrust hangt natuurlijk met deze afweging samen.
- Moeten personeel, ouders en leerlingen worden geïnformeerd over het feit dat er een onderzoek wordt ingesteld? Informatievoorziening kan noodzakelijk zijn, omdat een dergelijke kwestie meestal niet onopgemerkt voorbij gaat aan de leden van de schoolgemeenschap. Wel is het - in het belang van klager en aangeklaagde - gepast om hiermee zorgvuldig en terughoudend om te gaan en geen onnodige details te verstrekken.
- Is het wenselijk dat de school, parallel aan het justitieel onderzoek, zelf een onderzoek laat uitvoeren?

Rehabilitatie na valse aantijgingen

Als na justitieel onderzoek blijkt dat de klacht op valse gronden is ingediend, kan het bevoegd gezag de aangeklaagde een rehabilitatietraject aanbieden. Zo'n traject wordt in overleg met de valselijk beschuldigde samengesteld. Mogelijkheden zijn: een brief aan de ouders, een teamgesprek, een leerlingenbijeenkomst, al dan niet in aanwezigheid van de vals beschuldigde.

Het bevoegd gezag kan tevens maatregelen nemen jegens de leerling/persoon die de valselijke beschuldiging heeft geuit. Dit kan variëren van de eis dat in het openbaar excuses worden aangeboden tot schorsing of verwijdering. De aangeklaagde kan over een incorrecte behandeling door het bevoegd gezag een klacht indienen bij de klachtencommissie. De aangeklaagde wordt daarmee klager.

Bron: Seksueel misbruik en seksuele intimidatie in het onderwijs: Meldplicht en aangifteplicht (Staatsblad 313).

Bijlage 4: Beroepscode Sociale Veiligheid

Inleiding

De beroepscode is in juni 2018 opgesteld door middel van werkvormen waar alle teams en onderwijsprofessionals aan konden deelnemen. Deze werkvormen hebben geleid tot een gemeenschappelijke code waar de onderwijsprofessional zich binnen Wij de Venen aan willen houden. De code is verder aangescherpt op basis van de actuele eisen vanuit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (2018), het sociaal veiligheidsbeleid van Wij de Venen en kennis van de onderwijssector. Om de paar jaar wordt bekeken of er redenen zijn om de code te herzien.

Wat is een beroepscode?

Een beroepscode bevat ethische en praktische normen en beginselen die horen bij de uitoefening van het beroep. De beroepscode geeft een aantal algemene regels en richtlijnen, welke voorschrijven hoe je als onderwijsprofessional moet handelen en hoe je je tijdens je werk gedraagt. De onderwijsprofessionals moeten zelf, op basis van die regels en richtlijnen, in elke specifieke praktijksituatie de beste aanpak kiezen.

Voor wie is de beroepscode?

De beroepscode is bedoeld voor alle onderwijsprofessionals die op professionele wijze in het onderwijs werkzaam zijn. Met 'professioneel' wordt bedoeld dat het beroep op basis van deskundigheid en bekwaamheid wordt uitgeoefend.

Waarom een beroepscode?

De beroepscode is nadrukkelijk bedoeld als middel om de kwaliteit van de beroepsuitoefening in het onderwijs te bewaken en te vergroten. Daarnaast speelt de beroepscode een rol in het voorkomen van ongewenst gedrag vanuit onderwijsprofessionals dat het aanzien van het beroep kan schaden. Voor nieuwe collega's en onderwijsprofessional in opleiding binnen deze organisatie, kan de beroepscode een hulpmiddel zijn bij hun professionele opstelling.

De betekenis van de beroepscode?

De beroepscode is geen wet. Wel heeft de code een relatie met bestaande wet- en regelgeving. De bepalingen van de beroepscode zijn opgesteld in de geest van bijvoorbeeld de Internationale Rechten van het Kind, die door Nederland zijn onderschreven.

De onderwijsprofessional als beroepsbeoefenaar

Professionele opstelling

De onderwijsprofessional werkt mee aan de verwezenlijking van de doelstelling(en) van de organisatie voor de school en de ontwikkeling van het beleid. De onderwijsprofessional is verantwoordelijk voor het eigen beroepsmatig handelen, legt daarover verantwoording af en kent hierbij de grenzen van het beroep. Ook is hij/zij zich bewust van de voorbeeldfunctie en handelt hiernaar. De onderwijsprofessional handelt vanuit professionele intuïtie op basis van kennis, werkervaring en reflectief vermogen en praat in neutrale en positieve bewoordingen over leerlingen. Daarnaast anticipeert de onderwijsprofessional op het gedrag van leerlingen en benadert leerlingen specifiek waar dat wenselijk is. Als deze begeleiding niet meer afdoende blijkt schakelt de onderwijsprofessional interne en later externe hulp in.

Persoonlijke hygiëne

De onderwijsprofessional is een ambassadeur van zijn/haar vak en zorgt voor een goede persoonlijke hygiëne en zorgt ervoor dat zijn/haar kleding recht doet aan de beroepsrol en de positie als onderwijsprofessional.

Respectvol opvoeden

Elk gezin heeft een eigen cultuur met eigen waarden en normen en ieder kind heeft zijn eigen integriteit. De onderwijsprofessional verzorgt en begeleidt het kind dan ook met respect, zonder onderscheid te maken in levensbeschouwing, waarden, normen en gewoonten van het kind en de ouder/verzorger. De onderwijsprofessional en ouders/verzorgers dienen ook wederzijds respectvol met elkaar om te gaan.

Dossiervorming

De onderwijsprofessional verzamelt de gegevens over het kind en zijn situatie die van belang zijn bij de professionele beroepsuitoefening in het leerlingdossier en behandelt deze vertrouwelijk. In een leerlingdossier moeten relevante zaken kort, feitelijk en inzichtelijk geregistreerd worden, waarbij rekening wordt gehouden met het privacyreglement van de schoolorganisatie (in het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming). Zodra er sprake is van interpretaties of meningen van de onderwijsprofessional over het kind, zijn deze duidelijk te onderscheiden van de vastgelegde feiten. De onderwijsprofessional geeft het kind of diens ouder/verzorger(s) de mogelijkheid om vastgelegde informatie in te zien en eventueel aan te vullen overeenkomstig de bepalingen in de geldende privacywetgeving.

Over het algemeen verstrekt de onderwijsprofessional alleen informatie aan collega's en derden als deze informatie-uitwisseling voor de directe beroepsuitoefening of voor het fysiek of emotioneel welbevinden van het kind van belang is. Hierbij is de wettelijke toestemming van ouders/verzorgers noodzakelijk.

Deskundigheidsbevordering

De onderwijsprofessional zorgt ervoor dat hij of zij blijft in het vak en is verplicht zich door middel van scholing verder te bekwamen. De onderwijsprofessional draagt zorg voor voldoende actuele kennis en vaardigheden omtrent de ontwikkeling en opvoeding van kinderen.

AVG

In het kader van de sinds 25 mei 2018 geldende Algemene Verordening Gegevensbescherming is er een reglement internet en sociale media ontwikkeld. Iedere werknemer is op de hoogte van het reglement internet en sociale media.

De onderwijsprofessional in relatie tot het kind en ouder/verzorger

Opvoeding

De onderwijsprofessional gaat een professionele relatie met de leerling en diens ouder/verzorger(s) aan. De onderwijsprofessional informeert de ouder/verzorger(s) en de leerling over de manier waarop hij/ zij werkt aan het pedagogisch klimaat in de klas, in relatie tot de behoeften van de leerling.

De onderwijsprofessional betreft ouders/verzorgers als partner bij de professionele opvoeding van leerlingen, waarbij er sprake moet zijn van wederzijds vertrouwen en het belang van het kind voorop staat.

Veilig schoolklimaat

Onderwijsprofessionals creëren een veilig klimaat. De onderwijsprofessional informeert de ouder/verzorger(s) en het kind over de schoolregels en afspraken en maakt daarmee duidelijk hoe deze regels het pedagogisch klimaat in de klas en de school versterken. De onderwijsprofessional neemt de visie en mening van leerlingen serieus en betreft hen bij het maken van afwegingen omtrent het pedagogisch- en onderwijsklimaat. Wanneer er sprake is van een pestgeval dan is het aan de onderwijsprofessional om de groepsnorm in overeenstemming te krijgen met de gestelde groepsregels en een veilig groepsklimaat te creëren. De onderwijsprofessional kan hierbij gebruik maken van het beleidsplan Sociale Veiligheid en zo nodig een beroep doen op interne en externe ondersteuning.

Ondersteuning/begeleiding

Emotionele veiligheid in de groep is een basisvoorwaarde; zonder deze veiligheid kan een kind niet spelen en/of leren. Onderwijsprofessionals dragen de verantwoordelijkheid om te zorgen voor de emotionele veiligheid binnen de groep en zij dienen te werken aan positieve leerervaringen voor leerlingen, waardoor het zelfvertrouwen van de leerlingen kan groeien.

Bij het bepalen van de onderwijs- en ontwikkelingsbehoeften van elke leerling gaat de onderwijsprofessional in eerste instantie uit van de behoeften van het individuele kind. De onderwijsprofessional geeft ouders/verzorgers de ruimte en tijd om ontwikkelingsproblemen te accepteren en de verwerken als deze zijn vastgesteld.

Machtspositie van de onderwijsprofessional

De onderwijsprofessional is zich bewust van zijn/haar geestelijke en lichamelijke machtspositie en dient zich zo te gedragen dat er geen schade aan het psychische en lichamelijke welbevinden van de leerling wordt toegebracht. De onderwijsprofessional respecteert de autonomie van het kind en stelt in het handelen het kind centraal. Leerlingen mogen onderwijsprofessionals op een respectvolle, open en binnen de normen vallende manier aanspreken op hun gedrag.

De onderwijsprofessional bewaakt de eigen grenzen en emoties in de relatie tot de leerling.

Relatiebeheer

De onderwijsprofessional realiseert zich dat hij/zij op basis van de beroepsuitoefening een professionele relatie aangaat met leerlingen en ouder/verzorger(s). Om deze reden zorgt de onderwijsprofessional voor de juiste combinatie van professionele afstand en betrokkenheid. Zo zijn onderwijsprofessionals op sociale media niet bevriend met leerlingen.

Wanneer ouders/verzorgers privéproblemen hebben welke invloed hebben op het kind, dan biedt de onderwijsprofessional een luisterend oor en onderzoekt hij/zij welke invloed deze problemen op het kind kunnen hebben. Ook geeft de onderwijsprofessional aan dat er hulp is en indien nodig verwijst de professional de ouder/verzorger door. In dit gesprek is een open en transparante houding gewenst.

Signalen van kindermishandeling

De onderwijsprofessional moet kunnen omgaan met (vermoedens van) kindermishandeling. Ook moet hij/zij voldoende deskundig zijn om signalen van kindermishandeling objectief te signaleren, te verzamelen en te bespreken met ouders/verzorgers. Indien de onderwijsprofessional vermoedt dat er sprake is van kindermishandeling, bespreekt deze de signalen met een relevante collega en informeert hij/zij de IB-er en/of de directeur volgens het opgestelde sociaal veiligheidsbeleid. De onderwijsprofessional werkt hierbij samen met de interne 'aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling'.

De onderwijsprofessional in relatie tot collega's en anderen

Verantwoordelijkheid beroepscode

De onderwijsprofessional komt op voor de belangen van de beroepsgroep of individuele leden als deze nadelige gevolgen ondervinden doordat zij zich overeenkomstig de beroepscode gedragen.

Conflictsituaties

Binnen het onderwijs kunnen situaties voorkomen die de onderwijsprofessional in conflict brengen met zichzelf. Hij/zij kan hierdoor in (ernstige) gewetensnood raken en dient dit te bespreken met de directie. De onderwijsprofessional dient ervoor te zorgen dat binnen de organisatie een oplossing komt, zodat de ontwikkeling van het kind niet wordt onderbroken.

Samenwerking met collega's

Onderwijsprofessionals zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de leerlingen en hun werk vormt daarmee dan ook een onderdeel van de doorgaande lijn in de school. De onderwijsprofessional werkt samen met en staat open voor zijn/haar collega's. Een goede overdracht en onderlinge samenwerking met mede professionals is belangrijk. Binnen de school dient een open cultuur te heersen, waarin ruimte is voor feedback.

Lokale samenwerking

Onderwijsprofessionals staan open voor lokale samenwerking wanneer dit voor versterking zorgt. Hierbij wordt er samengewerkt met betrouwbare partners. Het samenwerken met partners is erg belangrijk voor de doorgaande lijn en de zorg rondom kinderen en heeft als doel om effectieve zorg voor de leerlingen te waarborgen. Het liefst wordt er binnen een samenwerking altijd gesproken met ouders/verzorgers, school en externen.

De onderwijsprofessional in relatie tot de samenleving

Verantwoordelijkheid beroep

De onderwijsprofessional ondersteunt de activiteiten van de beroepsgroep om voorwaarden te scheppen voor een goede beroepsuitoefening. De onderwijsprofessional is trots op zijn/haar vak en denkt na over zijn/haar beroepshouding.

Arbeidsvoorwaarden en rechtspositie

De onderwijsprofessional is zich bewust van en is bekend met de rechten en plichten van het vak, welke in de CAO en in het beleid van WIJ de Venen beschreven staan.

Kwaliteitsnormen

De onderwijsprofessional signaleert en bespreekt een misstand binnen de werksituatie met de betreffende collega's. Indien er vervolgens niets met de melding wordt gedaan, handelt de onderwijsprofessional volgens de klachtenregeling.

Gunsten of geschenken

De onderwijsprofessional accepteert geen gunsten of geschenken. Geschenken die aangeboden worden met het doel om gunsten van onderwijsprofessional te verkrijgen, mogen niet worden aangenomen.

Concrete afspraken voor de omgang met leerlingen

Op basis van de hierboven geformuleerde beroepscode zijn per beroepsrol verschillende concrete afspraken vastgesteld met betrekking tot de omgang met leerlingen. Deze zijn hieronder uitgewerkt.

De goede spontaniteit in de omgang van leiding/leerlingen en leerlingen onderling dient gewaarborgd te blijven, zulks ter beoordeling van de gehele leiding (onderwijs gevend en niet-onderwijs gevend).

Eén op één contacten leerkrachten – leerlingen

- Leerlingen worden buiten schooltijd niet langer dan een kwartier alleen op school gehouden. Bij uitzonderingen worden ouders/verzorgers vooraf op de hoogte gebracht. Bij lange nabijf sessies worden één of meer collega's hierover ingelicht.
- In principe worden leerlingen niet bij een leerkracht thuis uitgenodigd. Wanneer een groep leerlingen de leerkracht bezoekt, gebeurt dit alleen met toestemming van de ouders/verzorgers. Bij voorkomende gevallen worden redenen en tijdsduur aangegeven.
- Indien er hulp geboden moet worden bij ongevallen, ziek worden/zijn of anderszins, waarbij het schaamtegevoel van de leerlingen een rol kan spelen, wordt rekening gehouden met en respect getoond voor de uitdrukkelijke wens van de leerlingen.

Troosten/belonen/feliciteren e.d. in de schoolsituatie

- Bij jongere kinderen (ongeveer t/m groep 3 worden de wensen en gevoelens van zowel kinderen als ouders/verzorgers hieromtrent gerespecteerd. Leerlingen hebben het recht aan te geven wat zij prettig of niet prettig vinden. Spontane reacties bij troosten en/of belonen in de vorm van een knuffel blijven mogelijk, ook in de hogere groepen, mits het hier genoemde recht van de leerlingen wordt gerespecteerd.
- Vanaf ongeveer groep 4 worden geen leerlingen meer op schoot genomen. Ook hier dienen de wensen en gevoelens van de leerlingen te worden gerespecteerd. Spontane reacties, ook in de hogere groepen, zijn ondergeschikt aan die wensen.
- Felicitaties moeten een spontaan gebeuren blijven. De leerkrachten houden hierbij rekening met het hierboven vermelde. In alle groepen volgt de leerkracht zijn eigen gewoonten in deze, rekening houdend met wat de leerlingen hier als normaal ervaren.

Jongens en meisjes

- Er wordt rekening gehouden met de eigenheid van beide seksen.
- Indien mogelijk maken jongens en meisjes gebruik van gescheiden toiletten en douches.

Hulp bij aan-, uit-, en omkleden

- Bij de kleuters komt het regelmatig voor dat geholpen moet worden bij het aan- en uitkleden, bijvoorbeeld bij het naar de wc gaan. Ook in groep 3 en 4 kan dat nog een enkele keer voorkomen. Deze hulp behoort tot de normale taken van de leerkrachten.
- Vanaf groep 4 is hulp bij het aan- en uitkleden of omkleden nauwelijks meer nodig. Toch kan het voorkomen dat leerlingen zich in bepaalde situaties gedeeltelijk moeten uitkleden of omkleden. De leerkrachten houden hierbij rekening met wensen en gevoelens van de leerlingen. Een open vraag als: "Wil je het zelf doen of heb je liever dat de juf/meester je helpt?", wordt door de oudere leerling als heel normaal ervaren en meestal ook eerlijk beantwoord.
- Als de situatie erom vraagt wordt door iedere leerkracht onmiddellijk hulp verleend.
- Het is ongewenst kleed- en douchelokalen in welke omstandigheid dan ook zomaar binnen te lopen. Voordat de leerkracht dergelijke ruimtes betreedt kondigt hij/zij zijn binnenkomst aan door te kloppen op de deur, zodat leerlingen de gelegenheid hebben om een handdoek o.i.d. om te slaan.

Taalgebruik

- Er wordt geen aanstootgevend taalgebruik gehanteerd en er worden geen aanstootgevende liederen gezongen of moppen verteld.

Bijlage 5: Incidentenregistratie sociale veiligheid

In dit document worden incidenten geregistreerd die de sociale veiligheid onder druk zetten. Te denken valt aan pesten, grensoverschrijdend gedrag, agressief en intimiderend gedrag en discriminatie of radicaliteit.

Doel van het document is het centraal monitoren van gevallen hieromtrent om vroegtijdig trends te herkennen en soortgelijk gedrag centraal te documenteren. Het document wordt ingevuld door de aandachtsfunctionaris sociale veiligheid of een door hem/haar aangewezen persoon. Deze persoon is tevens aanspreekpunt voor ouders, leerlingen en leerkrachten omtrent knelpunten betreffende sociale veiligheid.

Incidenten worden chronologisch gedocumenteerd en worden structureel geanalyseerd samen met uitkomsten van (jaarlijkse) monitoring door middel van vragenlijsten voor leerkrachten en leerlingen (van groep 7 en 8).

datum	Locatie	Toelichting voorval	betrokkenen	Verwijzing naar bijlage(n)
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	
			Melder: Betrokkenen:	

Bijlage 6: Sociale kaart

Jeugdgezondheidszorg, GGD

Voor vragen en twijfels over de ontwikkeling van uw kind en voor overleg of verdere hulp gewenst is, kunt u contact opnemen met de jeugdarts/ -verpleegkundige van de school.

Naam: Jeugdarts/ jeugdverpleegkundige:
Tel:
Bereikbaarheid: werkdagen van 8.30 – 17.00 uur.

Sociaal wijkteam (SWT)

Het sociaal wijkteam richt zich zowel op gezinnen die basisondersteuning nodig hebben als op gezinnen met meer complexe problematiek zoals schuldenproblematiek, opvoedproblematiek en problemen met huisvesting.

Naam: Contactpersoon sociaal wijkteam
Tel:
Bereikbaarheid: werkdagen van 8.30 - 17.00 uur.

Jeugd- en gezinsteam (JGT)

Het Jeugd- en gezinsteam richt zich op gezinnen met opvoed- en opgroei problemen waarbij opzet en uitvoering variëren.

Naam: Contactpersoon sociaal wijkteam
Tel:
Bereikbaarheid: werkdagen van 8.30 - 17.00 uur.

Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)

Het Centrum voor Jeugd en Gezin geeft advies over opgroeien en opvoeden.

Naam: Het Centrum voor Jeugd en Gezin
Tel: 088 - 254 23 84
Bereikbaarheid: werkdagen van 8.00 - 17.00 uur.

Calamiteiten- en zedenteam

Het team komt in actie bij ingrijpende incidenten zoals op onder andere een school. Verschillende hulpverlenende instanties en de politie bekijken in teamverband wie, wanneer, welke ondersteuning nodig heeft.

Naam: Calamiteiten en zedenteam
Tel: 088 - 254 23 84
Bereikbaarheid: werkdagen van 8.00 - 17.00 uur.

Sociale Jeugd- en Zedenpolitie

De SJZP behandelt zaken omtrent sociale jeugdproblematiek en zedenmisdriven.

Naam: Sociale Jeugd- en Zedenpolitie
Tel: 0900-8844
Bereikbaarheid: Werkdagen van 08:30 - 17:00 uur.

Bijlage 7: Balansmodel Bakker

Afkomstig uit: Reader 'aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling'

Wat zijn de zorgen / signalen / risicofactoren?
Microsysteem (kindfactoren, ouderfactoren, gezinsfactoren):
Mesosysteem (sociale (gezins)factoren, sociale (buurt)factoren):
Macrosysteem (sociaal-economische gezinsfactoren, culturele factoren, maatschappelijke factoren):
Wat gaat er goed? Krachten en Hulpbronnen
Beschermende factoren:
Microsysteem (kindfactoren, ouderfactoren, gezinsfactoren):
Mesosysteem (sociale (gezins)factoren, sociale (buurt)factoren):
Macrosysteem (sociaal-economische gezinsfactoren, culturele factoren, maatschappelijke factoren):
Contextschaal
Scoor deze zaak op een schaal van 0 tot 10. 10 betekent dat dit geen situatie is waarbij actie ondernomen hoeft te worden 0 betekent dat deze zaak zeer ernstig en onveilig is en er direct actie vereist is
Score:
Wat moet er gebeuren? Wanneer bent u tevreden?
Doelen:

Bijlage 8: Rapportage Meldcode

Dit monitoringsinstrument hoort bij de risico inventarisatie. Voor elk afzonderlijk en significant incident, met betrekking tot de Meldcode, wordt een rapportage ingevuld. Elk jaar bundelt de casemanager, in samenwerking met de aandachtsfunctionaris, alle incidenten. De tabellen worden achter elkaar in een document bewaard door de aandachtsfunctionaris. Deze tool dient als monitoringsinstrument om na te gaan in hoeverre scholen in aanraking komen met (noemenswaardige) incidenten rondom de Meldcode, wat de aard van deze incidenten is en in hoeverre de Meldcode, rollen en taken hierin voorzien.

	Alle weergaven hieronder hebben als doel om initiatieven, taakbelasting en werkwijze te monitoren omtrent de Meldcode. Beknopte informatie volstaat.
Datum	
Contactpersoon	Naam aandachtsfunctionaris Huiselijk Geweld en Kindermishandeling
Onderwerp	Noteer kort het onderwerp dat centraal staat in deze rapportage. Denk aan pesten, seksueel gedrag, mishandeling, geweld etc.
Omschrijving	Hier beschrijft u kort hetgeen plaats heeft gevonden binnen óf buiten uw instelling. Het betreft hierbij zaken die samenhangen met de wet Meldcode en die intensieve aandacht hebben gevraagd van professionals.
Maatschappelijke onrust	In welke mate heeft de gebeurtenis onrust veroorzaakt binnen uw instelling (en eventueel er buiten)? Op welke schaal? En onder welke doelgroepen?
Betrokkenen (niet professionals)	Hier omschrijft u welke cliënten betrokken zijn (leerlingen, ouders, verzorgers, andere organisatie)
Uitgevoerde activiteiten	Welke (soort) activiteiten heeft uw organisatie uitgevoerd om betrokkenen te begeleiden? Hoe vaak vonden ze plaats?
Melding gedaan	Is er melding gedaan van Kindermishandeling en/of Huiselijk geweld?
Informereren betrokkenen	Was het nodig om betrokkenen te informeren over de acties van de Meldcode en eventuele melding bij Veilig Thuis?
Extern consult	Zijn externe organisaties geconsulteerd voor advies en/of ondersteuning? Zo ja, welke?
Knelpunten	Zijn er knelpunten te noemen die aandacht, ondersteuning behoeven gericht op de uitvoering van de Meldcode door professionals?
Opmerkingen	

	Alle weergaven hieronder hebben als doel om initiatieven, taakbelasting en werkwijze te monitoren omtrent de Meldcode. Beknopte informatie volstaat.
Datum	
Contactpersoon	
Onderwerp	
Omschrijving	
Maatschappelijke onrust	
Betrokkenen (niet professionals)	
Uitgevoerde activiteiten	
Melding gedaan	
Informereren betrokkenen	
Extern consult	
Knelpunten	
Opmerkingen	

Bijlage 9: Vragenlijst leerlingen sociale veiligheid

Bijlage 10: Actieplan bij een incident

Hieronder staan acties beschreven die genomen kunnen worden als er sprake is van grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen. Voor sommige acties geldt dat ze naast elkaar gezet kunnen of moeten worden. De ernst en specifieke omstandigheden van het incident bepalen wat wel of niet nodig is. Weeg dit steeds zorgvuldig af. Onderneem wel snel actie.

Algemene adviezen

Houd als school de regie. Ouders hebben soms uitgesproken opvattingen over wat ze vinden dat de school moet doen. Ouders die zich niet gehoord voelen, kunnen acties ondernemen in en rond de school: ze dienen een klacht in, beginnen via sociale media een hetze tegen 'dadertje', benaderen de burgemeester of halen de pers erbij. Soms dreigen meerdere ouders hun kind van school te nemen als je de door hen aanbevolen acties niet uitvoert.

Houd vast aan je onderwijskundige visie, maak je eigen pedagogische overwegingen en neem van daaruit passende maatregelen. Reageer niet vanuit angst of vanuit alle onrust. De visie van de school op onderwijs voor alle kinderen is van belang: hoe wordt in het algemeen omgegaan met grensoverschrijdend gedrag, mogen kinderen fouten maken, hoe kun je fouten herstellen? Het helpt om dit van het begin af aan ouders duidelijk te maken.

Zorg in de school voor een goede taakverdeling. Een directeur kan niet alles tegelijk. Maak, als het groter wordt, afspraken over wie de school runt en wie de crisis. Zoek hiervoor ondersteuning bij het bestuur, maak met hen afspraken over communicatie en eventueel extra inzet (van binnen de school of van externen).

Hieronder volgt een beschrijving van de te nemen acties. Bij iedere actie is aanvullende informatie opgenomen. Let op: sommige acties kunnen tegelijkertijd lopen.

- ACTIE 1: Voer gesprekken
- ACTIE 2: Onderneem actie
- ACTIE 3: Zorg voor opvang
- ACTIE 4: Communiceer
- ACTIE 5: Vervolg

ACTIE 1 VOER GESPREKKEN	ACTIE 2 ONDERNEEM ACTIE
Houd een logboek bij (Hoofdstuk 6.4.3 en Bijlage 12) Bewaar e-mails en andere communicatie overzichtelijk. Bespreek het (vermoeden van) grensoverschrijdend gedrag met de leerkracht / IB-er/ directie van de betrokken leerlingen. Nodig, op zeer korte termijn, ouders van betrokken leerlingen uit voor een gesprek waarin de zorg van de school (voor betrokken leerling en de veiligheid voor andere leerlingen) wordt gedeeld. Bespreek met de ouders mogelijke oplossingen en maak een actieplan (maatregelen en afspraken). (Bijlage 11)	Maak op grond van de gesprekken een eerste inschatting over hoe groot de zaak is/kan worden. (Hoofdstuk 6.3.4 en 6.3.5) Maak een kort actieplan. Eventueel met externe professionals (GGD-JGZ, Schoolbegeleidingsdienst, behandelaar betrokken leerling, landelijke experts, etc) (Bijlage 6) Neem snel maatregelen en communiceer deze naar de betrokken ouders en personeel. (Hoofdstuk 6.4 en Bijlage 13, 15 en 16) Als de zaak groot wordt: stel een team samen met school, bestuur en externe professionals om verdere acties uit te zetten. (Calamiteitenteam GGD HM: 088 - 308 33 42)
Met ouders Erken ouders in hun zorg, maar zorg ervoor dat je het e.e.a. niet groter maakt dan het is. Maak een afweging van het gedrag met behulp van het vlaggensysteem Sensoa/ Movisie. Kinderen geven vaak het antwoord waarvan zij denken dat hun ouders het willen horen. Dit zorgt ervoor dat het niet mogelijk is om helder te krijgen wat er precies gebeurd is! Ouders moeten beseffen dat hun reacties op de gebeurtenissen in hoge mate bepalend zijn voor de last die hun kind ervaart. Een rustige en ondersteunende reactie helpt hun kind. Terminologie (Hoofdstuk 6.4.3) Vermijd termen: dader/ slachtoffer, gebruik term: 'betrokken leerlingen' (leerling die initiatief neemt en leerling die iets overkomt). Vermijd in de gesprekken en in alle communicatie het woord 'seksueel'. Dat is een lading die volwassenen geven. Gebruik: 'intimiderend', 'ongepast' of 'grensoverschrijdend' gedrag.	Maatregelen (Bijlage 8, Hoofdstuk 3.3). De maatregelen zijn gericht op het vergroten van de veiligheid voor alle leerlingen op de school. Hierdoor zal het kind dat over de grens ging zo min mogelijk de gelegenheid krijgen om dat nogmaals te doen. Breng in kaart welke momenten/ situaties problemen opleveren en bespreek met collega's/ betrokken ouders hoe deze omzeild kunnen worden. Informeer collega's over de genomen maatregelen. Evalueer de genomen maatregelen. Schorsen (Hoofdstuk 3.3.1, Bijlage 2) Jong kind: Het is over het algemeen niet aan te raden om een jong kind te schorsen voor grensoverschrijdend gedrag. Houdt de leerling een paar dagen thuis, terwijl er afspraken over veiligheid gemaakt worden. Ouder kind: Vaak is straf op zijn plaats, schorsen kan deze functie vervullen. Communicatie Het is belangrijk om snel te communiceren, via facebook en twitter gaat het nieuws snel. (Hoofdstuk 4, Bijlage 15)

ACTIE 3 ZORG VOOR OPVANG	ACTIE 4 COMMUNICATIE	ACTIE 5 VERVOLG/ EVALUTATIE
Zorg voor ondersteuning (steun vanuit het bestuur, ondersteuning door lokale organisaties, evt. tijdelijk extra inzet, etc.) voor: Schoolleiding Team Ouders Leerlingen	INTERN (Hoofdstuk 6.4.1) Informeert het personeel over de ontwikkelingen en de afspraken. Spreek af wie aanspreekpunt is voor de ouders. Dit is bij voorkeur de directie. Zorg dat het in én bij de klassen rustig blijft. EXTERN Communicatie naar ouders: de manier van communiceren hangt van de zwaarte van het incident (ernst en aantal betrokkenen) en maatschappelijke onrust. (Hoofdstuk 6.3.5, 6.3.7, 6.4.3 - 6.4.5, Bijlagen 14, 15 en 16) Alléén het verantwoordelijke bestuur communiceert met de media. (Hoofdstuk 6.4.7, Al 6) Let op! Klein houden (met alleen betrokken ouders) heeft altijd de voorkeur!	Houd het logboek bij. Check of alles volgens gemaakte afspraken verloopt. Wees alert op signalen. Mogelijk zijn er meer slachtoffers. Gebruik het incident als aanleiding om het huidige beleid door te lichten.
Omgaan met emoties Ouders ervaren (soms heftige) emoties als ze horen/ merken dat er dingen met hun kind gebeuren die de integriteit aantasten. De basis hiervoor ligt in de angst en zorgen om hun kind. Eigen negatieve ervaringen van de ouders kunnen bijdragen aan hun reactie. Houd er rekening mee dat een stapeleffect op kan treden bij kinderen en volwassenen (ook personeel) die eerder emotionele gebeurtenissen hebben meegemaakt. Zo kan iemand een grotere impact van het incident ervaren dan je op grond van de huidige feiten zou verwachten.	Mogelijkheden voor communicatie (Bijlage 12, 14, 15 en 16) Informeert betrokken ouders zo spoedig mogelijk middels een zakelijke brief/email : Vertel aan ouders wat aan de leerlingen op school verteld is, of gaat worden, over het incident. Vraag ouders om, in het belang van de kinderen, de rust te bewaren en geen uitspraken naar de pers te doen. Richt een spreekuur in zodat ouders vragen kunnen stellen. Organiseer een ouderavond. Overweeg dit zorgvuldig! De vertrouwensinspectie waarschuwt voor het risico van escalatie.	Mogelijkheden voor vervolg Kijk naar onveilige plekken in en om de school en neem maatregelen. kijk naar mogelijke onveilige momenten tijdens /rond schooltijd en neem maatregelen. Organiseer een training voor de leerkrachten over seksuele ontwikkeling. Organiseer in een iets later stadium een bijeenkomst voor alle ouders met deskundigen van de GGD waarin informatie wordt gegeven over seksuele ontwikkeling van kinderen. Dit heeft alleen zin als ouders hier open voor staan en niet nog hun ongenoegen willen uiten.

Bijlage 11: Handreiking aanvullende (tijdelijke) omgangsregels

In deze tekst wordt gesproken over de betrokken leerling. Hier kunnen ook meerdere leerlingen bedoeld worden.

Als er sprake is van grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen moet daar actief op gereageerd worden, en zijn er waarschijnlijk (tijdelijk) extra omgangsregels nodig. Deze handreiking geeft een idee wat de extra omgangsregels kunnen zijn en hoe de school daarmee om kan gaan.

Rol van de extra leerkracht

Eén van de (tijdelijke) extra maatregelen kan de inzet van een extra leerkracht zijn. De extra leerkracht begeleidt de betrokken leerling. De extra leerkracht leert de betrokken leerling actief aan welke afspraken er zijn en hoe het zich daaraan kan houden.

Daarnaast ondersteunt de extra leerkracht ook de andere leerlingen en de leerkracht op alle momenten dat hiervoor ruimte is.

Handreiking (extra) omgangsregels

Start en afsluiting schooldag

- De betrokken leerling wordt beide keren door de ouder(s) bij de klas gebracht en overgedragen aan de leerkracht en extra leerkracht.
- Bij het naar huis gaan wordt de hele groep naar buiten begeleid. De betrokken leerling wordt door de leerkracht aan de ouder overgedragen.

Speelkwartier:

- Tijdens het speelkwartier gaat de extra leerkracht met de betrokken leerling mee naar buiten en begeleidt, waar nodig het spelen buiten. De extra leerkracht leert de betrokken leerling dat het binnen het gezichtsveld van de leerkracht speelt.
- Op het plein, tijdens de pauze, zijn verder meerdere leerkrachten aanwezig, waaronder ook de eigen leerkracht.

Afspraken rondom de toiletgang:

- In principe gaan de leerlingen niet tijdens de uitleg naar de wc. Tijdens de verwerking mogen ze zelfstandig naar de wc. Ze geven in de klas aan dat ze naar het toilet zijn, zodat de leerkracht weet dat er een jongen en/ of meisje op het toilet aanwezig is. De leerkracht grijpt in als hier naar zijn/haar mening oneigenlijk gebruik van gemaakt wordt (bijvoorbeeld om niet aan het werk te gaan).
- Voor de betrokken leerling gelden deze regels ook. De betrokken leerling meldt toiletbezoek bij de leerkracht. De extra leerkracht begeleidt de leerling tijdens het toiletbezoek.
- Toiletbezoek tijdens de speelpauze buiten is niet gewenst. Als leerlingen naar het toilet moeten melden ze dit bij de leerkracht, de betrokken leerling doet dat ook op deze manier. De extra leerkracht gaat mee naar binnen.

Klassenregel: Na het toiletbezoek ga je direct weer terug naar de klas. Je blijft niet in de WC of in de gangen hangen.

Afspraken rondom de gymnastieklessen

- Onder begeleiding van de leerkracht en extra leerkracht kleden jongens en meisjes zich om in verschillende ruimtes. Zowel bij de jongens als bij de meisjes is er vast toezicht (leerkracht en extra leerkracht). De betrokken leerling krijgt een vaste plek in de kleedkamer, bij de deur van de gymzaal.
- De extra leerkracht blijft aanwezig tijdens de gymles.
- Bij omkleden na de gym wordt weer op de jongens en meisjes toezicht gehouden door de leerkracht en de extra leerkracht.

Afspraken rondom computergebruik

- Wanneer leerlingen klaar zijn met hun werk, mogen ze gebruik maken van een computer in de klas. De betrokken leerling mag een vaste, voor de leerkracht goed zichtbare, computer

in de klas gebruiken. De betrokken leerling zit nooit zonder toezicht op de computer. Bij klassikale computerlessen wordt de betrokken leerling begeleidt door de extra leerkracht.

Tutorlezen

- Tutorlezen vindt voor de betrokken leerling altijd in een lokaal plaats. Daar is de leerkracht en de extra leerkracht aanwezig.

Zelfstandig werken

- Tijdens het zelfstandig werken blijft de betrokken leerling in de klas. De leerkracht houdt, samen met de extra leerkracht, toezicht. Op het moment dat de betrokken leerling op de gang gaat werken/ spelen gaat de extra leerkracht mee.

Schoolreisje en andere buitenschoolse activiteiten

- Met de buitenschoolse activiteiten gaat de extra leerkracht mee en houdt toezicht op de betrokken leerling.

Evaluatie

- De extra omgangsregels worden twee weken na het ingaan voor het eerst geëvalueerd met bijvoorbeeld:
 - Leerkrachten.
 - Ouders van de betrokken leerling.
 - Intern Begeleider.
 - Directie.
 - Externe deskundigen.
- Op basis van de evaluatie wordt het plan bijgesteld en knelpunten / ontwikkelingspunten besproken. De wijzingen worden in het leerlingdossier bijgehouden.
- Vervolgens vindt er elke maand een evaluatiegesprek plaats. Zo nodig kan van deze data afgeweken worden. De overige ouders worden, in grote lijnen, geïnformeerd over deze evaluaties.
- Er vindt dagelijks overleg plaats tussen de leerkracht en de extra leerkracht.

Bijlage 12: Lijst contacten met ouders (evt. telefonisch)

	Datum	Gesprek met	Actie	Door wie
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				

Bijlage 13: Ouderbrief ernstig incident (betrokken groep)

Deze tekst is te gebruiken bij ernstig grensoverschrijdend gedrag leerlingen. Deze brief is voor ouders van de leerlingen uit de betrokken groep(en):

Aan: de ouders/verzorgers van de leerlingen van groep X

Betreft: incident in groep X

Geachte ouders/verzorgers,

Naar aanleiding van een vervelend voorval in de groep van ... ontvangt u deze brief. We informeren u over de acties die we als school ondernemen. Daarnaast vragen we u de rust te bewaren in het belang van alle leerlingen. Ter bescherming van de betrokken leerlingen en hun ouders vragen wij u hun privacy te respecteren.

Er is sprake geweest van grensoverschrijdend gedrag door <SITUATIE> leerlingen. Met de ouders van betrokken leerlingen zijn hierover direct gesprekken gevoerd. Er is begeleiding geregeld voor de betrokken leerlingen. (evt. aangeven of/hoe het in de klas besproken is) We zijn bezig om met de <GGD/schoolbegeleidingsdienst> een plan te maken om herhaling te voorkomen. (evt.: De leerling die grensoverschrijdend gedrag heeft vertoond wordt op ons verzoek enkele dagen thuis gehouden. Gebruik bij voorkeur niet het woord "schorsen".)

Er zijn geen aanwijzingen dat er ook andere leerlingen betrokken zijn, maar we kunnen dat niet helemaal zeker weten. Ervaringen elders leren dat het niet makkelijk is om daar bij kinderen op deze leeftijd achter te komen. Het is van belang te letten op mogelijke signalen van uw kind en er alleen voorzichtig over te praten. Als u er met uw kind over wilt praten, is het verstandig om open vragen te stellen en geen sturende of suggestieve vragen. Kinderen zullen namelijk snel het antwoord geven dat ze denken dat u verwacht.

Voor kinderen is de reactie van ouders in dit soort zaken erg belangrijk. Als ouders heel erg schrikken of emotioneel reageren, zullen kinderen dat ook doen. Het is aan ons als volwassenen om de rust te bewaren en daarbij adequaat op te treden om de veiligheid te vergroten. (Evt: Ook de betrokken ouders stellen er prijs op dat er in het belang van hun kinderen geen/niet meer onrust ontstaat.)

We betreuren het dat deze gebeurtenissen op onze school plaatsgevonden hebben. We gaan actief stappen zetten om zowel rond de betrokkenen als in het algemeen de veiligheid in school te vergroten. We willen dit samen met u als ouders doen en betrekken ook onze externe partners zoals <de GGD en > hierbij.

Wij zullen u laten weten welke stappen we concreet gaan ondernemen.

Mocht u zelf vragen hebben, dan kunt u uiteraard contact opnemen met één van de ondergetekenden.

Met vriendelijke groet,

Directie en evt. bestuur

Bijlage 14: Ouderbrief ernstig incident (overige groepen)

Deze tekst is te gebruiken bij: ernstig grensoverschrijdend gedrag leerlingen. Deze brief is voor de niet direct betrokken groep ouders:

Aan: de ouders/verzorgers van de leerlingen van de groepen

Betreft: incident in groep X

Geachte ouders/verzorgers,

Naar aanleiding van een vervelend voorval in groep X ontvangt u deze brief. We informeren u over de acties die we als school ondernemen. Daarnaast vragen we u de rust te bewaren in het belang van alle leerlingen. Ter bescherming van de betrokken leerlingen en hun ouders vragen wij u hun privacy te respecteren.

Er is sprake geweest van grensoverschrijdend gedrag door <situatie>. Met de ouders van betrokken leerlingen zijn hierover direct gesprekken gevoerd. Er is waar nodig begeleiding geregeld voor de betrokken leerlingen. Ook hebben de ouders van de betreffende groep een brief ontvangen. We zijn bezig om met de <GGD/schoolbegeleidingsdienst/...> een plan te maken om herhaling te voorkomen. (eventueel: De leerling die grensoverschrijdend gedrag heeft vertoond wordt op ons verzoek enkele dagen thuis gehouden.)

Als de inhoud van deze brief met uw kinderen bespreekt, raden wij u aan dit weloverwogen te doen. De reacties van volwassenen op gebeurtenissen als deze is in hoge mate bepalend voor de beleving en het gevoel van veiligheid bij kinderen. Het is aan ons als volwassenen om de rust te bewaren en daarbij adequaat op te treden om de veiligheid te vergroten. (Evt: Ook de betrokken ouders stellen er prijs op dat er in het belang van hun kinderen niet meer onrust ontstaat.)

We betreuren het dat deze gebeurtenissen op onze school plaatsgevonden hebben. We zetten actief stappen om zowel rond de betrokkenen als in het algemeen de veiligheid in school te vergroten. We willen dit samen met u als ouders doen en betrekken ook onze externe partners zoals de < en> hierbij.

(eventueel: Wij zullen u laten weten welke stappen we concreet gaan ondernemen.)

Mocht u zelf vragen hebben, dan kunt u uiteraard contact opnemen met één van de ondergetekenden.

Met vriendelijke groet,

Directie en evt. bestuur

Bijlage 15: Ouderbrief grensoverschrijdend gedrag jonge kinderen

Deze tekst is te gebruiken bij: grensoverschrijdend gedrag van/tussen kleuters:

Aan: de ouders/verzorgers van de leerlingen in groep

Betreft: incident in groep X

Geachte ouders/verzorgers,

Gisteren werden wij benaderd door de ouders van één van onze leerlingen uit de groep van uw kind met de mededeling dat er sprake is geweest van grensoverschrijdend gedrag door een leerling van onze school ten opzichte van hun kind.

We informeren u over de acties die we als school ondernemen. Daarnaast vragen we u de rust te bewaren in het belang van alle leerlingen. Ter bescherming van de betrokken leerlingen en hun ouders vragen wij u hun privacy te respecteren.

Met de ouders van betrokken leerlingen zijn direct gesprekken gevoerd. In de groep heeft <juf> vanochtend met de leerlingen over de gebeurtenis gepraat. Ze heeft daarbij het volgende benoemd: <.....>

Er zijn afspraken gemaakt om herhaling te voorkomen. Wij bewaken deze afspraken actief.

Wij laten ons als schoolorganisatie op dit moment ondersteunen door deskundigen van <..... en> om u en de leerlingen een goed antwoord te kunnen geven op eventuele vragen. Zij adviseren om open met uw kind over dit onderwerp te praten en goed te luisteren naar uw kind. Het is echter niet verstandig uw kind intensief te ondervragen over het gebeurde. Ervaring leert dat kinderen van deze leeftijd op vragen over dit onderwerp vooral het antwoord geven dat ze denken dat u wilt horen.

Wij kijken als school met bovengenoemde instanties of ons beleid op dit gebied in orde is en of er aanvullende acties nodig zijn.

Wij hopen u hiermee op dit ogenblik voldoende te hebben geïnformeerd.

Mocht u zelf vragen hebben, dan kunt u uiteraard contact opnemen met één van de ondergetekenden.

Met vriendelijke groet,

Directie

Bijlage 16: Protocol 'omgaan met agressie en geweld'

Scholen worden in toenemende mate geconfronteerd met voorvallen op het gebied van agressie. Ook neemt het gevoel van onveiligheid bij het onderwijspersoneel toe. Agressie en geweld vormen arbeidsrisico's in een school en worden specifiek in de Arbowet (artikel 1, lid e en f; artikel 4, lid 2) genoemd. Door de Arbeidsinspectie wordt op de naleving van deze wet toegezien. Ook de Onderwijsinspectie controleert als onderdeel van het schoolklimaat of scholen een veiligheidsbeleid voeren om leerlingen en personeel zoveel mogelijk te vrijwaren van veiligheidsrisico's als letsel, diefstal, agressie en geweld. In de Wet op het primair onderwijs (artikel 4a en 5a) zijn passages opgenomen, die de werkgever verplichten om overleg te voeren of aangifte te doen betreffende zedenmisdrijven. Dit alles noodzaakt scholen om gericht beleid te voeren op dit terrein.

Onder agressie en geweld verstaan we:

- Agressie en geweld.
- Discriminatie.
- Pesten.
- Seksuele Intimidatie.
- Overige klachten.

Al deze vormen van klachten hebben gemeenschappelijk dat het gaat om ongewenst gedrag. In dit protocol spreken we vooral over agressie en geweld. We verstaan hieronder **alle voorvallen waarbij een medewerker of kind psychisch en/of fysiek wordt lastig gevallen, bedreigd of aangevallen, onder omstandigheden die rechtstreeks verband houden met het verrichten van de arbeid**. Het gaat niet alleen om ernstige voorvallen. Een eenmalige heftige gebeurtenis kan soms minder schadelijk zijn voor de geestelijke gezondheid dan een continue beproeving van het incasseringsvermogen door het gedrag van lastige leerlingen of collegae. Agressieve situaties kunnen zich als volgt voordoen:

		slachtoffer		
		personeel	leerlingen	ouders
agressor	Personeel	X	X	X
	Leerlingen	X	X	X
	Ouders	X	X	X

Beleid op het terrein van agressie en geweld is een onderdeel van het Arbobeleid. Dit betekent dat agressie en geweld onderwerp moet zijn van de Risico-Inventarisatie en evaluatie (RIE) Algemene Schoolverkenning (ASV). Een werkgever dient immers regelmatig na te gaan of er risico's op dit gebied zijn (bijvoorbeeld via een welzijnsenquête onder het personeel). Eventuele verbeteracties worden in het Arboplan van aanpak van elke school opgenomen. Via dit plan van aanpak wordt de voortgang in de uitvoering bewaakt.

Dit beleidsplan heeft als doel alle vormen van agressie en geweld binnen of in de directe omgeving van de school te voorkomen en daar waar zich voorvallen voordoen adequate maatregelen te treffen om verdere escalatie te voorkomen. Beleid rond agressie en geweld kan in drie onderdelen worden opgedeeld, te weten:

- preventief beleid, ter voorkoming van voorvallen;
- curatief beleid, ter voorkoming van verdere escalatie ingeval van voorvallen;
- registratie en evaluatie.

In de navolgende tekst wordt aan alle drie de beleidspoten aandacht besteed. Tevens wordt stil gestaan bij de uitvoering.

Preventief beleid

Preventief beleid houdt in dat maatregelen worden genomen om agressie en geweld te voorkomen. Een belangrijk aspect bij het tegengaan en voorkomen van daden van agressie en geweld is de bevordering van de sociale competenties van medewerkers en de sociale ontwikkeling van kinderen. Dit is beschreven in het beleidsplan Sociale Veiligheid.

Aanvullend op het beleidsplan Sociale Veiligheid worden de volgende preventieve activiteiten georganiseerd:

- Alle personeelsleden wordt de mogelijkheid geboden deel te nemen aan de cursus "Omgaan met lastige situaties".
- Als onderdeel van de RIE wordt een analyse van gevaren en risico's op het terrein van agressie en geweld gemaakt. Daar waar van toepassing worden maatregelen genomen om de gevaren en risico's te minimaliseren.

Agressie en geweld wordt aan de orde gesteld tijdens:

- individuele gesprekken met medewerkers (functionerings- en POP-gesprekken);
- persoonlijke gesprekken met leerlingen en/of hun ouders;
- klassengesprekken;
- teamvergaderingen;
- het directieoverleg;
- het bestuursoverleg;
- in overleggen met de medezeggenschapsraden;
- in eventuele voorlichting en communicatie;
- in de RIE en het Arbo plan van aanpak van de school.

Curatief beleid

Om verdere escalatie van problemen als gevolg van voorvallen te voorkomen, biedt de directie afdoende begeleiding aan personeelsleden, leerlingen en ouders, die geconfronteerd zijn met agressie of geweld.

Om adequaat te kunnen handelen naar aanleiding van voorvallen worden de volgende maatregelen doorgevoerd:

- er is een protocol voor opvang personeel bij ernstige voorvallen opgesteld (Bijlage 17);
- er is een protocol voor opvang leerlingen bij ernstige voorvallen opgesteld (Bijlage 18);
- er is een protocol voor melding van (dreigen met) agressie en/of geweld, verbaal en/of fysiek (Bijlage 16);
- er is een procedure voor schorsing en verwijdering leerlingen vastgesteld (Bijlage 2);
- in het geval van een ernstig incident wordt in overleg tussen de schooldirectie en de bestuurder een opvangteam⁵ in het leven geroepen die de schooldirectie assisteert bij de aanpak c.q. begeleiding van slachtoffer, agressor, overige leerlingen, ouders en medewerkers. De leden van het opvangteam nemen in principe alle vertrouwelijkheid in acht.

Indien een incident leidt tot ziekteverzuim, wordt gehandeld conform het ziekteverzuimbeleid. Ook als een incident niet tot verzuim leidt, is aandacht voor het slachtoffer (en eventueel agressor) gewenst. De schoolleiding stimuleert (indien de betrokkene dit op prijs stelt) de betrokkenheid van collega's bij de situatie. Telefoontjes, persoonlijke gesprekken en dergelijke worden veelal aangemoedigd.

⁵ In een opvangteam kunnen op verzoek van de directeur zitting nemen: (mits aanwezig) de preventiemedewerker (mits dit een andere persoon is dan de directeur zelf), schoolarts, bedrijfsarts, politie, brandweer, GGD, Jeugdzorg en mogelijk de eigen contactpersonen.

Registratie en evaluatie

Registratie

Het bedrijfsbureau fungeert als meldpunt voor personeel, leerlingen en ouders die voorvallen willen melden. Het meldpunt is vrij toegankelijk en vertrouwelijkheid is gewaarborgd.

Om beleid en processen te kunnen sturen, evalueren en bij te stellen zorgt WIJ de Venen voor registratie en administratie van voorvallen inzake agressie en geweld. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een registratiesysteem, waarin de gegevens van het interne meldingsformulier (**Bijlage 19**) zijn verwerkt.

Voorvallen inzake agressie en geweld moeten gescheiden worden van ongevallen. Bij een ongeval is er sprake van een ongelukkige samenloop van omstandigheden en is er geen sprake van het opzettelijk toebrengen van letsel. Ongevallen worden geregistreerd in het ongevallenlogboek dat door de schooldirecties wordt bijgehouden.

In het Sociaal Jaarverslag van WIJ de Venen wordt jaarlijks een overzicht van het aantal meldingen (per school) opgenomen. Dit overzicht bevat algemene (geén individuele) gegevens.

RIE en welzijnsenquêtes

Op elke school wordt één maal per vier jaar een welzijnsenquête onder het voltallige WIJ de Venen personeel afgenomen en een enquête onder de ouders. Eventuele verbeteracties voortkomende uit de welzijnsenquêtes worden opgenomen in het Arbo plan van aanpak van de individuele school en zo nodig verwerkt in bovenschools beleid. Via dit plan van aanpak wordt ook de voortgang in de uitvoering bewaakt.

Klachten

Ingeval zich op het terrein van agressie en geweld klachten en/of bezwaren voordoen, wordt de klachtenregeling gehanteerd.

Organisatie

In principe zijn de directeur op schoolniveau en de bestuurder op stichtingniveau verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid met betrekking tot agressie en geweld. De directeur kan zich hierbij laten assisteren door een Arbocommissie, de preventiemedewerker (mits dit een andere persoon is dan de directeur) en de contactpersoon. Wanneer zinvol en/of noodzakelijk worden de Arboarts, schoolarts, wijkagent, brandweer, GGD of preventienetwerk van de woonwijk betrokken in het overleg.

In het geval van een incident wordt in overleg tussen de directeur en de bestuurder een opvangteam geformeerd (zie paragraaf 'curatief beleid').

Evaluatie

Elke vier jaar wordt dit beleidsplan geëvalueerd.

Financiën

De kosten voor de training "Omgaan met lastige situaties" wordt jaarlijks begroot onder de post opleidingskosten. De kosten voor de levensloop- /loopbaanoriëntatie zijn begroot in betreffend project. De kosten die gemoeid zijn met het vakgebied "Sociaal Emotionele Ontwikkeling" c.q. "Sociale Redzaamheid" worden door de scholen begroot onder o.a. onderwijsleerpakket. Kosten voor de welzijnsenquêtes worden in de loop van komend jaar in beeld gebracht maar worden grotendeels gedragen door het centraal niveau.

Besluitvorming

Deze notitie is in **MAAND** voorgelegd aan het MT. In **MAAND JAARTAL** is het document besproken in de GMR waarna de notitie is vastgesteld.

Bijlage 17: Protocol voor opvang personeel bij voorvallen

Op het moment dat een incident van agressie en geweld met een personeelslid als slachtoffer heeft plaatsgevonden, wordt onmiddellijk de directeur geïnformeerd. Deze meldt de gebeurtenis bij de bestuurder. In overleg en afhankelijk van de aard en omvang van het incident wordt een opvangteam geformeerd.

Taken en verantwoordelijkheden:

Van de directeur en/of de leden van het opvangteam mag verwacht worden, dat zij

- Een luisterend oor bieden.
- Advies geven over symptomen die kunnen optreden na een schokkende gebeurtenis.
- Informatie geven over opvangmogelijkheden.
- De eigen grenzen aangeven wat betreft de mogelijkheden voor hulpverlening en mee zoeken naar oplossingen (eventueel doorverwijzen naar professionele instanties).
- Aan belanghebbenden informatie geven m.b.t. het omgaan met schokkende gebeurtenissen.
- Vertrouwelijk omgaan met de informatie die zij krijgen.

De directeur is verder nog verantwoordelijk voor:

- de voortgang van het begeleidingstraject;
- het (laten) invullen van het meldingsformulier en het registreren van het incident op WIJ de Venen niveau;
- de voorlichting binnen de organisatie (d.w.z. team en ouders);
- de contacten met externe instanties als slachtofferhulp, e.d.

De bestuurder is in overleg met de directeur verantwoordelijk voor het te woord staan van de pers.

Stappenplan begeleidingstraject:

1. Iedereen is verplicht het slachtoffer uit de situatie te helpen en de eerste opvang te verzorgen. De directeur wordt zo snel mogelijk geïnformeerd.
2. De directeur en directe collegae zijn verantwoordelijk voor een goede eerste opvang van betrokken leerlingen, ouders en collegae.
3. De directeur meldt het incident bij de eerst aangewezen contactpersoon (partner, familie of vrienden) van het slachtoffer.
4. De directeur meldt het incident bij de bestuurder en wanneer noodzakelijk bij betreffende externe instanties.
5. De directeur stelt in samenspraak met de bestuurder een opvangteam op, afhankelijk van de aard en omvang van het incident.
6. Afhankelijk van de ernst van de gebeurtenis, waarbij wordt uitgegaan van de beleving van de betrokkene, wordt hij / zij in de gelegenheid gesteld om naar huis te gaan. Hoewel de situatie dit bemoeilijkt, dient in verband met de praktische consequenties de betrokkene ziek te worden gemeld (waarbij aangegeven wordt dat de aard van de ziekte ten gevolge van een incident op het werk is).
7. De directeur bewaakt de voortgang van de hulpverlening aan het slachtoffer mogelijk met behulp van de bedrijfsarts en zo nodig het opvangteam.
8. De directeur verifieert of het team, de klas en betrokken ouders hulp nodig hebben en onderneemt zo nodig hierop actie.
9. De directeur is verantwoordelijk voor het organiseren van de continuïteit in de school (onder andere opvang klas).
10. De directeur is verantwoordelijk voor een adequaat vervolg van de opvang van het slachtoffer en neemt zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen 72 uur, contact op met het slachtoffer.
11. Binnen drie weken vindt een vervolgesprek plaats, waarin de directie bij het slachtoffer onder meer informeert of de opvang naar tevredenheid verloopt.
12. Aandacht bij terugkeer op het werk. De directie en het mogelijke opvangteam hebben de verantwoordelijkheid de betrokkene bij de terugkeer te begeleiden. Na een schokkende gebeurtenis komt er een moment van confrontatie met de plaats waar - of de persoon met wie de schokkende gebeurtenis heeft plaatsgevonden. Dit kan een moeilijk moment zijn afhankelijk van de aard en oorzaak van de gebeurtenis. Soms zal er weer een basis moeten worden gelegd voor een werkbare relatie met de leerling of collega, in ieder geval zal het vertrouwen in zichzelf en de omgeving weer opgebouwd moeten worden. Extra aandacht van collega's kan ondersteunend werken.
13. Twee weken na terugkeer moet door de directie worden onderzocht of betrokkene zich weer voldoende veilig voelt. Als dit niet zo is, dan worden initiatieven ontwikkeld om tot een oplossing te

komen. Zo nodig moeten maatregelen worden genomen om herhaling te voorkomen en aanvullende preventieve maatregelen te nemen.

14. Afhankelijk van de aard en omvang van het incident neemt de directeur initiatief (mogelijk in overleg met de bedrijfsarts of het opvangteam) om een afsluitend gesprek te voeren met het slachtoffer. In veel situaties kan het wenselijk zijn, dat het slachtoffer informatie krijgt over de dader en de manier waarop deze zijn daad verwerkt.
15. De directie heeft de taak om samen met het slachtoffer eventuele materiële schade vast te stellen (zo nodig in overleg met de bestuurder) en te zorgen voor een snelle afwikkeling van de schadevergoeding. Indien de betrokkene blijvend arbeidsongeschikt wordt, geldt zijn / haar normale verzekering, tenzij de organisatie onzorgvuldigheid of nalatigheid te verwijten valt.

De bedrijfsarts heeft een signalerende functie. Hij/zij informeert de werkgever als er signalen binnen komen die wijzen op het gepasseerd zijn van schokkende gebeurtenissen en/of problemen die daarmee samenhangen en leiden tot mogelijke uitval van medewerkers.

Melding bij externe instanties

De politie

Bij een misdrijf zal het bestuur alles in het werk stellen, dat er aangifte wordt gedaan bij de politie. Feitelijke aangifte bij de politie kan alleen door het slachtoffer zelf worden gedaan.

Toelichting:

Aangifte doen

Voor een (beperkt) aantal misdrijven is bepaald in het Wetboek van Strafvordering (art 160), dat ieder die daarvan kennis draagt verplicht is aangifte te doen. Het gaat daarbij onder meer om misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht en daadwerkelijk levensgevaar is veroorzaakt, misdrijven tegen het leven gericht, afbreking van zwangerschap, mensenroof en verkrachting.

Ieder die kennis draagt van een begaan strafbaar feit is bevoegd aangifte te doen. Openbare colleges, en daarmee besturen van openbare scholen, zijn verplicht onverwijld aangifte te doen van misdrijven waarvan ze bij de uitoefening van hun bediening kennis krijgen (art.162). Voor werkgevers in het bijzonder onderwijs geldt dit (nog) niet.

Tot nog toe is het niet mogelijk om anoniem aangifte te doen. De naam van de persoon van de aangever – ook als deze zich laat vertegenwoordigen door een gemachtigde – zal steeds bij de bevoegde ambtenaar worden geregistreerd. De stukken die betrekking hebben op een strafdossier zijn in te zien voor verdachte(n).

De Arbeidsinspectie

De directie kan – afgezien van de wettelijke verplichtingen ter zake – besluiten om de arbeidsinspectie in te schakelen. Melding bij Arbeidsinspectie dient in ieder geval plaats te vinden indien sprake is van ernstig ongeval (definitie ernstig ongeval: indien iemand lichamelijk en/of geestelijk schade aan de gezondheid heeft opgelopen die binnen 24 uur na het ongeval leidt tot opname in een ziekenhuis ter observatie of behandeling, dan wel naar redelijk oordeel blijvend zal zijn; Artikel 9.1 Arbowet).

Interne meldingen

Zoals gemeld in het beleidsplan wordt onderscheid gemaakt tussen voorvallen inzake agressie en geweld en ongevallen. Bij een ongeval is er sprake van een ongelukkige samenloop van omstandigheden en is er geen sprake van het opzettelijk toebrengen van letsel. In geval van een ernstig ongeval meldt de directie direct aan de bedrijfshulpverleners, de preventiemedewerker (mits dit een andere persoon is dan de directeur zelf) en aan de MR, dat een arbeidsongeval heeft plaatsgevonden (Artikel 9.2 Arbowet).

Bijlage 18: Protocol voor opvang leerlingen bij voorvallen

Op het moment dat een incident van agressie en geweld met een leerling als slachtoffer heeft plaatsgevonden, wordt onmiddellijk de directeur geïnformeerd. Deze meldt de gebeurtenis bij de bestuurder. In overleg en afhankelijk van de aard en omvang van het incident wordt een opvangteam geformeerd.

Taken en verantwoordelijkheden

Van de directeur en/of de leden van het opvangteam mag verwacht worden, dat zij

- een luisterend oor bieden;
- advies geven over symptomen die kunnen optreden na een schokkende gebeurtenis;
- informatie geven over opvangmogelijkheden;
- de eigen grenzen aangeven wat betreft de mogelijkheden voor hulpverlening en mee zoeken naar oplossingen (eventueel doorverwijzen naar professionele instanties);
- aan belanghebbenden informatie geven m.b.t. het omgaan met schokkende gebeurtenissen;
- vertrouwelijk omgaan met de informatie die zij krijgen.

De directeur verder is verantwoordelijk voor:

- de voortgang van het begeleidingstraject;
- het (laten) invullen van het meldingsformulier en het registreren van het incident op WIJ de Venen niveau;
- de voorlichting binnen de organisatie (d.w.z. team en ouders);
- de contacten met externe instanties als slachtofferhulp, e.d.

De bestuurder is in overleg met de directeur verantwoordelijk voor het te woord staan van de pers.

Stappenplan na een schokkende gebeurtenis

1. Iedereen is verplicht het slachtoffer uit de situatie te helpen en de eerste opvang te verzorgen. De directeur wordt zo snel mogelijk geïnformeerd.
2. De directeur en directe collegae zijn verantwoordelijk voor een goede eerste opvang van betrokken leerlingen, ouders en collegae.
3. De directeur meldt het incident bij de ouders / verzorgers van de leerling.
4. De directeur meldt het incident bij de bestuurder en wanneer noodzakelijk bij betreffende externe instanties.
5. De directeur stelt in samenspraak met de bestuurder een opvangteam op, afhankelijk van de aard en omvang van het incident en wijst zowel dader(s) als slachtoffer(s) op de eventuele mogelijkheid van ondersteuning van externe vertrouwenspersonen.
6. Afhankelijk van de ernst van de gebeurtenis, waarbij wordt uitgegaan van de beleving van de leerling, wordt hij / zij in de gelegenheid gesteld om naar huis te gaan. De leerling wordt conform de hiervoor geldende procedure ziek gemeld.
7. De directeur bewaakt de voortgang van de hulpverlening aan de leerling mogelijk met behulp van de schoolarts en zo nodig het opvangteam.
8. De directeur verifieert of het team, de klas en betrokken ouders hulp nodig hebben en onderneemt zo nodig hierop actie.
9. De directeur is verantwoordelijk voor het organiseren van de continuïteit in de school (onder andere opvang klas).
10. De directeur is verantwoordelijk voor een adequaat vervolg van de opvang van de leerling en neemt zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen 72 uur, contact op met het slachtoffer.
11. De directeur onderhoudt contact met de ouders van het slachtoffer en zorgt voor een verantwoorde terugkeer naar school.
12. Het is de taak van de directeur in overleg met de betrokken leerkracht om (via de ouders) contact te houden met het slachtoffer en de medewerkers en de leerlingen te (blijven) informeren over de situatie. Op deze manier verliest het slachtoffer niet het contact met de school.
13. Binnen drie weken vindt een vervolgesprek plaats tussen de directeur en de ouders, waarin de directie onder meer informeert of de opvang naar tevredenheid verloopt.
14. De leerkracht en de directeur hebben de verantwoordelijkheid de leerling bij de terugkeer te begeleiden. Na een schokkende gebeurtenis komt er een moment van confrontatie met de plaats waar - of de persoon met wie - de schokkende gebeurtenis heeft plaatsgevonden. Dit kan een moeilijk moment zijn afhankelijk van de aard en oorzaak van de gebeurtenis. Soms zal

er weer een basis moeten worden gelegd voor een werkbare relatie, in ieder geval zal het vertrouwen in zichzelf en de omgeving weer opgebouwd moeten worden.

15. Twee weken na terugkeer moet door de directie via de leerkracht worden onderzocht of betrokkene zich weer voldoende veilig voelt. Als dit niet zo is, dan worden initiatieven ontwikkeld om tot een oplossing te komen. Het opvangteam kan hierin een rol krijgen. Het betrokken lid uit het team volgt het proces in ieder geval conform de gemaakte afspraken. Zonodig moeten door de directie maatregelen worden genomen om herhaling te voorkomen en aanvullende preventieve maatregelen te nemen.
16. Afhankelijk van de aard en omvang van het incident neemt de directeur initiatief (mogelijk in overleg met een contactpersoon of het opvangteam) om een afsluitend gesprek te voeren met het slachtoffer. In veel situaties kan het wenselijk zijn, dat het slachtoffer informatie krijgt over de dader en de manier waarop deze zijn daad verwerkt.
17. De directie heeft de taak om samen met de ouders / verzorgers van het slachtoffer eventuele materiële schade vast te stellen (zo nodig in overleg met de bestuurder) en te zorgen voor een snelle afwikkeling van de schadevergoeding.

Melding bij externe instanties

De politie

Bij een misdrijf zal het bestuur alles in het werk stellen, dat er aangifte wordt gedaan bij de politie. Feitelijke aangifte bij de politie kan alleen door het slachtoffer zelf worden gedaan. Bij kinderen jonger dan 18 jaar kunnen alleen de ouders aangifte doen.

Toelichting:

Aangifte doen

Voor een (beperkt) aantal misdrijven is bepaald in het Wetboek van Strafvordering (art 160), dat ieder die daarvan kennis draagt verplicht is aangifte te doen. Het gaat daarbij onder meer om misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht en daadwerkelijk levensgevaar is veroorzaakt, misdrijven tegen het leven gericht, afbreking van zwangerschap, mensenroof en verkrachting.

Ieder die kennis draagt van een begaan strafbaar feit is bevoegd aangifte te doen. Openbare colleges, en daarmee besturen van openbare scholen, zijn verplicht onverwijld aangifte te doen van misdrijven waarvan ze bij de uitoefening van hun bediening kennis krijgen (art.162). Voor werkgevers in het bijzonder onderwijs geldt dit (nog) niet.

Tot nog toe is het niet mogelijk om anoniem aangifte te doen. De naam van de persoon van de aangever – ook als deze zich laat vertegenwoordigen door een gemachtigde – zal steeds bij de bevoegde ambtenaar worden geregistreerd. De stukken die betrekking hebben op een strafdossier zijn in te zien voor verdachte(n).

Onderwijsinspectie

Klachten over seksueel misbruik, seksuele intimidatie, ernstig fysiek of geestelijk geweld worden gemeld bij de vertrouwensinspecteurs. Het centrale meldpunt is: 0900 – 111 3 111.

Interne meldingen

Zoals gemeld in het beleidsplan wordt onderscheid gemaakt tussen voorvallen inzake agressie en geweld en ongevallen. Bij een ongeval is er sprake van een ongelukkige samenloop van omstandigheden en is er geen sprake van het opzettelijk toebrengen van letsel. In geval van een ernstig ongeval meldt de directie direct aan de bedrijfshulpverleners, de preventiemedewerker (mits dit een andere persoon is dan de directeur zelf) en aan de MR, dat een arbeidsongeval heeft plaatsgevonden (Artikel 9.2 Arbowet).

Bijlage 19: VERTROUWELIJK Registratieformulier (intern gebruik)

Toesturen aan: WIJ de Venen, t.a.v. mw. A. Kalmeijer
Henry Dunantweg 30, 2402 NR Alphen aan den Rijn

Naam getroffene:

Adres:

Postcode en plaats:

Getroffene is: Werknemer / stagiair / leerling / ouder / anders namelijk *

Plaats van het incident:

Datum en tijdstip incident:

Vorm van agressie / geweld:

☐ fysiek	nl:
☐ verbaal	nl:
☐ dreigen	nl:
☐ vernielzucht	nl:
☐ diefstal	nl:
☐ seksuele intimidatie	nl:
☐ anders	nl:

Behandeling:

- ☐ géén
☐ behandeling in ziekenhuis / EHBO*
☐ opname in ziekenhuis
☐ ziekteverzuim / leerverzuim
☐ anders nl:

Schade:

☐ materieel	nl:
☐ fysiek letsel	nl:
☐ psych. letsel	nl:
☐ anders	nl:

Afhandeling:

☐ politie ingeschakeld	aangifte gedaan:	ja / nee*
☐ melding arbeidsinspectie	ernstig ongeval**:	ja / nee*
☐ psychische opvang	nazorg:	ja / nee*

* Doorhalen wat niet van toepassing is.

** Indien ja, ongevallenmeldingsformulier Arbeidsinspectie invullen en opsturen verplicht!

Korte beschrijving van het incident:

.....

.....

.....

Suggesties voor verdere afhandeling:

.....

.....

.....

Suggesties voor preventie in de toekomst:

.....

.....

.....

Plaats..... Datum.....

Naam..... Handtekening.....

Al 1: Effectief anti-pestbeleid

Onderdeel van Sociaal Veiligheidsbeleid vormt effectief anti-pestbeleid. Om een referentiekader te vormen omtrent effectief anti-pestbeleid is belangrijk te weten welke zaken effectief beleid versterken of verzwakken. Hieronder zijn onderzoeksresultaten in kaart gebracht die aanbevelingen geven voor een effectieve anti-pestaanpak en worden er pedagogische elementen en vormen van educatie genoemd die hier al dan niet aan kunnen bijdragen.

Effectief anti-pestbeleid vanuit pedagogisch perspectief

De schoolorganisatie functioneert als een gemeenschap; ofwel een organisatie gecreëerd door mensen, waarbij gemeenschappelijke belangen, waarden, problemen, meningen en verwachtingen worden samengebracht. Ondanks de hiërarchische structuur van de schoolorganisatie (directie – leerling) werken alle elementen, waar de gemeenschap uit bestaat, direct en indirect op elkaar in. Er worden normen, waarden, ervaringen en standpunten uitgewisseld tussen alle betrokkenen. Hierbij spelen overdracht van kennis en vaardigheden in de vorm van educatie een rol, maar zeker ook informeel leren en ervaren hebben invloed. Het is op school winstgevend als harmonie en respect centraal worden gesteld en als er duidelijk aangegeven wordt dat pesten en ander grensoverschrijdend gedrag niet zijn toegestaan (Lyznicki, McCaffree, Robinowitz, 2004). Verder blijkt uit studies dat positieve relaties tussen leraren en leerlingen en leerlingen onderling, pesten gunstig kunnen beïnvloeden (Smith et al, 2003). In de wandelgangen en op het plein blijkt of de uitgedragen waarden en normen daadwerkelijk van toepassing zijn, doordat deze worden gehanteerd en gehandhaafd waar nodig. Pesten vindt namelijk vaak plaats op het schoolplein en in andere buitenruimtes. Als toezicht hier verbeterd of geïntensiveerd wordt en/of het overzicht op het plein wordt verbeterd, kan dit positieve effecten opleveren omtrent het reduceren van pesten (Smith et al, 2003). Flygare, Gill, Johansson (2013) stellen zelfs dat het één van de werkzame aspecten tegen pesten is.

Wat betreft beleid omtrent sociale veiligheid is dat niet anders. Er moeten duidelijke uitgangspunten zijn die kunnen worden bewaakt, gedeeld en besproken. Hieronder wordt bovenstaande uitgewerkt aan de hand van aandachtspunten die bijdragen aan het bereiken en behouden van sociale veiligheid, welke zijn geformuleerd door de organisatie School&Veiligheid. Deze worden gekoppeld aan elementen van sociale veiligheid, uitgewerkt door de PO- en VO-raad in het 'Actieplan sociale veiligheid op school' en gerelateerd aan onderzoek (Helvoirt, Smeets, 2014).

Visie, waarden en schoolregels

Om pesten terug te dringen of te voorkomen is nodig dat de eerder genoemde gemeenschap haar visie op pesten (als onderdeel van sociale veiligheid) vaststelt en dat hierbij beschreven wordt welk gedrag wenselijk is. De visie kan handen en voeten krijgen door het formuleren van belangrijke waarden en het opstellen van regels. Voorbeelden van veelvoorkomende waarden zijn vertrouwen, eerlijkheid en samenwerking. Met betrekking tot schoolregels hebben leerlingen behoefte aan een beperkte hoeveelheid concrete regels, die daadwerkelijk kunnen worden gehandhaafd op school.

Ten behoeve van effectiviteit is het van belang dat visie, waarden en regels door zoveel mogelijk leden van de gemeenschap wordt gedeeld en dat ze (liefst door alle betrokkenen) worden gehandhaafd. Handhaving hangt samen met signalering, maar ook met sanctionering. Iemand die regels overtreedt moet leren dat dit niet zonder gevolgen kan blijven en moet vooral leren om gewenst gedrag te vertonen. Disciplinaire maatregelen worden op veel scholen uitgevoerd, maar er zijn aanwijzingen dat lang niet alle maatregelen tot het gewenste effect leiden. Sterker nog, sommige maatregelen leiden tot verergering van de pestproblematiek (Nickerson, Cornell, Smith, Furlong, 2013). Een studie van Ayers, Wagaman, Geiger, Bermudez-Parsai en Hedberg (2012) brengt dit verder in kaart; De onderzoekers deden onderzoek naar maatregelen die worden ingezet op school waar leerlingen andere leerlingen pestten. Hierbij onderzochten ze ook wat de pesters weerhield om nogmaals de fout in te gaan. Er zijn 1.221 studenten van 122 scholen bevraagd die een maatregel (sanctie) hebben gekregen na pesten. Hierbij zijn de volgende maatregelen onderzocht: nablijven, schorsing (waarbij de student op school blijft, maar geschorst is van dagelijkse taken), het afnemen van bepaalde privileges, schorsing van school, het opnemen van contact met ouders, een gesprek tussen ouder(s), leerkracht en leerling, schorsing van taken binnen de school en op kantoor verblijven. Het verbluffende resultaat was dat maar twee maatregelen het pesten terugdrongen; het afnemen van bepaalde privileges en het gesprek tussen ouder, leerkracht en leerling. Ayers en collega's (2012) trekken als conclusie dat maatregelen die zich richten op het individu niet effectief zijn en dat anti-pestprogramma's zich om die reden moeten richten leeftijdsgenoten, ouders en leerkrachten en daarmee ook de school en de schoolomgeving.

Daarnaast is het van belang dat de visie wordt uitgedragen middels voorbeeldgedrag (van medeleerlingen, ouders en professionals). Waar het de voorbeeldfunctie van onderwijsprofessionals betreft, zijn er doorgaans gedragsregels opgesteld door de bestuurder. Hoewel het onderwijs geen officiële beroepscode kent die omschrijft hoe personeel zich dient te gedragen, vormen deze gedragsregels, een code gelieerd aan de onderwijs-CAO, hetgeen het verplichtende karakter van het document onderbouwt. De code geeft duidelijkheid over gewenst gedrag voor elk individu, maar biedt ook houvast waar professionals onderling samenwerken en elkaar van feedback willen voorzien op het professioneel handelen.

Zichtbare uitwerking van bovengenoemde (zowel in beeld en woord, alsmede in voorbeeldgedrag) versterkt het gevoel van veiligheid. Hoewel het een illusie is te komen tot een draagvlak van 100%, is waakzaamheid voor het afbrokkelen van draagvlak geboden. Een leraar of ouder die zich tegengesteld aan de geformuleerde visie, waarden en regels gedraagt, zichzelf er boven stelt, of die de aanpak bagatelliseert doet afbreuk aan de betrouwbaarheid van de aanpak en daarmee aan de ervaren veiligheid. Kinderen observeren dit en reageren hier op. Wat voor kinderen geldt, moet dus ook van toepassing zijn op de volwassenen in de (school) gemeenschap.

Zoals te lezen is, is het borgen en monitoren van de (uitwerking van) visie, waarden en regels een omvangrijke en complexe opdracht. Zoals eerder beschreven is het daarom nuttig om deze taak te beleggen bij een (wettelijk verplichte) coördinator in de vorm van een vertrouwenspersoon of contactpersoon. Deze persoon kan zorg dragen voor zowel preventieve initiatieven in de organisatie alsmede curatie, waar zaken mislopen. Hierbij valt te denken aan begeleiding bij pesten, maar ook begeleiding van groepen waar de sociale veiligheid is teruggelopen, of waar ouders en school niet (meer) op één lijn zitten.

Pedagogisch handelen van onderwijsprofessionals

De onderwijsprofessionals vormen binnen de eerder genoemde schoolgemeenschap een spil waar het om de vorming van een sociaal veilig groepsklimaat gaat. Elk nieuw schooljaar biedt kansen waar betreft het vormen en vestigen van een veilig klimaat. De onderwijsprofessionals dienen hierbij, als rolmodellen, actief de stabiele en positieve groepsvorming te begeleiden. Hiervoor wenden zij competenties aan zoals het signaleren van grensoverschrijdend gedrag en handelen waar nodig. Naast het geven van lessen over onderwerpen die met sociale ontwikkeling en veiligheid samenhangen, vertonen zij (hopelijk) voorbeeldgedrag. Dit vraagt pedagogische competenties van de professionals zoals communicatieve vaardigheden, (zelf)reflectie en kennis van ontwikkeling. De pedagogische competenties en het pedagogisch handelen, vormen een essentieel onderdeel van een effectief anti-pestbeleid.

Welke pedagogische competenties hebben leerkrachten nodig om effectief anti-pestbeleid in te vullen en te handhaven?

Om vast te stellen welke competenties leerkrachten nodig hebben is van belang dat eerst duidelijk is wat onder competenties wordt verstaan. Van Eijkeren (2005) beschrijft het begrip competenties als: "het vermogen om professioneel gedrag te laten zien in een beroepssituatie. Dit gedrag is gebaseerd op de integratie van houding, kennis en vaardigheden" (Eijkeren, van, 2005. pag.22). Deze definitie impliceert dat een competentie een veelomvattend begrip is, waaronder zowel praktische vaardigheden vallen als organisatie en klassenmanagement en didactische en pedagogische vaardigheden omtrent onderwijs, ontwikkeling en opvoeding.

De Stichting Beroepskwaliteit leraren (SBL), tegenwoordig de Onderwijscoöperatie, heeft pedagogische competenties vastgesteld die de bekwaamheid van de leerkracht in het primaire onderwijs in beeld brengen. Een competente leerkracht, onderschrijft om te beginnen zijn eigen pedagogische verantwoordelijkheid en is in staat om het pedagogisch klimaat te bevorderen. Essink (2007), Marzano (2007) en Scheerens (2007) stellen dat een belangrijke factor voor schooleffectiviteit het pedagogische klimaat is. De schoolsetting moet veilig zijn en het is belangrijk dat er duidelijke regels gelden. Hierbij is positieve interactie tussen alle betrokkenen (leerlingen, leerkrachten en ouders) een belangrijk aspect (Oostdam, 2009).

Groepsklimaat

In de eerste plaats dient de leerkracht zichzelf als doel te stellen actief bij te dragen aan groepsvorming. Hierbij baseert hij zijn handelen op kennis en vaardigheden voortkomend uit onderzoek omtrent groepsvorming. Er bestaat overeenstemming over het feit dat groepen fasen doormaken bij groepsvorming en welke fasen dat in grote lijnen zijn, te weten 'storming, forming, norming, performing en adjourning' (Tuckman 1965, 1977) en (Remmerswaal, 2015). De leerkracht dient verder meer keren

per jaar het sociale klimaat van de groep (redelijk) objectief in kaart te brengen. Middels deze kennis geeft de leerkracht sturing aan de groepsontwikkeling en de ontwikkelingsbehoefte van individuele leerlingen met extra zorgbehoefte. Verder stimuleert de leerkracht dat leerlingen samenwerken ten behoeve van relatievorming, met groepsvorming als gevolg. (Johnson en Johnson, 1999).

Johnson en Johnson (1999) benoemen dat effectief 'samenwerkend leren' vraagt om positieve onderlinge afhankelijkheid van leerlingen, waarbij de leerkracht ernaar streeft dat leerlingen elkaar aanvullen. Ook benoemen ze dat leerlingen van elkaar leren door het vaststellen van individuele verantwoordelijkheden, waarop leerlingen zichzelf en elkaar feedback geven.

Ze stellen tevens dat de leerkracht (persoonlijke) interactie tussen leerlingen stimuleert door hen te laten samenwerken waarin ze elkaar feedback geven, aanmoedigen en helpen. Tot slot stellen ze dat de leerkracht aandacht moet hebben voor het ontwikkelen van sociale en samenwerkingsvaardigheden zoals luisteren, beslissingen nemen, werk verdelen en communiceren in een groep (Goei, Kleijnen, 2009).

De leerkracht kan zich niet onttrekken aan zijn voorbeeldfunctie en daarmee zijn positie als rolmodel in de klas. Het planmatig aandragen van kennis betreffende maatschappelijke ontwikkelingen, burgerschap, discriminatie en minderheden op actieve wijze (zoals wettelijk is vastgelegd in kerndoel 34 en 38), is onlosmakelijk verbonden met de leerkracht als individu. Vanuit dit perspectief dient de leerkracht zich bewust te zijn van zijn persoonlijke visie op de samenleving, zijn mensbeeld, (geloofs)overtuiging(en), drijfveren en vooroordelen. Bovengenoemde vraagt naast kennis ook om de vaardigheid tot reflectie ofwel; "Het overdenken en kritisch beschouwen van het eigen handelen, voelen en denken met als doel om hiervan te leren en deze leerervaringen in de toekomst bewust aan te wenden"(Korthagen, 1992, pag.117). Volgens Baart (2011) schuilt er grote kracht in de ontmoeting tussen mensen en de uitwisseling van ervaringen binnen de beroepspraktijk. Reflecteren neemt hierbij een centrale plaats in (Gispen, Verheij, 2013).

Kerndoel 34 en 38

In de kerndoelen staan thema's beschreven uit de leefwereld van leerlingen die (in)direct invloed uitoefenen op de sociale veiligheid op school en die een sterke relatie kunnen hebben met pesten. Thema's zoals seksuele diversiteit, cultuur en religieuze stromingen hangen samen met ontwikkelingsdoelen voor het basisonderwijs. Het zijn ook thema's die binnen onze maatschappij leiden tot onbegrip en disacceptatie onder volwassenen waardoor kinderen (vaak onuitgesproken) normen en waarden overnemen die leiden tot discriminatie, uitsluiting en pesten, op korte of langere termijn. Als een leerkracht als rolmodel en kennisdrager wil optreden dient hij geïnformeerd te zijn over deze onderwerpen.

- Wat betreft seksuele vorming dient de leerkracht kennis te hebben over seksuele ontwikkeling en diversiteit. Ook is van belang dat de leerkracht weet welk gedrag al dan niet past bij welke leeftijd, dat hij inzicht heeft in maatschappelijke ontwikkelingen en cijfers hieromtrent en hoe hij kan bijdragen aan het beschermen van leerlingen tegen (het vertonen van) seksueel grensoverschrijdend gedrag en discriminatie.
- Wat betreft etniciteit dient de leerkracht kennis te hebben van culturen en generieke kennis te hebben over gebruiken, vieringen, gewoonten en religieuze stromingen. Ook dient de leerkracht zich bewust te zijn van zijn bevooroordeeldheid waar deze zijn neutraliteit mogelijk negatief kan beïnvloeden.
- Wat betreft sociale ontwikkeling en weerbaarheid dient de leerkracht kennis te hebben van ontwikkelingsfasen, vaardigheden die kinderen kunnen leren, conflicthantering en het vergroten van persoonlijke effectiviteit van leerlingen. Daarbij is de leerkracht *'vertrouwd met de leefwereld van basisschoolleerlingen en weet hij aansluiting te zoeken bij onderwerpen die hierbij een grote rol spelen zoals beeldvorming en sociale media'*(Nationaal expertisecentrum leerplan ontwikkeling, 2009)

Tot slot blijkt ook dat 'self-efficacy' (ofwel persoonlijke effectiviteit) van de leerkracht nodig is, om een veilige en sociale groep te vormen. Anders gezegd; de persoonlijke overtuiging van de leerkracht 'om daadwerkelijk zelf in staat te zijn een sociaal veilige groep te vormen'. Thoonen et. Al., (2011) noemen diverse publicaties waarin auteurs veronderstellen dat de persoonlijke effectiviteit van leraren direct van invloed is op de motivatie en prestaties van leerlingen. Ashton, Webb (1986) stellen dat leerkrachten die zichzelf beschouwen als persoonlijk effectief didactische en pedagogische werkwijzen gebruiken, die de onderwijspraktijk van leerlingen verbetert, waardoor leerlingen meer gemotiveerd raken.

Effectief anti-pestbeleid vanuit educatief perspectief

Om pesten aan te pakken dient de school preventieve activiteiten en interventies uit te voeren bij leerlingen, klassen en binnen de gehele school als gemeenschap. Door deze activiteiten vormt de school een preventief kader. Hierbinnen leren en oefenen leerlingen het gewenste gedrag, leren ze omgaan met grensoverschrijdend gedrag en worden regels en waarden geborgd. Dit preventieve kader vormt tevens het referentiekader waarlangs grensoverschrijdend wordt gemeten. Dit biedt leerlingen, leerkrachten en ouders een eenduidig beeld van al dan niet wenselijk gedrag op school. En hiermee wordt onderlinge samenwerking tussen deze partijen vergemakkelijkt. Ook handhaving krijgt hiermee een duidelijk en eenduidig perspectief. Iedereen weet immers wanneer de grens is overschreden, omdat duidelijk is welk gedrag we van elkaar verwachten. Discussie hierover is onnodig en een individuele leerkracht kan zich bij het handhaven van veiligheid gesteund weten doordat hij zich op dit kader kan beroepen.

Effectieve interventies

Beleid tegen pesten moet, zowel vanuit Inspectiedoeleinden, alsmede vanwege effect, schoolbreed worden doorgevoerd, zoals eerder benoemd. En interventies kunnen hierbij een sterke motor zijn. Ze kunnen pesten actief tegengaan en indirect de sociale veiligheid bevorderen. Zulke interventies kunnen zich richten op schoolniveau, klassenniveau en/of op individuele leerlingen. Als deze drie gecombineerd worden, kunnen we spreken van de 'schoolbrede' aanpak. Zoals eerder genoemd is deze aanpak het meest onderbouwd. Zo stelt Wurf (2012) dat deze werkwijze, gericht op drie niveaus, pesten het meest effectief terugdringt. Hieronder worden een beperkt aantal onderzochte interventies toegelicht die zich richten op (één of meer van) deze drie niveaus.

Interventies gericht op het schoolniveau

Waar het schoolniveau betreft zijn er een aantal veelbelovende interventies. Onderstaande interventies zijn daarbij ook bijzonder omdat ze zich richten op leerlingen als partij die pesten tegengaat en ingrijpt. Voorbeelden zijn:

- 'Mediation': leerlingen die niet bij pest-incidenten betrokken zijn, helpen betrokkenen om conflicten of structureel pestgedrag op te lossen.
- 'Befriending': Een leerling die niet pest en mogelijk zelfs rolmodel is binnen zijn 'peergroup', wordt gevraagd vrienden te zijn met een leerling die gepest wordt.
- Een leerlingenraad bedenkt, 'bottom-up', wat er tegen pesten kan worden gedaan.

Smith et. al., (2003) stellen dat deze interventies veelbelovend zijn en dat ze bij kunnen dragen aan een veilige sfeer op school, door hun positieve invloed op 'niet betrokken' leerlingen uit de peergroup. Dit blijkt echter wel vooral effect te sorteren bij jongeren en minder bij kinderen. Dat hangt waarschijnlijk samen met het feit dat deze groep minder autoriteit accepteert van hun opvoeders. Ze leren liever van elkaar (Salmivalli, 2001). De interventies lijken effectief, maar dat zij pesten tegengaan is dus nog niet bewezen (Smith, Ananiadou, Cowie, 2003). Polanin, Espelage en Pigott (2012) onderzochten ook programma's gericht op 'peergroups' en stellen dat deze interventies effectief zijn ten opzichte van scholen waar deze niet werden uitgevoerd.

Maar andere onderzoekers (Farrington, Ttofi, 2010; Flygare, Gill, Johansson, 2013) spreken dit tegen, door juist aan te tonen dat peergroup-interventies mogelijk pesten doen toenemen.

Bullying Prevention Program

De meest bekende interventie die pesten tegengaat en voorkomt is, zoals de titel stelt, het Bullying Prevention Program van Olweus. Deze interventie dateert al uit 1978 en is gebaseerd op onderzoek naar hoe pestgedrag en agressie bij jongeren ontstaan (Ruiter, Wiefferink, Buijs, 2006). De interventie is in Noorwegen ontwikkeld en daar grootschalig geïmplementeerd. Hoekstra, ter Beek, Wiefferink, Buijs (2007) stellen dat de interventie eigenlijk preventief is van opzet, maar dat de interventie ook gebruikt kan worden als er gepest wordt op school. De interventie is hierbij gericht op leerlingen van 6 tot 15 jaar.

Interessant is dat deze interventie als uitgangspunt heeft dat leerlingen 'iets' te winnen hebben bij hun pestgedrag. Denk hierbij aan aanzien, macht of 'niet zelf gepest worden'. De interventie stelt zich als doel deze winst of beloning weg te nemen, naast het wegnemen van mogelijkheden om te kunnen pesten (Hoekstra et al, 2007).

De interventie betreft alle doelgroepen. Ze krijgen informatie over wat pesten is en wat betrokkenen er tegen kunnen doen. Het is een zogenoemd schoolbreed programma, zoals eerder omschreven. De schoolbrede aanpak van het Bullying Prevention Program behelst:

School

- Een werkgroep die zich bezighoudt met coördinatie en invoering.
- Training van onderwijsprofessionals.
- Schoolregels om pesten tegen te gaan.
- Gebruik van een zogenaamd toezichtstelsel voor informele momenten zoals pauzes. (buiten)Ruimtes moeten overzichtelijk zijn en leerkrachten moeten actief toezicht houden tijdens deze informele momenten.
- Voorlichtingsbijeenkomsten voor alle ouders van school.

Klas

- Klassenregels tegen pesten (die aansluiten bij de schoolregels).
- Geregeld klassengesprekken over pesten en de sfeer op school. En kennisoverdracht over pesten en wat je kunt doen als je (ziet dat er) gepest wordt. Er zijn videospellen en rollenspellen beschikbaar die deze overdracht kunnen ondersteunen.
- Voorlichtingsbijeenkomsten voor de ouders van elke klas om de huidige en gewenste situatie te bespreken.
- 'Klasbouwers', oftewel activiteiten die de positieve sfeer versterken en samenwerking stimuleren.

Leerling

- Gesprekken met elke leerling die pest.
- Gesprekken met elke leerling die gepest wordt.
- Gesprekken met ouders van elke leerling die betrokken is bij pesten.

De effecten van het Bullying Prevention programma zijn, in Noorwegen, in twee studies geëvalueerd. Ook is er een studie uitgevoerd in de Verenigde Staten. In Noorwegen werden onderzoeken onderzoek gedaan onder 2500 leerlingen van 42 scholen voor basis- en voortgezet onderwijs. Het betrof leerlingen van 11 tot 14 jaar. De conclusie was dat lichamelijk en mondeling pesten en gepest worden afnamen. Dit effect was zelfs groter na twintig maanden. Van de jongens gaf 48% aan minder gepest te worden en na twintig maanden liep dat op tot 52%. Van de meisjes gaf 58% aan minder gepest te worden, hetgeen na twintig maanden was opgelopen tot 62%. Met betrekking tot zelf pesten gaf 16% van de jongens aan dit minder te doen, wat opliep tot 35% na twintig maanden. Bij de meisjes gaf 30% aan minder zelf te pesten en dit liep zelfs op tot 74% na twintig maanden. Verder namen antisociaal gedrag (diefstal, vandalisme) af en verbeterde het schoolklimaat (NJI, 2014). In Noorwegen werden bij het tweede onderzoek negatievere resultaten gevonden. Er werd onderzoek gedaan onder 7000 leerlingen in de leeftijd van 8 tot 16 jaar. Het betrof leerlingen van 37 scholen voor basis- en voortgezet onderwijs. Het aantal gepeste leerlingen bleek toegenomen met 44% onder de jongens en 12,5% te zijn afgenomen onder meisjes. Zelf pesten nam toe met 24% bij jongens en 14% bij meisjes (NJI, 2014).

Waarschijnlijk zijn de uitkomsten zo verschillend door verschillende (begeleidingsvorm bij de) implementatie, de onderzoeksvorm en meetmomenten. Maar helemaal duidelijk is dat niet. Tot slot vond er tussen 1997 en 1999 nog een grootschalig onderzoek plaats, in Bergen, waar ook het eerste onderzoek in Noorwegen werd gedaan. Het onderzoek betrof 3200 leerlingen in de leeftijd van 9 tot 14 jaar. Hieruit bleek dat het aantal leerlingen dat gepest werd en de groep leerlingen die zelf pestte afnamen van 21% tot 38% (Olweus, 2004).

Zoals benoemd werd deze interventie ook onderzocht in de Verenigde Staten. Daar werd het 'Bullying Prevention Program' geïmplementeerd op 107 scholen voor basis- en voortgezet onderwijs. Bij 100.000 leerlingen werd de interventie uitgevoerd, waarvan 56.000 leerlingen aan het onderzoek deelnamen. Deze leerlingen benoemden dat ze minder gepest werden en dat ze minder zelf pestten. Ook gaven meer leerlingen aan dat ze ingripen, als ze zien dat er gepest wordt. Ten opzichte van scholen die het programma voor één jaar uitvoerden, bleek dat er bij scholen die het programma twee jaar uitvoerden omvangrijker effect werd aangetoond (Schroeder et al, 2012).

KiVa anti-pestprogramma

Kärnä, Voeten, Little, Poskiparta, Kaljonen, Salmivalli (2011) stellen dat het KiVa anti-pestprogramma, ontwikkeld in Finland een vrij grondig geëvalueerd schoolbreed programma is. KiVa richt zich op (het bewerkstelligen van een afwijzende) houding van omstanders van pesten, omdat deze omstanders pesten in stand zouden houden indien ze het pesten niet afkeuren of sterker nog aanmoedigen. Het programma is ontwikkeld voor de doelgroepen '7 tot 9 jaar', '10 tot 12 jaar' en '13 tot 15 jaar'. Het

programma bestaat uit lessen over de invloed van de groep (omstanders) bij pesten, manieren om gepeste leerlingen te helpen en toewerken naar draagvlak voor het opstellen van klassenregels over pesten. Hierbij ondersteund door rollenspelen, films over pesten, computergames tegen pesten. Verder wordt er een leerkrachtenteam ingesteld dat pesten monitort en handelt als pesten vastgesteld wordt. En tot slot worden rolmodellen uit de leerling- populatie ingezet om leerlingen te steunen die gepest worden. Waar betreft toezicht krijgt ook zichtbaarheid van de leerkracht op de speelplaats aandacht. En ouders worden betrokken door voorlichting over pesten en hoe ze hiermee kunnen omgaan.

Bij het eerste evaluatieonderzoek waren 78 scholen betrokken. Scholen uit een interventie- en controlegroep werden halverwege het schooljaar en aan het eind van het schooljaar vergeleken. Leerlingen gaven aan zelf minder te pesten en dat ze minder gepest werden. Aan het eind van het schooljaar was de groep gepeste leerlingen op de interventiescholen zelfs met 30% afgenomen. Wat betreft zelf pesten was dat 17%, in vergelijking met scholen uit de controlegroep. Ook was er meer sprake van het verdedigen van medeleerlingen die gepest werden en empathie voor deze gepeste leerlingen, ten opzichte van de controlescholen.

Williford, Boulton, Noland, Little, Kärnä, Salmivalli (2011); Williford, Elledge, Boulton, DePaolis, Little, Salmivalli (2013), Kärnä, Little, Voeten, Alanen, Poskiparta, Salmivalli (2011 en 2013) verdeelden 147 scholen over een interventie- en controlegroep om te onderzoeken of het aantal gepeste leerlingen terugliep bij KiVa en of het programma leidt tot minder geïnternaliseerde problemen zoals angst en depressie. Er werd een steekproef gedaan onder 7741 leerlingen (van gemiddeld 11.2 jaar oud). Bij leerlingen die deelnamen aan het programma KiVa waren er positievere uitkomsten dan bij de controlegroep. Zo werd er een afname gerapporteerd in 'gepest worden' en werd er een afname geconstateerd op 'angst'. De onderzoekers stellen dat deze twee waarschijnlijk onderling samenhangen; minder gepest worden verbetert het zelfbeeld en geeft meer zelfvertrouwen betreffende sociale interacties, wat sociale angst kan verlagen.

Een andere studie naar KiVa (Kärnä, Little, Voeten, Alanen, Poskiparta, Salmivalli, 2013) laat zien dat pesten in de groepen 3 tot 6 (groep 5 tot en met 8 in Nederland) vermindert. In groep 7 tot 9 (klas 1,2 en 3 voortgezet onderwijs in Nederland) zijn resultaten minder duidelijk; Het effectverschil is minder groot in vergelijking met de controlegroep en effecten hangen samen met geslacht en soms ook leeftijd.

Klassikale interventies

Een interventie die wordt ingezet op klassenniveau krijgt veelal vorm door gesprekken over relatievorming en pesten. De interventie is gericht op het vergroten van bewustzijn, kennis en beeldvorming en het implementeren van regels tegen pesten. Vaak is het doel dat attitudes en groepsnormen positief veranderen en dat de persoonlijke effectiviteit toeneemt. Ter ondersteuning worden Dvd's, rollenspellen en lesboeken gebruikt. Interventies op klassenniveau zijn voornamelijk onderzocht vanuit de schoolbrede aanpak (Smith et al, 2003).

Onderzoek naar tien studies van Vreeman et. Al., (2007) laat zien groepsinterventies niet per definitie pesten terugdringen. Vooral als deze op zichzelf staan. Soms werd zelfs een toename gerapporteerd. Zes van de tien onderzoeken lieten geen duidelijke terugloop zien in pesten. Bij drie andere studies was wel afname zichtbaar, maar ook dat was niet altijd positief. Zo vonden Baldry en Farrington (2004) een afname onder oudere leerlingen (14-16 jaar) dat gepest werd, maar een toename onder jongere leerlingen (10-14 jaar).

Individuele interventies

Er zijn meer vormen van individuele interventies om pesten tegen te gaan. Zo is er een assertiviteitstraining voor kinderen en jongeren die zelf (risico lopen om) gepest (te) worden. Dit soort trainingen is erop gericht kinderen en jongeren te leren om assertief te reageren, zonder agressief te zijn. Deze training lijkt positief bij te dragen aan het versterken van deze groep en daarmee het terugdringen van pestproblematiek omtrent deze kinderen en jongeren (Smith et al, 2003). Barbero et. al., (2012) concluderen ook dat programma's het meest effectief lijken, als ze gericht zijn op het tegengaan van pesten door het ontwikkelen van sociale vaardigheden en als deze programma's nastreven, dat leerlingen hun overtuigingen over en hun houding naar leeftijdsgenoten of onderwerpen bijstellen.

Vreeman et. al., (2007) nemen ook nog andere studies onder de loep, gericht op groepsgerichte sociale vaardigheidstraining voor pesters en 'gepesten', om te onderzoeken of deze effectief bijdragen. Twee van deze interventies beoogden agressieve leerlingen te ondersteunen en twee interventies richtten zich op leerlingen die gepest werden. Van genoemde interventies richtten zich drie interventies op

leerlingen, van groep 6 tot groep 8. Eén interventie beoogde jongere leerlingen (groep 3). Opvallend was dat alleen bij de interventie gericht op jongere leerlingen effect werd gesorteerd (Vreeman et al, 2007).

Tot nu toe is niet bewezen dat interventies met als doel het optimaliseren van sociale vaardigheden, beheersing van agressie of woede en verbeteren van zelfvertrouwen of gevoelens van empathie voor het slachtoffer, positieve effecten kunnen hebben op jeugdigen die pesten.

Wel onderzocht Sahin (2012) het effect van empathietraining in relatie tot het terugdringen van pesten bij leerlingen in klas 6 (groep 7 in Nederland) in Turkije. Er namen 38 leerlingen deel aan het onderzoek die zelf ook pestgedrag vertoonden. 19 leerlingen van deze groep volgden de empathietraining (experimentele groep) en 19 leerlingen kregen geen specifieke training (controlegroep). Beide groepen kregen 11 weken lang, één keer per week training. De resultaten laten zien dat leerlingen die deelnamen aan de empathietraining, minder pesten. Verder liet deze groep, significant meer empathisch gedrag zien na afloop van de training, zelfs nog na 60 dagen. Dat de onderzochte groep klein is, maakt de resultaten echter maar beperkt bruikbaar.

'No Blame'

In 'No Blame' wordt er steeds een groep samengesteld met daarin pester(s), gepesten, zijn of haar vrienden en 'toeschouwers'. Ze krijgen vervolgens de opdracht het probleem samen op te lossen (Vandebosch, 2006). Onderzoek van twee jaar toonde aan dat deze aanpak direct succesvol was bij 80% van de situaties omtrent pesten. Verder was bij 14% van de pestgevallen die hierna overbleven, de aanpak succesvol op langere termijn. Slechts 6% van de pestproblemen bleef na de 'No Blame' bestaan (Smith et al., 2003). Er is echter grootschaliger onderzoek nodig om hiervan definitief effect vast te stellen.

'Community conferencing' of gemeenschapsoverleg

Deze aanpak lijkt op de 'No Blame' aanpak. Leerlingen die bij een pestconflict betrokken zijn, worden samengebracht. Zowel de pester als de gepeste krijgen een steunend netwerk in de vorm van vrienden, familie of andere personen. Vervolgens wordt de pester geconfronteerd met zijn daden en de gevolgen hiervan. Daarop krijgt de pester de kans om zijn excuses aan te bieden. Hierna wordt wat gebeurd is, als afgesloten beschouwd. Een 'pilot' in Australië liet zien dat deelnemers zeer tevreden waren en dat genomen besluiten werden nageleefd (Smith et al, 2003).

Metten is weten

Door sociale veiligheid en pesten te monitoren krijgt men inzicht in de huidige stand van zaken. Hiermee kan bekeken worden hoe klassen zich onderling verhouden en krijgt men een beeld van pesten in de school. Het gemeten beeld kan verder geobjectiveerd worden door het gebruik van landelijke cijfers. Monitoring geeft hiermee niet alleen een indicatie van de huidige sociale veiligheid op school, het biedt ook een referentiekader waar deze wordt vergeleken met andere scholen. En via deze weg kan monitoring hiermee verwachtingen temperen en bestaande pestproblematiek in het juiste perspectief plaatsen. Zo blijkt uit internationaal vergelijkend onderzoek van HBSC, omtrent gezondheid en welzijn van jongeren dat 10% van de basisschoolleerlingen en meer dan 6% van de leerlingen voortgezet onderwijs gedurende de afgelopen maand regelmatig gepest is. Zo'n 6% en 7% gaven zelf aan vaak te pesten (Roos, de., 2010). Als we deze data vergelijken met 40 andere landen, dan zijn deze percentages laag te noemen. Jeugdigen die in Nederland les krijgen benoemen dat ze minder vaak pesten en ook dat ze minder vaak gepest worden, in vergelijking met jeugdigen in andere landen (Currie et al., 2012). Deze informatie kan een neutraliserend effect hebben in reactie op de maatschappelijke tendens omtrent "de toename van en groteske vormen die pesten in Nederland aanneemt". Maar natuurlijk moet monitoring nooit als doel hebben om pesten te bagatelliseren. Het biedt inzicht in veiligheid op school, biedt concrete informatie over klassen en situaties waar de veiligheid in het geding is en geeft houvast ten behoeve van het bijstellen van beleid om veiligheid te verbeteren. (Ministerie van OCW, 2014)

Om monitoring effectief uit te voeren is het belangrijk dat de scholen een kwalitatief goed meetinstrument gebruiken (mogelijk als onderdeel van een interventie), om zo te komen tot valide uitkomsten. Een instrument is bij voorkeur gecertificeerd zijn door Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN). Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld Zien!, SCOL en het leerlingvolgsysteem van de Kanjertraining. Zo'n meetinstrument moet inzichtelijk maken: hoe sociale en fysieke veiligheid op school ervaren wordt, of er sprake is van pesten, geweld, discriminatie e.d., en of leerlingen zich prettig en welkom voelen op school. Het instrument moet (zoals COTAN stelt) gestandaardiseerd zijn, waardoor gegevens vergeleken en gecumuleerd kunnen worden. Het instrument dient minimaal één

keer per schooljaar te worden afgenomen onder een representatief deel van de leerling populatie (doch in ieder geval in groep 7 en 8). In het kader van toezicht zal de Onderwijsinspectie hiervoor voorwaarden uitwerken, in afstemming met het werkveld. De Onderwijsinspectie zal gegevens uit de jaarlijkse monitoring verzamelen om daadwerkelijk vast te stellen dat de sociale veiligheid van leerlingen op kwalitatief goede wijze is gewaarborgd. Op die manier kan de inspectie risico's tijdig signaleren, (eventuele) verbeteringen volgen en als scholen geen maatregelen treffen, in gesprek gaan. (Cotan, Z.D.; Ministerie van OCW, 2014; School en veiligheid, Z.D.).

Leerlingenzorg

Zorgleerlingen vormen een kwetsbare groep waar het pesten betreft. Vaak spelen bij deze leerlingen een complexe thuissituatie en/of leer- en gedragsproblemen een rol, bij hun zorg. Voor deze leerlingen worden ondersteuning in de vorm van leermogelijkheden en –omgeving zo optimaal mogelijk georganiseerd door leerlingbegeleiders (IB-er/RT-er/Gedragscoach). De indruk bestaat dat zorgleerlingen een groter risico lopen om gepest te worden op school (Rooijen, 2012). Omdat zorgleerlingen vaker een matig zelfbeeld hebben, is dit extra zorgelijk. Zoals eerder beschreven kan pesten negatieve effecten hebben. Op korte en op langere termijn kunnen pester, gepeste en omstanders schade oplopen wat weer kan leiden tot emotionele- en gedragsproblemen. Onderzoek van de Onderwijsinspectie (2012) naar leerlingen met een autismespectrumstoornis (ASS) toont aan dat er bij ASS-leerlingen die verwezen worden naar schooltype cluster 4, ook vaak een eind komt aan soms langdurige pestervaringen (Ministerie van OCW, 2014).

Vormen van monitoring

Incidentenregistratie

De meest 'aandacht vragende' vorm van monitoring, is de curatieve vorm. Hierbij richten we ons op 'wat misgaat', ook wel incidentenregistratie genoemd. Te denken valt aan gebeurtenissen omtrent pesten, klachten van ouders of leerkrachten en vastgestelde problemen in het groepsklimaat van een specifieke klas. Hierbij komt de veiligheid in het geding en moet er acuut of binnen redelijke termijn worden gehandeld. Deze incidentenregistratie geeft een duidelijk beeld van de huidige (urgente) situatie binnen de school. Aard, aantal en omvang van incidenten geven een indicatie van de huidige ervaren veiligheid. Toch kan niet zonder meer op incidentenregistratie worden geleund. Want wat als ouders, leerkrachten en leerlingen niet weten waar ze hun zorgen kunnen melden? Communicatie hierover is dus wenselijk, naast centrale registratie en het geregeld analyseren van hiervan, om het systeem optimaal te laten werken. Het moet betrokkenen dus duidelijk zijn welke incidenten gemeld kunnen worden en waar en hoe ze incidenten kunnen melden. Tot slot moeten incidenten niet alleen centraal geregistreerd, maar ook centraal gemeld worden. Bij voorkeur bij één vast aanspreekpunt in de school. Dit maakt eenduidige registratie makkelijker en maakt ook duidelijk wie verantwoordelijk is voor vervolgstappen. Hiervoor is een procedure wenselijk en deze dient duidelijk vermeld te zijn in de schoolgids en op digitale informatiedragers. (School en veiligheid, Z.D.)

Zelfregulerend anti-pestbeleid

Effectief anti-pestbeleid vraagt om een cyclisch systeem dat zichzelf reguleert. "De afspraken rondom veiligheid moeten leven binnen de school, in praktijk worden gebracht, effectief zijn en deel uitmaken van het pedagogisch beleid van de school" (Onderwijsinspectie, 2014). De 'Plan-Do-Check-Act-cirkel' (ook PDCA-cirkel genoemd) is een hulpmiddel dat ingezet wordt binnen organisaties die belang hechten aan kwalitatieve ontwikkeling en probleemoplossing. De cirkel is ontwikkeld door William Edwards Deming en beschrijft vier stappen die wenselijk zijn bij verbeteringen in organisaties. Het cyclische element zorgt dat de kwaliteitsverbetering steeds aandacht blijft krijgen. De indeling van de PDCA-cirkel komt voort uit het wetenschappelijke proces, zoals dat door Francis Bacon in 1620 werd geformuleerd (Bacon, 2015).

PDCA toegelicht

PLAN: schrijf anti-pestbeleid op basis van gesignaleerde knelpunten en ontwikkelingsbehoeften. Stel hierbij SMART-doelstellingen op, die toetsbaar zijn.

DO: Voer beoogd beleid uit en streef gestelde doelen na.

CHECK: Monitor de resultaten die zijn nagestreefd en vergelijk uitkomsten met de oude situatie.

ACT: Hervorm anti-pestbeleid op basis van (al dan niet) behaalde doelstellingen (bij Check) en nieuwe ontwikkelingen en begin opnieuw.

Preventieve monitoring

Deze vorm van monitoring krijgt vorm door gestandaardiseerde vragen die leerlingen (uit in ieder geval groep 7 en 8) krijgen voorgelegd op (minimaal) jaarlijkse basis. Deze vorm is doorgaans minder urgent en biedt meer perspectief, omdat deze vorm streeft naar een objectiever beeld van de veiligheid op school en het vroegtijdig signaleren van knelpunten. Omdat deze vorm klassikaal plaatsvindt kunnen vanuit de vorm ook klassikale (meerjaren)trends en veranderingen worden vastgesteld. Daarbij kunnen ook gedragingen van een individuele leerling of klachten van ouders over leerkrachten of leerlingen, worden afgewogen tegen een klassengemiddelde. Deze vorm is dus informatiever en constructiever van aard.

Instrumenten

Voor het meten van pesten bestaan instrumenten voor zelfrapportage, instrumenten voor 'peer' nominatie (aanwijzing door groepsgenoten) en instrumenten voor rapportage door leerkrachten. Nederlandstalige instrumenten zijn er echter niet. En ook in het buitenland zijn er nauwelijks specifieke instrumenten om na te gaan, of een leerling pest of gepest wordt (Griffin, Gross, 2004).

Zelfrapportage

Het afnemen van vragenlijsten bij leerlingen geeft een indicatie van de 'door hen ervaren mate van (on)veiligheid' en geeft inhoudelijke informatie over plaats, aard en omvang van mogelijk bestaand pestgedrag. Deze vorm van zelfrapportage draagt bij aan, eerder benoemde, zelfregulering van het anti-pestbeleid (in de vorm van de PDCA-cirkel). Een nadeel van deze vorm van zelfrapportage kan zijn dat leerlingen geneigd kunnen zijn om sociaal wenselijk te antwoorden of dat leerlingen slecht in staat blijken tot zelfreflectie, wat voor zelfrapportage van belang is bij bijvoorbeeld 'het eigen aandeel' bij het pesten van anderen. (NJI, 2014)

Een voorbeeld van een zelfrapportage instrument is de 'Bully/Victim Questionnaire' (Olweus, 1986; 1996)

De 'Bully and Victim Questionnaire' bestaat uit 36 vragen voor leerlingen. Leerlingen worden in de vragenlijst bevestigd naar hun pestervaringen. Zowel de pester (bully) als de gepeste (victim) worden bevestigd. De antwoorden op de vragen worden geïnterpreteerd aan, door hen zelf benoemde, geïnternaliseerde problematiek zoals matig zelfbeeld en depressie, om een indicatie te krijgen van de schade die het bevestigde individu oploopt. In hun onderzoek maken Solberg en Olweus afwegingen omtrent de validiteit van de vragenlijst en bediscussieerden ze de afkapwaarden. Ze vragen ze zich af of het verzamelen van antwoorden in de vorm van 'meerkeuze' niet suggestief is ('method of choice') en op welk punt de afkapwaarde een pestprobleem (in relatie tot internalisatie) zo zwaarwegend is, dat hiermee een individu schade wordt berokkend. Met andere woorden wanneer een vragenlijst pestproblematiek aan dient te wijzen als zorgelijk. (Olweus, 1986; 1996);

'Peer' nominatie

In dit instrument wijzen groepsgenoten elkaar aan (Crick, Grotpeter, 1995). Het instrument is geschikt voor leerlingen van 9-12 jaar. Leerlingen kiezen drie klasgenoten uit een lijst die het meest voldoen aan een aangegeven omschrijving. Een voorbeelden hiervan zijn vragen over 'wie leerlingen uit de klas het aardigste of juist het gemeenst vinden'. Van Peer geeft hierbij als nadeel aan dat bij nominatie groepsdruk en recente gebeurtenissen (zoals een gevecht, ruzie en de komst van een nieuwe leerling) kunnen meewegen, bij het geven van antwoorden. Op die manier wordt vooral een actueel beeld van de groep zichtbaar en geen trend of structureel probleem.

Een veel bekender middel is het sociogram. Via deze weg wordt inzicht verkregen in de structuur van de groep. Populaire en minder populaire leerlingen en 'einzegänger', kunnen zichtbaar gemaakt worden door de groepsdynamiek in kaart te brengen. Dat kan door leerlingen te vragen wie hun beste vriend(inn)en zijn in de klas en met wie ze liever niet omgaan. Door de dynamiek vervolgens schematisch weer te geven wordt duidelijk wie verbonden zijn en wie alleen staat. Vanuit dit punt kan het gesprek met een klas gevoerd worden en kunnen situaties worden (h)erkend, om te werken aan relatievorming.

Rapportage door leerkrachten

In veel leerlingvolgsystemen worden leerkrachten gevraagd om een observatie in te vullen aan de hand van vragenlijsten. Deze vorm van monitoring kan wenselijk zijn om aanvullende informatie te verkrijgen over leerlingengedrag dat ook waarneembaar is. Het sluit echter niet uit dat er ook onzichtbaar leerlingengedrag invloed uitoefent in de groep. De 'Agressive Behavior-Teacher Checklist' (Dodge, Coie, 1987) is zo'n vragenlijst. De uitkomst van soortgelijke vragenlijsten hangt echter in grote mate

samen met het zicht dat de leerkracht op de groep en de groepsdynamiek heeft. Positief gesteld kan een leerkracht knelpunten herkennen door de gestandaardiseerde vragenlijsten in te vullen. Ze dwingen de leerkracht bijvoorbeeld alle leerlingen te beschouwen en maken hem bewust van 'blind spots', die hij heeft ten aanzien van specifieke leerlingen. Anderzijds kan het ook stigmatiserend werken. De perceptie van de leerkracht stuurt zijn waarneming. Elke leerkracht bekijkt leerlingen vanuit een bepaald (al dan niet gestigmatiseerd) perspectief. Daarbij hangt de opbrengst ook af van zijn motivatie, betrokkenheid en van zijn bereidheid om in te grijpen (al dan niet tegengewerkt door werkdruk). Tot slot wordt er vaak gepest buiten het zicht van de leerkracht. En het kan voor zowel pester en gepeste belangrijk zijn om het pesten verborgen te houden voor de leerkracht.

Effectief anti-pestbeleid vanuit wettelijk perspectief

Vanaf 1 augustus 2015 hebben scholen een wettelijke inspanningsverplichting om een sociaal veilige schoolomgeving te realiseren. Hierbij zijn, zoals eerder genoemd, drie elementen verplicht gesteld, die hierna verder worden toegelicht, te weten:

De expliciete verantwoordelijkheid voor het voeren van beleid omtrent sociale veiligheid.

Verplichte monitoring van de veiligheidsbeleving van leerlingen.

Een vast aanspreekpunt voor leerlingen en ouders en coördinatie van het anti-pestbeleid.

Expliciete verantwoordelijkheid

Het opleggen van expliciete verantwoordelijkheid houdt in dat de reeds eerder opgelegde impliciete verantwoordelijkheid voor sociale veiligheid, nu geëxpliciteerd moet worden. Het beleid moet aantoonbaar zijn en de Onderwijsinspectie is hiermee ook in de positie gebracht om handhavend op te treden.

Verplichte monitoring

Hoewel monitoring van de veiligheidsbeleving van leerlingen al op veel scholen werd uitgevoerd, was deze vrijblijvend. Veel scholen gebruiken hiervoor een leerlingvolgsysteem. Soms is dat gekoppeld aan een methode zoals de Kanjertraining, maar er zijn ook op zichzelf staande leerlingvolgsystemen zoals 'Zien' of 'SCOL'. Het delen van resultaten met de Onderwijsinspectie was niet verplicht, waardoor vrijwel alleen ernstige signalen bekend waren, omdat deze wel al eerder gemeld moesten worden. De gewijzigde wetgeving stelt dat jaarlijkse monitoring nu verplicht is, middels een instrument dat een actueel en representatief beeld geeft van de ervaren sociale veiligheid op school en daarmee de uitwerking van beleid omtrent sociale veiligheid (indien aanwezig). De verplichte monitoring richt zich momenteel nog op groep 7 en 8. Hiernaast beoordeelt de Onderwijsinspectie de inspanning van de school omtrent monitoring. Kortom: er wordt bekeken of de school zich afdoende heeft ingezet om beleid te intensiveren of bij te sturen naar aanleiding van de resultaten van deze monitoring in groep 7 en 8. De Onderwijsinspectie stelt op haar website: "De afspraken rondom veiligheid moeten leven binnen de school, in praktijk worden gebracht, effectief zijn en deel uitmaken van het pedagogisch beleid van de school." (Onderwijsinspectie, 2014)

Centrale coördinatie van schoolbreed beleid

Omdat het onderwerp sociale veiligheid zo veelomvattend is en verbonden is met ouders, leerlingen, onderwijsprofessionals en het curriculum, is schoolbreed beleid nodig, dat centraal wordt gecoördineerd. In schoolbreed beleid worden doelstellingen van de school geformuleerd om pesten tegen te gaan. Daarbij moet school toelichten, hoe deze doelen bereikt worden. Schoolbreed beleid is een belangrijk onderdeel van de schoolbrede aanpak (Smith et al., 2003). Smith benoemt dat bij de schoolbrede aanpak beleid en interventies inspelen op individuele leerlingen, klassen, leerkrachten en de school, als geheel.

De wet stelt dat een centraal persoon dit beleid moet coördineren. Deze persoon borgt preventieve leerlijnen zowel in beleid, als in regels en educatie en zorgt dat er jaarlijks monitoring wordt uitgevoerd. Tevens zorgt deze coördinator dat het onderwerp levend gehouden wordt, door de dialoog hieromtrent op gang te houden tussen alle betrokkenen. Deze taak is veelomvattend en tegelijk onontbeerlijk, omdat actief beleid snel kan veranderen in slapend beleid 'als er niets aan de hand lijkt te zijn'. En juist omdat pesten een geleidelijk en vaak subtiel proces is, vraagt de aanpak om alertheid en draagvlak. Om die reden zal de coördinator zich moeten laten informeren door een vast aanspreekpunt voor ouders (hieronder uitgewerkt) en regelmatig moeten controleren of beleid actief uitgedragen en uitgevoerd wordt. Ook zal hij uitkomsten van jaarlijkse monitoring en signalen die hieruit voortkomen moeten afstemmen, met directie en het aanspreekpunt voor ouders en leerlingen. Zo kan, indien nodig, gekomen worden tot beleidsaanpassingen of intensivering van elementen van huidig anti-pestbeleid.

Ondersteuning bij onveiligheid

Veel scholen hadden al een (interne en/of externe) vertrouwenspersoon als aanspreekpunt, ook wel contactpersoon genoemd. Nu is er verplicht gesteld dat scholen een vast aanspreekpunt hebben voor leerlingen en ouders omtrent sociale veiligheid, waaronder pesten. Deze rol kan desgewenst worden belegd bij de vertrouwenspersoon, maar het kan ook een nieuwe taak voor een ander persoon zijn. Leerlingen en ouders, die knelpunten ervaren omtrent sociale veiligheid, kunnen (naast standaard aanspreekpunten zoals de leerkracht en directie) in gesprek gaan met deze persoon in de school. Deze persoon heeft een taak omtrent advies en monitoring. Signalen vanuit ouders en leerlingen, kunnen door deze persoon worden verzameld en (indien wenselijk geanonimiseerd) worden voorgelegd, aan directie en de coördinator sociale veiligheid. Ook kan dit aanspreekpunt ouders en leerlingen adviseren over te nemen stappen.

Om te zorgen dat ouders en leerlingen die onveilige situaties tegenkomen of ervaren, vroegtijdig in gesprek gaan, moet duidelijk zijn waar ze terecht kunnen. Dit voorkomt escalatie en gaat onrust binnen de school tegen. Het is belangrijk dat informatie over deze vorm van ondersteuning actief en laagdrempelig bekend gemaakt wordt. Onderzoeken naar werkzame bestanddelen om pesten tegen te gaan, tonen een positief verband aan, tussen de aanpak en de moeite die de school neemt om de aanpak effectief te maken (Smith et al., 2003, Smith et al., 2005). Om informatie over dit aanspraakpunt voor ouders en het beoogde anti-pestbeleid zo optimaal mogelijk over te brengen, is wenselijk dat schoolprofessionals deze informatie delen in persoonlijk contact met betrokkenen. Hierbij valt te denken aan informatieavonden, voorlichtingsmomenten, maar ook aan klassenbezoeken en voorlichtingslessen. Farrington en Ttofi (2010) onderzochten welke bestanddelen van anti-pestbeleid werkzaam zijn in een 'review en meta-analyse' van 44 anti-pestprogramma's. Elementen die pesten het sterkste tegengingen zijn oudertrainingen en ouderbijeenkomsten, zoals voorlichtingsbijeenkomsten en (schoolbrede) bijeenkomsten over pesten.

Conclusie

Swearer en anderen (2010) stellen dat pesten een wereldwijde uitdaging is. Ongeveer 15% van de leerlingen in het basisonderwijs wordt gepest. En als kinderen en jongeren gepest worden kan dat verschillende negatieve gevolgen hebben, zoals eenzaamheid, gebrek aan zelfvertrouwen, wantrouwen in anderen, of zelfs depressiviteit (Salmivalli, Peets, 2009). Onderzoek toont aan dat niet alleen slachtoffers problemen kunnen krijgen. Nansel en anderen (2004) geven aan dat ook kinderen en jongeren die zelf pesten, problemen krijgen. Deze kinderen en jongeren blijven vaak macht of fysieke dreiging gebruiken om iets te bereiken, omdat ze niet hebben geleerd om te onderhandelen met empathie voor de ander. Pesten geeft hen ook meer kans op problemen als ze ouder zijn, zoals het plegen van een strafbaar feit. Maar daar blijft het niet bij. Ook leeftijdsgenoten van slachtoffers en pesters kunnen problemen krijgen door pesten; het pesten vindt dichtbij plaats, waardoor het invloed heeft op het gevoel van (sociale en fysieke) veiligheid (Nishina, Juvonen, 2005). Tot slot heeft pesten volgens Espelage en anderen (2013) zelfs impact op leraren. Als het onderwijs pesten wil aanpakken is het belangrijk dat professionals bovengenoemde erkennen, waarmee ze de impact van pesten onderschrijven. Pesten heeft grote invloed op de schoolpopulatie. Leraren moeten daarom samenwerken met alle betrokkenen (zoals ouders, leerlingen en hulpverleners) om pesten tegen te gaan.

Dat het probleem omvangrijk is en grote schade en onrust veroorzaakt wordt onderbouwd door de nieuwe wetgeving die hiervoor is vastgesteld. Deze verplicht scholen om sociale veiligheid te bevorderen en de Onderwijsinspectie heeft de opdracht gekregen handhavend op te treden.

Het bevorderen van sociale veiligheid en daarmee ook terugdringen van pesten dient zo effectief mogelijk te worden aangepakt. Er wordt momenteel onderzoek gedaan naar effectieve methoden in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Dit gebeurt door een onafhankelijke commissie samengesteld door Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Er zijn momenteel geen interventies vastgesteld die per definitie zijn goedgekeurd. Wel zijn er interventies vastgesteld die 'waarschijnlijk' pesten tegengaan en of voorkomen. Deze interventies zijn veelbelovend op basis van reeds uitgevoerde onderzoeken. Toch kan momenteel geen enkel onderzoek onomstotelijk vaststellen welke methode effectief is. Dat komt door conditieverschillen tussen onderzoekssituaties, maar ook door verschil in onderzoeksvorm, duur en bijvoorbeeld het ontbreken van controlegroepen. Ook de implementatie van interventies verschilt nogal. Het internationaal vergelijken van onderzoeken is bijvoorbeeld niet of nauwelijks mogelijk, doordat interventies worden aangepast. Het kan zijn dat religieuze of culturele waarden bijvoorbeeld vragen om aanpassing, of een andere nadruk bij het

gebruik, maar er kunnen er zaken zijn toegevoegd of weggelaten (Vreeman et al., 2007; Smith et al., 2004).

Tot slot is er sprake van zogenoemde 'sensibilisatie'. Elke interventie die in een school wordt geïmplementeerd verhoogt het bewustzijn van leerlingen rondom pesten, met als gevolg dat ze opmerkzamer worden omtrent (hun eigen) pestgedrag. Daardoor kunnen ze pesten vaker gaan rapporteren. Er ontstaat als het ware bewustwording omtrent 'wat pesten inhoud en wanneer het plaatsvindt'. Hierdoor kan een toename in pestincidenten worden vastgesteld, terwijl er eigenlijk sprake is van een toename in opmerkzaamheid van bestaand pestgedrag en kennis over pesten (Smith et al., 2003).

Wat werkt tegen pesten?

We weten dus zeker dat er momenteel niet vast te stellen is, welke interventies onomstotelijk effectief zijn. Het is echter wel zo dat we kunnen stellen dat verschillende studies, overeenkomstige werkzame elementen aanwijzen die pesten terugdringen. Zo dragen uitvoering van interventies in oorspronkelijke vorm en de duur van uitvoering positief bij, zo stellen Smith en anderen (2003). De meest positieve uitkomst hieromtrent was van een interventie die al vier jaar werd uitgevoerd. De elementen duur en intensiteit van een programma blijken significant geassocieerd te worden met een afname in pesten. Verder werken programma's gebaseerd op de interventie van Olweus het beste. Daarnaast lijkt er ook samenhang te bestaan tussen de tijdsinvestering die scholen zelf doen en effect. Verschillende onderzoeken tonen hieromtrent een positieve relatie aan (Smith et al., 2003, Smith et al., 2005). En ook onderzoek van Flygare, Gill en Johansson (2013) bevestigde dit. Onderzoek van Roede en Felix (2009), in ons eigen land, maakte inzichtelijk op welke wijze scholen pesten terug proberen te dringen middels het gebruik van methoden en programma's. Hieruit kwam voornamelijk naar voren dat goede communicatie tussen alle betrokkenen cruciaal is. Het betreft communicatie tussen leerkrachten en leerlingen, leerkrachten en leerlingen onderling en ouders. Hierbij is het van belang dat onderling contact laagdrempelig kan ontstaan doordat betrokkenen elkaar kennen. En er moet ruimte bestaan binnen deze 'relatie' om met elkaar te praten over pesten, indien dit speelt. Als we de uitkomsten van deze twee onderzoeken samenvoegen krijgen we een lijst met (waarschijnlijk effectieve) elementen. Bijna altijd bestaat er een onderling verband tussen de elementen onderling, zodat ze elkaar versterken. Om dit met zekerheid te kunnen vaststellen, is echter meer onderzoek wenselijk.

De elementen die het meest verbonden waren met een afname van pesten, zijn:

- Goede communicatie zowel tussen professionals onderling, als naar ouders en leerlingen.
- De duur en intensiteit van het programma voor leerlingen en leerkrachten.
- Disciplinerende methoden.
- Monitoren van veiligheid, documentatie van pestincidenten en evalueren.
- Toezicht op het schoolplein en andere vrije (speel)situaties.
- Een speciaal team waarin leerkrachten, leerlingen en eventueel externe professionals samenwerken, om pesten te stoppen.
- Training voor leerkrachten omtrent pesten.
- Oudertraining en bijeenkomsten voor ouders omtrent pesten.
- Activiteiten gericht op het opbouwen van een relatie tussen leerlingen.
- Video's die worden getoond om leerlingen meer inzicht te geven in (de uitwerking) van pesten.
- Actieve participatie van leerlingen bij de preventie van pesten.
- Begeleiding van leerlingen die gepest worden.
- Begeleiding voor pesters.

Al 2: Werkwijze Veilig Thuis⁶.

NB: Vanaf 1 januari 2015 valt het AMK (advies en meldpunt kindermishandeling) onder Veilig Thuis. Veilig thuis is de overkoepelende naam voor het Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (AMHK). In dit plan zal de naam 'Veilig Thuis' gebruikt worden.

Als bij twijfel over de veiligheid van een leerling na confrontatiegesprek(ken) met ouder(s) blijkt dat zij de aangeboden hulp niet accepteren, of als getwijfeld wordt of de leerling voldoende tegen het risico van geweld kan worden beschermd, kan de school tot een melding bij Veilig Thuis overgaan.

Let op: Een melding wordt pas gedaan als ouders géén (externe) ondersteuning accepteren en de situatie van de leerling niet verbetert. De Meldcode heeft niet als doel het doen van een melding. Het ondernemen van actie en accepteren van hulp vanuit ouders is het uitgangspunt en vormt het belangrijkste doel!

Het doen van een melding is de allerlaatste actie als ouders echt niet meewerken. Veilig Thuis maakt dan een taxatie van het gevaar en het risico op korte en lange termijn.

De melding

Na een melding neemt Veilig Thuis de regie voor de aanpak van de gemelde situatie over van de melder. School blijft, ook bij een melding, verantwoordelijk voor de ondersteuning en hulpverlening die zij, conform wet- en regelgeving en professionele richtlijnen, verplicht zijn te blijven bieden. Dus zij blijven signaleren en doen, zo nodig, opnieuw een melding.

Na het doen van een melding neemt Veilig Thuis binnen vijf werkdagen een besluit over welke vervolgstappen gezet moeten worden. Indien Veilig Thuis besluit tot het doen van onderzoek, dan gaat zij informatie verzamelen bij de melder (en andere relevante partijen). Het opgebouwde dossier vormt de basis van de melding.

In het meldingsgesprek wordt door Veilig Thuis toegelicht dat het belangrijk is dat de melder zelf de betrokkenen inlicht over de melding, behalve als de veiligheid van de melder, kind of gezin, door de melding in het geding komt, of de vertrouwensrelatie op het spel staat. Tevens wordt de Wet Meldcode en het beroepsgeheim van professionals besproken.

Meldrecht

Indien ouders (of kinderen boven de 12 jaar) bezwaar maken tegen een melding, kan de melder een conflict van plichten ervaren. De geheimhoudingsplicht botst immers met de zorgplicht. De melder kan dan een beroep doen op overmacht en gebruik maken van het genoemde meldrecht binnen de Wet Meldcode. De melder dient dit beroep op overmacht te beargumenteren en te documenteren, zowel in het dossier als richting ouders en leerlingen.

School als informant van Veilig Thuis

In het kader van onderzoek naar de situatie kan Veilig Thuis de school benaderen met de vraag om informatie. Dat kan een leerkracht, intern begeleider of een andere professional van school zijn. De informatie wordt gebruikt voor rapportages en bepaling welke hulp nodig is.

In principe heeft Veilig Thuis voorafgaand aan het bevragen van de school om instemming gevraagd aan ouders/verzorgers. Indien er geen instemming is gegeven, informeert Veilig Thuis de school over zijn recht om, ondanks hun beroepsgeheim, ook zonder instemming van betrokkenen informatie aan Veilig Thuis te verstrekken.

De school kan mondeling, telefonisch en ook schriftelijk om informatie worden gevraagd. Dit laatste gebeurt met een standaardvragenlijst. Bij mondelinge of telefonisch informatieverstrekking stuurt Veilig Thuis het verslag van het gesprek op naar de professional om de inhoud te laten accorderen. In het dossier wordt opgenomen of de informatie al dan niet geaccordeerd is door de informant.

⁶ www.vooreenveiligthuis.nl

Besluitvorming Veilig Thuis over te zetten stappen

Binnen vijf werkdagen na de melding besluit Veilig Thuis wie verantwoordelijk wordt gemaakt voor het zetten van de vervolgstappen. De mogelijkheden zijn:

- overdracht naar het lokale veld;
- overdracht naar een reeds betrokken professional of instelling;
- overdracht naar een multidisciplinair team zoals bijv. een Jeugd- en Gezinsteam, Sociaal Wijkteam;
- Veilig Thuis doet zelf onderzoek.

Er zijn geen vervolgstappen nodig als:

- de melding wordt omgezet in een advies;
- de bemoeienis van Veilig Thuis direct beëindigd kan worden, bijv. als er geen sprake is van een redelijk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

Indien Veilig Thuis zelf onderzoek heeft gedaan zijn er drie mogelijkheden:

1. Het vermoeden wordt weerlegd

Veilig Thuis zal:

- het dossier sluiten;
- betrokkenen wijzen op de mogelijkheid een verzoek in te dienen tot vernietiging van het dossier;
- de melder en alle professionals met wie in het kader van het onderzoek contact is gelegd informeren over de resultaten van het onderzoek.

2. Het vermoeden is niet bevestigd:

Veilig Thuis zal:

- overwegen of desondanks hulp nodig is en betrokkenen daarnaar verwijzen;
- het besluit nemen om al dan niet een monitoring uit te voeren;
- vaststellen op welke termijn, bij wie en op welke manier monitoring zal worden uitgevoerd;
- het dossier sluiten;
- de melder en alle professionals met wie in het kader van het onderzoek contact is gelegd informeren over de resultaten van het onderzoek.

3. Het vermoeden is bevestigd

Veilig Thuis besluit naar aanleiding van het onderzoek waarin het vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigd is:

- welke ondersteuning, hulp, behandeling of maatregelen nodig zijn om te komen tot duurzame veiligheid en tot herstel;
- bij welke van de volgende partijen de verantwoordelijkheid wordt belegd voor het uitvoeren van de vervolgstappen:
 - het lokale veld;
 - een multidisciplinair team, zoals bijv. een Jeugd- en Gezinsteam;
 - reeds betrokken professional of instelling;
 - Veilig Thuis in het geval besloten is tot het doen van een Verzoek tot Onderzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming.

Informerende van de melder en het netwerk

De melder wordt geïnformeerd over hetgeen er met de melding is gedaan. Er worden tijdens het eerste contact tussen Veilig Thuis en de melders afspraken gemaakt over het moment waarop dat gebeurt.

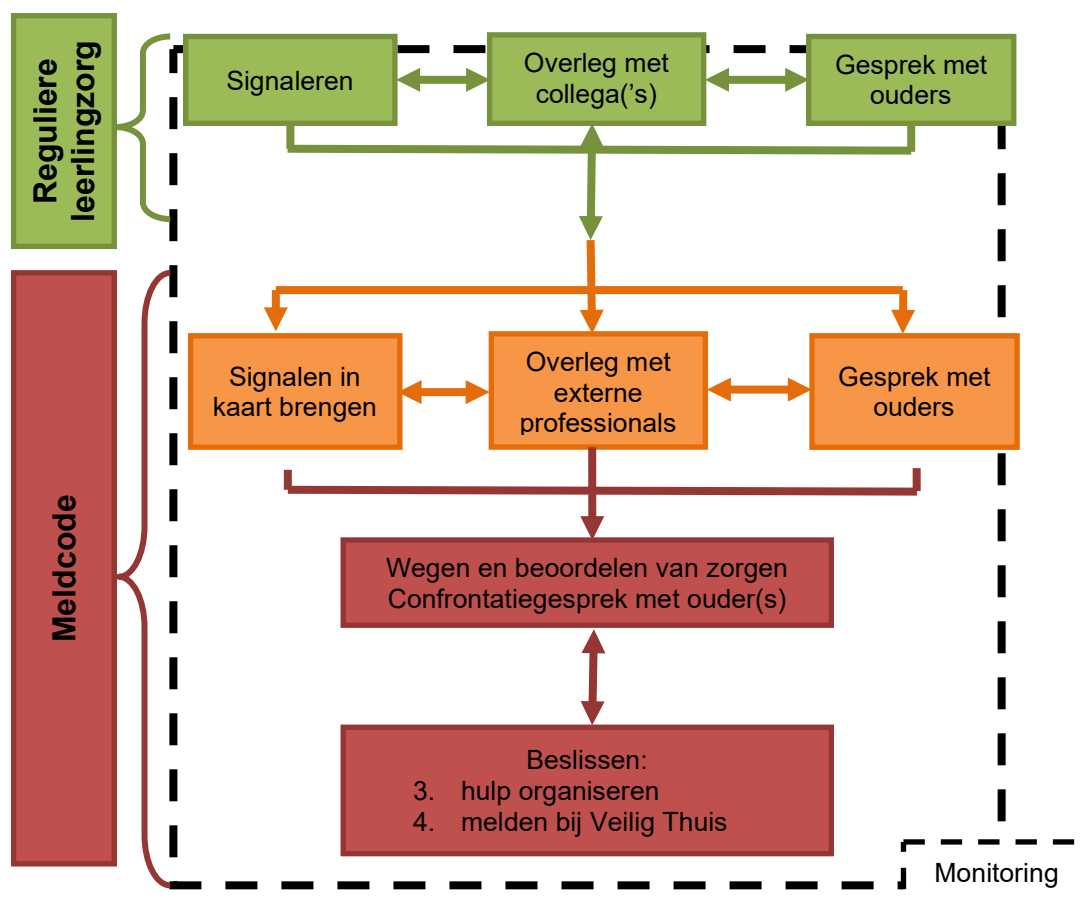
De volgende informatie wordt aan de melder verstrekt:

- of de melding al dan niet is bevestigd;
- als de melding is bevestigd, of er een vervolgtraject in gang is gezet;
- de verwachtingen die Veilig Thuis heeft van de melder voor wat betreft het bieden van ondersteuning aan het gezin en voor wat betreft verdere signalering;
- gegevens over de bij het geweld betrokkenen en over de gezinssituatie, voor zover deze gegevens voor de melder noodzakelijk zijn voor het bieden van verdere steun en/ of signalering.

In het geval van een overdracht verneemt de melder aan welke instanties is overgedragen en wie de

contactpersonen bij deze instanties zijn.

Al 3: Praktische invulling van leerlingzorg tot de Meldcode

Figuur 2: Acties leerling zorg en meldcode schematisch weergegeven

Zoals in bovenstaande afbeelding te zien is, liggen de verantwoordelijkheden van de leerkracht op een ander gebied dan die van de directie /IB-er.

Leerlingzorg

De leerkracht brengt de signalen in kaart

Leerkrachten signaleren te allen tijde hoe het met leerlingen gaat. Het gaat hierbij niet alleen om zorgen over gedrag, maar ook om zorgen over opvoeding, fysieke klachten, echtscheiding, leerproblemen en/of schulden. Daarbij wordt ook meegenomen of de leerling zelf ook last heeft van de gesignaleerde zorg.

Om adequaat te signaleren is het van belang dat de leerkracht beschikt over basiskennis omtrent sociale en seksuele ontwikkeling en de Wet Meldcode.

Bij groepsgedragingen signaleert de leerkracht per individu en verwerkt de gesignaleerde zorg per individu in ParnasSys. In deze bijlage zal verder dan ook gesproken worden over zorg per leerling.

Overleg met collega's

De leerkracht bespreekt (desgewenst) de gesignaleerde zorg met een collega('s). Hierin wordt o.a. besproken of de zorg ook door de ander is gesignaleerd (bijv. doordat hij/zij het zelf heeft gezien) en of de zorgen worden gedeeld. Vervolgens wordt de ernst van de zorg afgewogen. Omdat de sociaal economische status, intelligentie, psychische gesteldheid en sociale omgeving van invloed zijn op opvoeding en ontwikkeling van kinderen, is het van belang om bij het wegen van gedrag rekening te houden met realistisch te verwachten verbeteringen.

Advies vragen aan aandachtsfunctionaris HGKM/IB-er

Bij herhaalde zorgen of zorgen die worden ervaren als 'opvallend' of ernstig is het relevant dat een leerkracht de aandachtsfunctionaris HGKM of IB-er consulteert. De aandachtsfunctionaris is op de hoogte van de normale sociaal-emotionele en seksuele ontwikkeling, signalen van kindermishandeling, het proces van de Meldcode en heeft de vaardigheden om met ouders een confrontatiegesprek aan te gaan. Daarnaast kan de aandachtsfunctionaris/IB-er coachend optreden gedurende het proces dat een leerkracht met de betrokken leerling(en)/ouders doorloopt.

Gesprek met ouders

De gesignaleerde zorg(en) wordt door de leerkracht zo snel mogelijk met de ouders gedeeld. De leerkracht bespreekt in het gesprek in ieder geval de volgende onderwerpen:

Aanleiding van het gesprek

De leerkracht bespreekt de gesignaleerde zorgen. Hiervoor geeft ParnasSys handvatten, omdat daar alle signalen in opgenomen zijn.

Doel gesprek

De leerkracht bespreekt het doel van het gesprek. Hierin komt in ieder geval terug: de gesignaleerde zorg en wat de leerkracht concreet zou willen dat er verandert (realistisch). Aan de ouder(s) wordt aangegeven dat het in het belang van de leerling is om hen erbij te betrekken en dat samenwerken belangrijk gevonden wordt.

Reactie van ouders

Bespreek de zorgen, maak hierbij gebruik van de feiten uit het dossier. Gebruik de criteria van het Vlaggensysteem om ouders inzichtelijk te maken waar aan gewerkt moet worden. Voor ouders kunnen de zorgen onverwachts komen. Daarom moet rekening gehouden worden met mogelijke emoties en kwetsbaarheid van ouders. De leerkracht kan ouders tijd geven om het nieuws te verwerken en eventueel aanbieden om hulp te organiseren mocht dit gewenst zijn. Daarnaast helpt het om aan te geven dat het de wens is om hierin samen op te trekken.

Ouders kunnen op de zorg(en) reageren. Vraag ouders of zij de zorgen herkennen uit de thuissituatie. Mochten ouders niet reageren op de zorg, dan kan de leerkracht zijn zorg verduidelijken, door uit te leggen en de ouders te stimuleren om vragen te stellen. In samenspraak met de ouders wordt het probleem vastgesteld.

Gezamenlijke oplossing

In samenspraak met de ouders wordt een gezamenlijke oplossing bedacht. Hierbij is van belang dat ouders de benoemde zorg herkennen/ erkennen voordat vervolgstappen kunnen worden gemaakt. De leerkracht schetst mogelijke oplossingen en eventuele maatregelen die school zal nemen. In de oplossing moeten ouders de verantwoordelijkheid voor de zorg voor hun kind oppakken. In deze aanpak worden concrete doelen opgesteld, waarop in het vervolgesprek teruggekomen kan worden.

Samenvatting

De leerkracht vat het gesprek, met de gemaakte afspraken, samen en noteert dit in ParnasSys. Ouders ontvangen een kopie van de afspraken en zo nodig wordt aan ouders gevraagd om dit te tekenen. Ouders kunnen tekenen voor 'akkoord' en ook tekenen 'voor gezien'.

Vervolgafspraken (evaluatie)

De leerkracht maakt met de ouders een nieuwe afspraak. In deze afspraak wordt, aan de hand van eerdere verslagen, nagegaan of de zorgen om de leerling vermindert zijn, aan de hand van de gemaakte afspraken. Blijft de zorg bestaan, dan treedt de Meldcode (hoofdstuk 6.2.2) in werking en neemt de aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling de oudergesprekken over. De leerkracht houdt contact met ouders en leerling en blijft signaleren.

De Meldcode

Aandachtsfunctionaris HGKM brengt signalen in kaart

De aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling brengt de signalen, die een vermoeden van kindermishandeling bevestigen of ontcrachten, in kaart en legt deze vast.

Uit ParnasSys worden relevante en/of de eerder gesignaleerde zorgen verzameld evenals de gespreksverslagen van de gesprekken met ouders en de eerdere gemaakte afspraken met ouders. Tevens wordt in ParnasSys gekeken of er zorgen zijn om het gezin wat betreft broertjes en zusje. Ook

de gegevens die de signalen weerspreken worden vastgelegd. Zo nodig worden alle gegevens geobjectiveerd en geconcretiseerd. De aandachtsfunctionaris HGKM legt ook de contacten met bijv. externen over de signalen vast, evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen.

De aandachtsfunctionaris HGKM onderzoekt:

- Welke signalen zijn er / heb je gezien en/of gehoord?
- Hoe vaak komt dit voor?
- In welke situaties komt de zorg voor?
- Zijn er meer leerlingen bij betrokken?
- Hoe verhoudt het gedrag zich tot de normale ontwikkeling?
- Vertoonde de leerling hetzelfde gedrag al eerder?
- Bestonden dezelfde zorgen al eerder?

Overleg met externe professionals

Bij elke gesignaleerde zorg kan de aandachtsfunctionaris HGKM een casus voorleggen aan een of meerdere externe professionals, om te checken of op basis van de feitelijke gegevens en observaties de zorgen terecht zijn.

In **Bijlage 6**: Sociale kaart zit een telefoonlijst met ketenpartners, relevante partijen en het calamiteitenteam. De externe professional kan bijvoorbeeld een medewerker van CJG/ JGT of Veilig Thuis zijn.

Casuïstiek overleg/zorg- en adviesteam en advies vragen aan Veilig Thuis

De aandachtsfunctionaris HGKM kan zowel intern, met bijv. directie en collega's, als extern, bijv. een samengestelde groep met relevante partijen, in overleg gaan.

Tot casuïstiek overleg kan worden besloten bij zorgen over een leerling en/of vermoeden van HGKM. In relatie tot de wet Meldcode worden ouders vanaf het begin bij de gesprekken betrokken. Als dit niet tot de mogelijkheden behoort, kan de casus alleen anoniem ingebracht worden. Hierbij worden interne en eventueel externe professionals door de aandachtsfunctionaris HGKM bij elkaar gebracht om de casus door te spreken. In dit overleg kunnen zowel een analyse als mede een plan van aanpak worden gevormd. Als er externen bij dit overleg aanwezig zijn, kunnen de vastgelegde informatie en gemaakte afspraken aanzet zijn voor het opstarten van een groeidocument. Het al dan niet opstarten van een groeidocument wordt besloten door de aandachtsfunctionaris HGKM of/de IB-er.

Advies vragen bij Veilig Thuis

De Wet Meldcode regelt het meldrecht bij Veilig Thuis voor professionals die vallen onder de reikwijdte van die wet. De professional kan altijd advies vragen zonder de persoonsgegevens van betrokkenen te noemen. De professional deelt pas de persoonsgegevens met Veilig Thuis indien deze dat noodzakelijk acht om de huiselijke geweld- of kindermishandelingssituatie te doorbreken.

De melder dient hierover transparant te zijn naar ouders (en kinderen boven de 12 jaar), behalve als de veiligheid van de melder, kind of gezin, door de melding in het geding komt, of de vertrouwensrelatie op het spel staat.

Procedure omtrent advies van Veilig Thuis:

Bij een adviesvraag legt Veilig Thuis geen gegevens vast van de leden van het gezin of huishouden: deze blijven anoniem. Veilig Thuis registreert een advies op naam van de adviesvrager of eventueel op nummer. De adviesvrager is zelf verantwoordelijk voor alle verdere acties. In het adviesgesprek met Veilig Thuis komt onder andere het volgende aan de orde:

- De eerdere acties die de adviesvrager heeft gezet in het kader van de meldcode.
- De aard en ernst van het gesignaleerde probleem.
- Wat de adviesvrager zou kunnen doen om meer duidelijkheid te krijgen over de vraag of er sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling.
- Wat de adviesvrager zou kunnen doen om het gesignaleerde met betrokkenen te bespreken.
- Wat de adviesvrager zou kunnen doen om het gesignaleerde aan te pakken.
- Welke mogelijkheden de adviesvrager heeft om de lokale deskundigen te betrekken.
- Op welke manier Veilig Thuis de adviesvrager bij bovenstaande kan ondersteunen, bijvoorbeeld in de voorbereiding van gesprekken met betrokkenen of door het bijwonen van een casusoverleg ter bespreking van de te nemen acties.
- De verdeling van de verantwoordelijkheden tussen Veilig Thuis en adviesvrager.

Veilig Thuis adviseert de adviesvrager om zijn adviesvraag om te zetten in een melding, indien Veilig Thuis meent dat dit noodzakelijk is in verband met:

- De ernst en de aard van het gesignaleerde.
- De (on)mogelijkheden van de adviesvrager om het gesignaleerde op een adequate manier op te pakken en aan te pakken.

In gesprek met ouders

Omdat de zorg bij de leerkracht(en) blijft bestaan en eerder gevoerde gesprekken geen of weinig verbeteringen hebben opgeleverd wordt de zorg doorgespeeld naar de aandachtsfunctionaris. De rol van de leerkracht hierin is aan te geven aan de ouders dat zorgen niet minder zijn geworden of niet weggenomen zijn en dat hij/zij de aandachtsfunctionaris HGKM hiervan op de hoogte zal stellen en dat deze een afspraak zal inplannen voor een nieuw gesprek.

De aandachtsfunctionaris HGKM en/of directie en eventueel de leerkracht hebben een gesprek met de ouders van de leerling. Eerder gemaakte afspraken, met daarbij de gesignaleerde zorgen vormen het uitgangspunt voor dit gesprek. Dit gesprek is niet altijd makkelijk. Luister actief naar de ouders. Benoem dit door regelmatig het gesprek samen te vatten. Als ouders hun verhaal vertellen, ga daar dan niet zomaar in mee, maar vraag door. Door gebruik te maken van de eenvoudige gesprekstechniek: 'Luisteren, Samenvatten, Doorvragen (LSD)' zorg je ervoor dat ouders actief bij het gesprek betrokken blijven. Zoek samen met ouders naar een manier hoe de zorg verminderd kan worden en maak hierover duidelijke (SMART) afspraken. Na afloop van het gesprek wordt er een verslag gemaakt en in ParnasSys opgeslagen. Ouders krijgen het verslag te zien en kunnen dit desgewenst ondertekenen. Als ze het oneens zijn met de inhoud kunnen ze dit aangeven en tekenen voor 'gezien'.

Houdt bij het in gesprek gaan met ouders rekening met de volgende punten:

- Leg het doel van het gesprek uit.
- Bespreek de eerder gemaakte afspraken, maak hierbij gebruik van de feiten uit het dossier.
- Toon begrip voor emoties en spanningen.
- Maak harde afspraken, en leg uit dat school genoodzaakt is tot het doen van een melding als er in de thuissituatie niks verandert.
- Leg de gemaakte afspraken vast in het dossier en laat dit tekenen door ouders.
- Worden de zorgen niet weggenomen door het gesprek, of zie je in de komende weken geen verbetering, dan zet je ook de volgende stappen.

Wegen en beoordelen van zorgen, confrontatiegesprek met ouder(s)

Een situatie rond huiselijk geweld en kindermishandeling dient altijd zo objectief mogelijk te worden gewogen. Hierbij moet gelet worden op zowel individuele gedragingen die hebben plaatsgevonden als de gedragingen van een groep en de invloed van beiden op aanwezigen. De weging gebeurt op basis van alle informatie die is verzameld. Tot slot wordt de aard en de ernst van het geweld ingeschat. Hierbij worden de volgende vragen beantwoord:

1. Is er direct fysiek gevaar voor de leerling?
2. Belemmert de opvoedingssituatie een veilige en gezonde ontwikkeling van het kind?
3. Zijn er risico's voor de veiligheid van de leerling in de nabije toekomst?

Twijfel je over de aard, omvang of risico's van het geweld of de vervolgstappen, raadpleeg altijd (opnieuw) Veilig Thuis.

Het Balansmodel van Bakker (**Bijlage 7**: Balansmodel Bakker) kan ondersteunen in de afweging bij het wel of niet melden. Met dit model kan een sterke/ zwakte analyse van de leerling met zijn omgeving gemaakt worden.

Na het wegen en beoordelen wordt een confrontatiegesprek aangegaan met ouder(s). Kies zorgvuldig datum, tijd en locatie. Nodig ouders bij voorkeur schriftelijk uit. Geef aan wie bij het gesprek aanwezig zullen zijn en wat besproken gaat worden. Doel van het gesprek is verbetering van de inzet van ouders én/of externe hulp organiseren. Toon tijdens het gesprek begrip voor emoties en spanningen van ouder(s). Leg gewenste vervolgstappen uit en dat benoem dat bij uitblijven van begrip een melding zal worden gedaan bij Veilig Thuis. Mochten ouders wel begrip tonen bespreek dan vervolgstappen en stel SMART-doelen op. Na afloop van het gesprek wordt er een verslag gemaakt en in ParnasSys opgeslagen. Ouders krijgen het verslag te zien en kunnen dit desgewenst ondertekenen. Als ze het oneens zijn met de inhoud kunnen ze dit aangeven en tekenen voor 'gezien'.

Let op: Als er concrete aanwijzingen zijn, dat door het voeren van het gesprek de veiligheid van een van de betrokkenen in het geding zou kunnen komen, dan kan er van een gesprek met de ouders afgezien worden en zonder vooroverleg een melding gedaan worden.

Al 4: Signalen van kindermishandeling

Kinderen van 4–12 jaar

Lichamelijk welzijn

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden
- groeiachterstand
- te dik
- slecht onderhouden gebit
- regelmatig buikpijn, hoofdpijn of flauwvallen
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- eetstoornissen
- achterblijvende motoriek
- niet zindelijk op leeftijd dat het hoort

Gedrag van het kind

- timide, depressief
- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzucht
- overmatige masturbatie
- tegenover andere kinderen:
 - agressief
 - speelt weinig met andere kinderen
 - vluchtige vriendschappen (12-18)
 - wantrouwend
 - niet geliefd bij andere kinderen
- tegenover ouders:
 - angstig, schrikachtig, waakzaam
 - meegaand, volgzaam
 - gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders

Tegenover andere volwassenen

- angst om zich uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

Overig

- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- slechte leerprestaties
- rondhangen na school
- taal- en spraakstoornissen

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

- lichamelijk welzijn
- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- zoekt seksuele toenadering tot volwassenen

Bron: Deze signalenlijst is overgenomen uit de publicatie van het Nederlands Jeugdinstituut: Wolzak, A. (2009, 6e druk). Kindermishandeling: signaleren en handelen. Te bestellen via www.nji.nl/publicatie.

Al 5: Het Vlaggensysteem

Voor professionals die met kinderen en jongeren werken is vaak onduidelijk waar geaccepteerd gedrag grensoverschrijdend wordt, hoe men dit kan signaleren en hoe men hier preventief op in kan gaan. Er is behoefte aan een duidelijk kader om af te wegen welk gedrag wel getolereerd kan worden en waar grenzen nodig zijn. En vooral ook, waar kinderen zich in alle veiligheid en respect seksueel kunnen ontwikkelen. In het Vlaggensysteem worden de seksuele ontwikkeling en de motieven van seksueel gedrag van kinderen/jongeren en volwassenen uitgebreid besproken. Seksualiteit, maar zeker ook elk ander sociaal gedrag kan worden gewogen aan de hand van zes criteria⁷:

- Wederzijdse toestemming: beide partijen hebben duidelijk toestemming gegeven voor het gedrag.
- Vrijwilligheid: alle betrokkenen zijn vrij van dwang of verleiding in een seksuele interactie.
- Gelijkwaardigheid: de partijen zijn voldoende gelijkwaardig.
- Ontwikkelingsadequaat: het gedrag komt overeen met wat van kinderen van die leeftijd wordt beschreven in de wetenschappelijke onderzoeksliteratuur.
- Contextadequaat: de context laat dit gedrag toe.
- Zelfrespecterend: het gedrag is niet zelfbeschadigend of vernederend voor het kind.

Betreffende seksueel gedrag helpt het systeem dit te classificeren van acceptabel gedrag tot zwaar grensoverschrijdend gedrag. Het systeem deelt seksueel gedrag van kinderen en jongeren in vier kleur-categorieën of 'vlaggen' in:

- groen (of aanvaardbaar) seksueel gedrag;
- geel (of licht) seksueel grensoverschrijdend gedrag;
- rood (of ernstig) seksueel grensoverschrijdend gedrag en;
- zwart (of zwaar) seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Bij elk type gedrag (groen, geel, rood, zwart) hoort een gepaste pedagogische reactie. Bij groen gedrag wordt er niet of positief (bevestigend) gereageerd, bij geel gedrag wordt er gewaarschuwd of begrensd, bij rood gedrag gaat men verbieden en bij zwart gedrag straffen of ingrijpen.

Als de veiligheid van leerlingen in gevaar is kan er een melding gedaan worden bij Veilig Thuis.

⁷ (Frans, E. & Franck, T. (2014). *Vlaggensysteem. Reageren op seksueel (grensoverschrijdend) gedrag van kinderen en jongeren*. Garant.)

Al 6: Omgaan met media bij incidenten op school

Omgaan met de media bij incidenten

Vriend of vijand?

Veel scholen zien de media liever niet aan de poort van school. Ze zouden het liefst de ramen en deuren willen sluiten voor journalisten bij een incident. Een school die zich afzijdig houdt van de media loopt echter het risico dat informatie via andere kanalen wordt ingewonnen. Het is tegenwoordig onmogelijk een incident 'binnenshuis' te houden. Door de komst van sociale media verspreidt nieuws over een gebeurtenis op school zich razendsnel. Leerlingen én ouders zijn daarbij de nieuwsbron. Het gevolg is dat berichten onjuistheden kunnen bevatten waardoor ze extra schadelijk zijn voor het imago van de school én voor betrokkenen bij het incident. In plaats van de pers als vijand te beschouwen is het ze te vriend te houden en met journalisten samen te werken. Op die manier kan de school invloed hebben op de berichtgeving. Mediabeleid een onderdeel maken van het crisismanagement is daarom een must!

Volgens Hans Marijnissen, journalist én adviseur crisiscommunicatie voor het onderwijs is er voor scholen nog wat te leren over het omgaan met de media. Hij ondervroeg vijftien scholen die met een incident, waaronder ook ontuchtzaken, waren geconfronteerd. "In nagenoeg alle gevallen liepen de schoolleiders achter de feiten aan. Zij waren niet alleen geschokt door het drama, maar voelden zich ook gemengd door de pers" (VK 5-4-2011).

Op een basisschool waar een incident plaatsvond rond grensoverschrijdend seksueel gedrag tussen twee kleuters liepen de emoties lopen hoog op. Sommige ouders wilden dat het 'dadertje' van school ging. Ontevreden over de aanpak van school stapten ze naar de pers.

Bron: Helpdesk PPSI

De kans dat een calamiteit de school treft is niet heel groot, maar ook relatief kleine voorvallen kunnen escaleren en uitgroeien tot een mediahype. Scholen zijn voorbereid op een crisis met protocollen en draaiboeken, maar het omgaan met de media blijkt hier in veel gevallen geen deel van uit te maken.

In dit informatieblad worden tips en handreikingen gegeven voor het omgaan met de media en het vaststellen van een mediabeleid.

...

Mediabeleid

Het is raadzaam om afspraken over het omgaan met de media bij incidenten op papier te hebben staan. Dit kan als onderdeel van crisismanagement (zie website [Crisismanagement](#)). Als een incident de school treft en het omgaan met de media goed is georganiseerd kan de aandacht uitgaan naar het herstellen van de veiligheid en het reilen en zeilen op de onderwijsinstelling. Door een goede voorbereiding staat de school steviger in de schoenen en is de kans dat de zaak escaleert als gevolg van negatieve beeldvorming in de media kleiner.

Met de hier onderstaande aandachtspunten heeft u een handreiking bij het opstellen van mediabeleid als onderdeel van het crisismanagement en heeft u parate informatie in geval u te maken krijgt met de media als gevolg van een incident.

Zorg voor een schooltwitteraccount (@naamschool). Hiermee kun je zien wat er op Twitter gebeurt en berichtgeving beïnvloeden door namens school tweets te versturen!

Omgaan met de media

✓ Informeer

Informeer de media altijd op eigen initiatief. Doe dit zo snel mogelijk, het liefst dezelfde dag nog. In ieder geval gelijktijdig met de brief aan de ouders. Zorg er wel voor dat personeel op de hoogte is van de gebeurtenissen voordat ouders of de pers worden ingelicht. (Zie ook het informatieblad *Een zedenzaak op school. Hoe vertel ik het?*)

Een school kan er niet om heen de pers te informeren over een incident omdat de zaak toch wel bekend wordt. Door de media zelf te benaderen voorkomt de school dat journalisten gaan vissen naar informatie door en in het ergste geval aan de schoolpoort ouders en leerlingen benaderen met vragen. Bovendien houdt de school op deze manier de regie over wat er aan informatie verstrekt wordt en is de kans op indianenverhalen of extra negatieve publiciteit kleiner.

✓ Afspraken

Maak afspraken met personeel, leerlingen en ouders over het te woord staan van de pers. Vertel dat er één persoon is via wie de perscontacten verlopen. Het zal voor veel mensen lastig zijn om zich aan die afspraak te houden. Bij incidenten lopen emoties vaak hoog op. Ouders zijn boos, angstig of verdrietig en willen graag hun verhaal kwijt. En journalisten smullen van dit soort persoonlijke informatie. Leerlingen staan vaak te popelen om in beeld te komen zodra er camera's verschijnen. Maar juist kinderen en jongeren overzien vaak niet de consequenties van hun uitspraken.

Maak afspraken met journalisten over met wie er gesproken mag worden en op welke plekken gefilmd mag worden. Stel duidelijke kaders: geen leerlingen interviewen, niet op het schoolplein of in het gebouw filmen enzovoorts. Spreek af dat de school artikelen en gemonteerde filmpjes voor publicatie of uitzending te zien krijgt.

✓ Persbericht

Informeer de pers over het incident door middel van een persbericht. Daarin staat wat er is gebeurd. Hoe de school heeft gehandeld en wat de school verder gaat doen. Welke instanties zijn ingeschakeld. Wie onderzoek doet en bij wie journalisten terecht kunnen met vragen/wie de woordvoerder is. Let bij het opstellen van het persbericht op het volgende:

- Noem feitelijkheden.
- Noem geen namen.
- Vermijd termen als ontucht, verkrachting en dergelijke. Dit roept vaak meer vragen op.
- Spreek in algemene bewoordingen. Bijvoorbeeld grensoverschrijdend gedrag.
- Vermijd termen als dader, verdachte, aangeklaagde. Spreek van schoolmedewerker, leerling, persoon in kwestie, man of vrouw.

✓ Woordvoerder

Benoem één persoon op school die het woord voert naar de pers. Dat hoeft niet per se een schoolleider of -bestuurder te zijn. Het moet wel iemand zijn die informatie goed kan verwoorden. Bereid het gesprek of interview met meerdere personen voor. Zorg dat naast de woordvoerder altijd nog iemand van de schoolorganisatie bij het gesprek/een interview aanwezig is om mee te luisteren en na afloop te evalueren. Bij ernstige incidenten kan de school ook altijd verwijzen naar de woordvoerder van de politie die de zaak in behandeling heeft.

✓ Persconferentie

Stel journalisten een persconferentie in het vooruitzicht en maak de datum en plaats bekend. Houd de persconferentie op een locatie buiten de school. Laat journalisten in geen geval van de partij zijn op de informatiebijeenkomst voor ouders. Aandachtspunten bij de voorbereiding van een persconferentie:

- Bepaal van te voren welke informatie wordt gegeven. Vertel feitelijkheden, zonder zijpaden te bewandelen. Betrach openheid, maar binnen grenzen.
- Wees voorbereid op vragen en formuleer vast de antwoorden. Het is ook mogelijk de eis te stellen vragen vooraf bekend te maken.
- Geef nooit namen door van betrokkenen.
- Verstrek geen foto's of persoonlijke informatie van betrokkenen.
- Nodig deskundigen uit, zoals de politie die over hun deel van de zaak kunnen vertellen.
- Bedenk een goede one-liner. De directeur van het Terra College sprak met de pers na een dodelijk steekincident op school en zei: "Tegen waanzin kun je je niet wapenen." Journalisten namen deze zin zelfs over als kop boven het nieuwsbericht.
- Bepaal van te voren of er gefilmd en gefotografeerd mag worden tijdens de persconferentie en maak dit bekend.
- Indien er opnames gemaakt mogen worden, probeer dan de beelden voor uitzending nog onder ogen te krijgen.
- Maak bekend op welke manier de pers verder wordt geïnformeerd. Bijvoorbeeld door de week er na nog een persconferentie te houden. Dit damt mogelijk ook het aantal telefoontjes en verzoeken voor interviews in.

Ouders van leerlingen van een middelbare school deden hun verhaal bij SBS 6 om andere leerlingen en docenten te behoeden voor een medewerker van school.

Bron Helpdesk PPSI

...

Reputatiemanagement

Een school kan in de media in een negatief daglicht komen te staan door een incident. Maar dat hoeft niet! Mediadeskundigen zijn van mening dat een crisis de ruimte biedt om je als school positief te positioneren. Door het benutten van de media-aandacht, de naamsbekendheid en de compassie die bij een crisis heerst, kan de school het 'gewenste' imago naar buiten toe profileren en aan reputatiemanagement doen. Open communicatie, zorgvuldig informeren en verantwoordelijkheid nemen zijn noodzakelijk voor het hooghouden van een goede reputatie. Durf ook publiekelijk fouten toe te geven en laat zien wat concreet wordt gedaan om de situatie op te lossen en te voorkomen in de toekomst. Door zichtbaar en daadkrachtig op te treden, ook in de media, laat de school zien de zaak serieus te nemen en dat zij veiligheid hoog in het vaandel heeft staan. Pas tijdens een crisis blijkt of de school haar reputatie als 'veilige school' waard is.

Tips

- ✓ Leg nu contact met de media zodat u over 'warme' contacten beschikt mocht er iets voorvallen op school.
- ✓ Organiseer een mediatraining voor schoolleiding en schoolbestuurders. De school staat hierdoor sterker op het moment dat ze de pers te woord moet staan.
- ✓ Stel ook ouders en medewerkers op de hoogte van het persbericht dat wordt verstuurd naar aanleiding van een incident.
- ✓ Stel een mediabeleid vast.

Moet iedereen het weten?
Draaiboek voor de afhandeling
van een incident rond seksueel
misbruik op school.
Te bestellen via www.ppsi.nl

...

Informatie en advies

Heeft u nog vragen over dit onderwerp of wilt u advies dan kunt u contact opnemen met de helpdesk:

Tel: 030-2856616

E-mail: helpdesk@schoolenveiligheid.nl

Voor meer informatie kunt u de volgende websites bezoeken:

www.schoolenveiligheid.nl

www.schoolenveiligheid.nl/crisismanagement

www.ppsi.nl

Stichting School en Veiligheid

Zwarte Woud 2, 3524 SJ Utrecht

tel.: 030 - 28 56 616 (schooldagen van 9.00 tot 13.00 uur)

e-mail: helpdesk@schoolenveiligheid.nl website: www.schoolenveiligheid.nl

4

februari 2015

Al 7: Overwegingen met betrekking tot ouderavonden

Ervaringen van het calamiteitenteam Hollands Midden

Door ontwikkelingen in de samenleving (digitale platforms, ongenueanceerde reacties) en door o.a. grote zedenzaken is het effect van het organiseren van bijeenkomsten voor grote groepen (zoals ouderavonden na een incident) anders dan enkele jaren geleden. Dat maakt dat we veel terughoudender zijn om grote bijeenkomsten in te zetten om informatie te geven. Waar bijeenkomsten enkele jaren geleden vaak erg gewaardeerd werden door het publiek en daardoor ook effectief waren in het beperken van onrust, kan een bijeenkomst nu een podium zijn voor de meest ontevreden mensen. Voor sommigen van hen zijn alle gezagsdragers en experts bij voorbaat al verdacht en bezig de zaak in de doofpot te stoppen. Dit is ook wat er geventileerd wordt op zo'n bijeenkomst, waar soms namens de vermeende slachtoffers al een advocaat aanwezig is. Er wordt dan door deze ontevreden mensen de suggestie gewekt dat er veel meer aan de hand is, de bestaande feiten worden vaak heel ernstig geduid. Dit maakt andere ouders onzeker en angstig, we zien dit terug in de reacties van hun kinderen. Zo kunnen kinderen die helemaal niet betrokken zijn, getraumatiseerd raken door de angsten en woede van hun ouders. Dat is heel onwenselijk.

Grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen/jongeren is meestal geen reden om een informatiebijeenkomst te houden. De school probeert het op te lossen met de direct betrokken en de rest van de ouders en leerlingen alleen over het proces te informeren waar dat nodig is.

Het calamiteitenteam van de GGD HM heeft inmiddels goede ervaring met het informeren van ouders via een brief waarin o.a. gesprekken worden aangeboden met de mensen die nog vragen hebben. Zo worden de mensen met vragen en/of woede eruit gefilterd en laat je de rest meer met rust. Het versturen van een brief vanuit het bestuur straalt naar ouders toe uit dat de feiten niet erger zijn dan in de brief wordt genoemd en dat ze met de brief zo volledig mogelijk geïnformeerd zijn.

Uiteraard zijn er ook omstandigheden waarbij een bijeenkomst passend en effectief is. Het informeren van betrokkenen vraagt dus om een goede inschatting van de situatie. Hiervoor is het van belang om als school te overleggen met extern betrokken partners (bijv. politie, gemeente, GGD, BJZ, GGZ) vóórdat een eventuele bijeenkomst wordt aangekondigd. Deze partijen hebben ervaring met dit soort bijeenkomsten, gebruik hun expertise!

Een bijeenkomst kan goed uitpakken als:

- er voldoende informatie is om te delen;
- je aanvullende informatie (die niet al in de brief staat) kunt geven over:
 - de feiten;
 - wat er gedaan is en nog gaat gebeuren;
 - wat ouders aan reacties bij hun kinderen kunnen verwachten;
 - wat ze zelf beter wel/niet kunnen doen.
- de mensen bereid zijn om te luisteren naar de geboden informatie;
- de relevante partijen aanwezig zijn en zij de taken goed verdeeld hebben;
- Met teveel professionals wek je de indruk dat de situatie ernstig is. Advies is om met drie tot vier partijen te zorgen dat alle relevante informatie gedeeld en toegelicht kan worden. De politie is bijvoorbeeld onmisbaar om uit te leggen waarom in het kader van het strafrechtelijk onderzoek niet alle informatie gedeeld kan worden.

Als er veel onvrede is, is zelf een boodschap brengen moeilijk. Een school kan er in dat geval voor kiezen een bijeenkomst te organiseren om te luisteren naar wat mensen te zeggen hebben. Het is belangrijk om dit duidelijk in de uitnodiging te vermelden. Ouders kunnen dan zelf kiezen of ze daar behoefte aan hebben.

De hulpvragen ter plekke vallen meestal mee, de aanwezigheid van een of twee hulpverleners die mensen uit het publiek op kunnen vangen is eigenlijk altijd voldoende. Het is prettig als deze mensen ook na afloop nog even beschikbaar zijn voor ouders met een individuele vraag.